

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
STRATEGINIO VALDYMO IR POLITIKOS FAKULTETO
POLITIKOS MOKSLŲ KATEDRA

JUSTINA VILANIŠKYTĖ
(VIEŠASIS ADMINISTRAVIMAS)

FILANTROPIJA LIETUVOS VIEŠOSIOS POLITIKOS DINAMIKOJE

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
prof. Šarūnas Liekis

Vilnius, 2006

TURINYS

IVADAS	3
1. FILANTROPIJA	6
LIETUVOJE	
1.1. Filantropijos įgyvendinimą skatinantys veiksniai.....	6
1.1.1. Nevyriausybinės organizacijos.....	6
1.1.1.1. Labdaros – paramos fondai.....	18
1.1.1.2. Bendruomenių fondai.....	21
1.1.2. Privatūs asmenys.....	23
1.1.3. Privatus verslas.....	24
1.2. Filantropijos įgyvendinimo problemų identifikavimas.....	27
1.2.1. Filantropijos tradicijų nebuvimas.....	27
1.2.2. Labdarą ir paramą reglamentuojantys įstatymai.....	34
1.2.3. Filantropiją įtakojoantys mokesčiai.....	38
2. TYRIMAI IR JŲ REZULTATAI	46
2.1. Kokybinis tyrimas „Filantropijos galimybių vertinimas Lietuvoje“.....	46
2.1.1. Tyrimo metodikos pagrindimas.....	46
2.1.2. Demografinės – socialinės respondentų charakteristikos.....	47
2.1.3. Tyrimo rezultatų analizė.....	48
2.1.3.1. Filantropijos populiarumas Lietuvoje.....	48
2.1.3.2. Priežastys skatinančios užsiimti labdara ar parama pavienius žmones ir organizacijas.....	49
2.1.3.3. Trumpalaikė parama.....	50
2.1.3.4. Švietimo vaidmuo filantropijos vystymuisi Lietuvoje.....	51
2.1.3.5. Tobulinimo kryptys filantropijos veikloje Lietuvoje.....	52
2.1.3.6. Teisinės aplinkos įtaka filantropijos vystymuisi.....	53
2.1.3.7. Labdaros ir paramos įstatymo pakeitimas ir paramos gavėjo statuso suteikimas.....	55
2.1.3.8. Valstybės įtaka nevyriausybinėms organizacijoms ir visuomenei.....	56
2.1.3.9. Teisinės bazės pokyčiai reguliuojantys filantropiją.....	57
2.1.4. Tyrimo rezultatų apibendrinimas.....	58
IŠVADOS	60
REKOMENDACIJOS	62
LITERATŪRA	64
SANTRAUKA	69
SUMMARY	70
PRIEDAI	71

ĮVADAS

Terminas „filantropija“ (graikų k. philanthropia) reiškia žmonių meilę, labdarystę, paramos teikimą neturtingiesiems, menui, mokslui, nesiekiant materialinės naudos¹.

Privati filantropinė veikla fiksuojama rašytiniuose šaltiniuose nuo seniausių laikų. Ankstyvosiose visuomenėse buvo kalbama apie pagalbos vienas kitam būtinybę. Jau apie 3500 m. Prieš Kristų Egipto Mirusiųjų knygoje kaip būdas užsitikrinti laimingą pomirtinį gyvenimą minimas skatinimas šelpti neturtinguosius². Vienas iš pirmųjų žinomų šaltinių yra Hamurabio kodeksas, parašytas apie 2000 m. prieš Kristų, kuriame teigiama, kad babiloniečiai turi padėti kenčiančioms našlėms, našlaičiams ir vargšams³. Senajame Testamente kalbama apie neteisingumą neturtingiesiems ir kenčiantiesiems. Budizmo filosofija prasidėjusi apie 400 m. prieš Kristų, teigia, kad jokia kita teisingumo forma neverta tiek, kiek širdies išlaisvinimas per labdarą ir meilę⁴.

Filantropijos užmazgomis Lietuvoje galima laikyti ir mecenatystės Didžiojoje Lietuvos Kunigaikštystėje suklestėjimą XVII a. Mecenato sąvoka taikyta švietimo bei Bažnyčios globėjams apibūdinti. Tai bažnyčios rėmimas, privačių dvarų puoselėjimas, dailės rinkinių kaupimas. Į bažnyčių tinklo plėtimą bei švietėjišką veiklą buvo įtraukti ne tik garsūs ir turtingi didikai, bet ir mažiau finansiškai pajėgūs provincijoje gyvenantys bajorai, kurie nuo seniausių laikų buvo naujosios kultūros nešėjais.

XVIII a. pabaigoje, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės saulėlydyje pradėjo dygti modernios visuomenės daigai. Ėmė kurtis asociacijos, draugijos, ložės, klubai ir kitokie formalūs bei neformalūs socialiniai junginiai. Viešu rūpesčiu tapo labdaros organizavimas. Filantropija dėl tos priežasties laikytina šiuolaikinės visuomenės atsiradimo svarbia aplinkybe.

Carinės Rusijos valdžios įvesta sistema Lietuvoje ypatingai riboja draugijų skaičių, tačiau 1900 m. Vilniuje veikė 26 labdarybės įstaigos. Daugelis seniausiai veikusių organizacijų buvo susijusios su socialine globa ar parama. Taip galima spręsti apie stiprias ir galias filantropijos tradicijas tuometinėje Lietuvoje.

Bėgant laikui pastebimai kito filantropijos sąvokos turinys. Dar ne taip senai filantropija visų pirma reiškė rūpestį. Vargšais, menais arba mokslais rūpinosi visokie asmeniniai arba korporuoti mecenatai bei filantropai tol, kol biurokratinė valstybė pati ėmėsi labdaros -

¹ Prisiminkime filantropines idėjas // [http://209.85.135.104/search?q=cache:20rAeLWp0J:www.bendruomenes.lt/news.php%3Fid%3D24276%26strid%3D11791+Terminas+%E2%80%9Efilantropija%E2%80%9C+\(graik%C5%B3+k.+philantropia\)+rei%C5%A1kia&hl=lt&gl=lt&ct=clnk&cd=1](http://209.85.135.104/search?q=cache:20rAeLWp0J:www.bendruomenes.lt/news.php%3Fid%3D24276%26strid%3D11791+Terminas+%E2%80%9Efilantropija%E2%80%9C+(graik%C5%B3+k.+philantropia)+rei%C5%A1kia&hl=lt&gl=lt&ct=clnk&cd=1); prisijungimo laikas: 2006-10-19.

² Ortiz. L. P. Sectarian Agencies // Encyclopedia of Social Work: 19th ed. 1995.

³ J. Pivorienė. Nuo ankstyvosios filantropijos iki profesionalaus socialinio darbo // Socialinis darbas. 2004, Nr. 3(1).

⁴ Ortiz. L. P. Sectarian Agencies // Encyclopedia of Social Work: 19th ed. 1995.

paramos misijos. Vienose šalyse valstybė ir senosios labdaros - paramos formos susigyveno, o štai sovietizacija iš esmės pažeidė šią kultūrinę pusiausvyrą Lietuvoje, leisdama valstybei besąlygiškai uzurpuoti šį visuomenės gyvenimo barą.

Lietuvos nepriklausomybės praradimas ir sovietizacija buvo lemtingas lūžis lietuviškojoje filantropijos istorijoje. Poveikis, kuris buvo padarytas, net po keliolikos nepriklausomybės metų yra juntamas.

Filantropijos vaidmuo dabartiniame visuomenės gyvenime yra įvairialypis. Lietuvos politika filantropijos klausimu yra besiformuojanti. Filantropinė veikla, nors ir remiasi tvirtais pozityviais moraliniais principais, tokiais kaip geranoriškumas ar atjauta, nėra apsaugota nuo blogybių, būdingų bet kuriai kitai visuomenės gyvenimo sričiai. Lietuva vykdo ir turi vykdyti nemažai pakeitimų labdaros ir paramos teikimo klausimais stebėdama pavykusias tarptautines praktikas.

Filantropija atsiskleidžia kaip modernus viešosios politikos, socialinės atsakomybės elementas. Tačiau dėl filantropijos „tradicijų“ neturėjimo, dėl istoriškai susiformavusių socialinių, ekonominių ir politinių veiksnių ir dėl dažnos ekonominių ir politinių aplinkos sąlygų kaitos, politikos sprendimų priėmimas negarantuoja tinkamo filantropijos įgyvendinimo, o filantropijos procesas nepasižymi sklandumu ir efektyvumu.

Filantropija naujai formuojasi Lietuvoje ir pasižymi nauja kokybe, grindžiama ne tik morale, altruizmu, bet taip pat verslo ir viešosios politikos principais. Lietuvoje filantropija tampa vis populiareniu politinių, socialinių ar viešųjų ryšių diskusijų objektu. Tokios diskusijos yra aktualios filantropijos gavėjams bei visiems potencialiems filantropijos proceso dalyviams – verslininkams, politikams, nevyriausybinių sektoriaus atstovams bei visuomenei.

Nors gyvenimas sparčiai modernėja, tačiau vis tiek neišsprendžiama skurdo ir neturto problema. Tad aktualu plėtoti pagalbos ir paramos, filantropijos idėjas visuose visuomenės socialiniuose sluoksniuose. Pastarųjų klausimų raiška dinamiškoje ir sparčiai augančioje Lietuvoje, patvirtina darbe nagrinėjamos temos aktualumą bei savalaikiškumą.

Tyrimo objektas. Filantropija Lietuvoje.

Darbo tikslas. Atlikus literatūros studijas bei filantropijos įgyvendinimo Lietuvoje dinamikos analizę, atskleisti filantropijos svarbą Lietuvoje, jos įgyvendinimo problemas ir pateikti siūlymus filantropijos įgyvendinimo veiksmingumo didinimui.

Tyrimo uždaviniai.

- 1) Įvertinti pagrindinių filantropijos įgyvendinimą įtakančių veiksnių vaidmenį.
- 2) Išnagrinėjus filantropijos įgyvendinimo Lietuvoje dinamiką, identifikuoti filantropinės veiklos prioritetus bei atskleisti jos įgyvendinimo problemas.

- 3) Remiantis filantropijos įgyvendinimo Lietuvoje veiksniais atlikti kokybinį tyrimą bei išanalizuoti ir interpretuoti gautus duomenis.
- 4) Pateikti siūlymus filantropijos veiksmingumo didinimui Lietuvoje.

Hipotezė: Lietuvoje nėra filantropijos tradicijų, o Lietuvos valstybės politika, siekianti kontroliuoti filantropijos procesą, yra pagrindinis filantropijos vystymosi stabdys.

Darbo tikslui ir uždaviniams įgyvendinti naudojami šie šaltiniai: Lietuvos Respublikos norminiai teisės aktai, speciali literatūra lietuvių, anglų kalbomis, interneto puslapiai, susiję su filantropija bei autorės paklausimu pateikti kokybinio tyrimo duomenys.

Filantropijos galimybių Lietuvoje vertinimui (labdaros ir paramos fondų atstovų bei politikų požiūriu), naudojamas kokybinio tyrimo analizės metodas – struktūruotas giluminis interviu, kuris buvo atliktas šių metų rugsėjo - spalio mėnesiais. Giluminio interviu pasirinkimą lėmė tai, kad tokio tyrimo rezultatai pateikia platesnę, problemą paaiškinančią, informaciją. Be to, toks metodas leidžia atskleisti pašnekovo nuostatas, vertinimus, įsitikinimus bei išgvildinti naujus problemų sprendimus.

Filantropijos galimybių Lietuvoje kokybinio tyrimo metu paimta 10 struktūruotų giluminių interviu su 5 Seimo nariais, kurie skirtingu metu dalyvavo Labdaros ir paramos įstatymo projektų darbo grupėse ir su 5 labdaros ir paramos fondų atstovais, kurie buvo pasirinkti atsitiktiniu būdu.

Tyrimo tikslas - išsiaiškinti filantropinės veiklos Lietuvoje galimybių vertinimą ir lūkesčius bei atlikus analizę identifikuoti kliūtis trukdančias pageidaujamai filantropijos plėtrai.

1. FILANTROPIJA LIETUVOJE

1.1. FILANTROPIJOS ĮGYVENDINIMĄ SKATINANTYS VEIKSNIAI

1.1.1. Nevyriausybinės organizacijos

Su filantropija tiesiogiai yra susijusi nevyriausybinių organizacijų veikla - filantropinė veikla įgyvendinama per šias organizacijas.

Lietuvos Katalikų bažnyčia kaip organizacija oficialiai pradėjusi veikti XIV a. susirašinėjo su užsienio ir vidaus institucijomis, dokumentaliai fiksavo sprendimus, nurodymus, nuomones, gaudavo atsakymus. Bažnyčios veikla valstybės viduje apėmė religinę – auklėjamąją, ūkinę, kultūrinę, šviečiamąją, karitatyvinę (labdara, globos namai), sveikatos ir kitas sritis⁵. Tai yra tos pačios sritys, kurios tradiciškai priskiriamos ir dabartinėms nevyriausybiniams organizacijoms.

Pirmos modernios nevyriausybinės organizacijos užregistruotos Didžiojoje Britanijoje XVIII a. viduryje. 1760 m. susikūrė pirmoji katalikų asociacija, o 1769 m. teisės akto paramos draugija⁶. Nuo XIX a. pradžios nevyriausybinės organizacijos smarkiai daugėjo ir ėmė vaidinti vis didesnę vaidmenį teisinių, humanitarinių, ekonominių bei socialinių reikalų tvarkyme.

Panašios nevyriausybinių organizacijų istorinės raidos tendencijos pastebimos ir Lietuvoje. Lietuvos tauta Valstybę kūrė per visuomenines organizacijas, bet slaptai, per privatinę iniciatyvą, per visuomeninį instinktą. Carinės Rusijos valdymo metais Vilniuje pradėjo plačiai veikti slaptosios organizacijos, labiausiai minėtini masonai⁷. Laisvė ir lygybė, religinė tolerancija ir tautų brolybė, artimo meilė ir labdarybė, asmens tobulėjimas - visos šios idėjos sudarė laisvųjų mūrininkų – masonų, veiklos pagrindą. To meto masonai atliko svarbų vaidmenį Lietuvos visuomeniniame ir kultūriniame gyvenime: rūpinosi ir rėmė švietimą, skyrė lėšų mokslui bei menui, teikė labdarą, rėmė neturtingus, gabius studentus, našlaičius, pritarė valstiečių išlaisvinimo iš baudžiavos projektui, patys kūrė socialines programas. Tai buvo organizacija, subūrusi įvairių sluoksnių žmonių, tarp kurių buvo ir žymių visuomenės bei kultūros veikėjų, menininkų, mokslininkų, Vilniaus universiteto profesorių. Pastarųjų priklausymas masonų ložėms lėmė Šubravcų, Filomatų, Filaretų, spindulingųjų draugijų atsiradimą universitetinėje aplinkoje. To meto įvykių liudininko ir aktyvaus masonų judėjimo Lietuvoje dalyvio Ignaco

⁵ Butėnas D. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybinių ir visuomeninių institucijų istorijos bruožai XIII – XVIII a. Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 1997. P. 105.

⁶ Hudson M. Managing without profit. The art of managing third sector organizations. 2th ed. London: Peauin books, 1999. P. 420.

⁷ Gineitienė D., Domarkas V. Visuomeninių organizacijų įtaka viešojo administravimo institucijoms. Kaunas: Technologija, 2000. P. 37.

Chodzkos žodžiais tariant „visi, kas buvo bent kiek kilnesni, iš visų plačiosios Lietuvos visuomenės klasių, siekė anuomet garbingo masono vardo, kurį vis dėlto nelengva buvo gauti“⁸.

Paaukotos kapeikos draugija, pradėjusi veiklą 1870 m. turėjo savo žinioje senelių bei našlaičių prieglaudą, vargingųjų mergaičių parapijinę mokyklą. 1893 m. mūsų tautos šviesuolė G. Petkevičaitė-Bitė įsteigė Žiburėlio draugiją. Jos pagrindinis tikslas buvo remti mokslus einantį jaunimą. Ši organizacija veikė iki pat 1940-ųjų metų. 1858 m. savo veiklą pradėjo vyskupo M. Valančiaus įkurtos Blaivybės brolijos. Pažymėtina, kad laikui bėgant ši draugija įgavo sąjūdžio mastą. Po 1863 metų sukilimo buvo uždrausti bet kokie susibūrimai, taip pat ir šios brolijos. Jų veikla atgaivinta tik 1908 m.. Tačiau blaivybės propagavimas nebuvo vienintelis draugijos tikslas. Draugijos nariai kovojo neraštingumu, įsiliejo į knygnešių veiklą, kūrė slaptas mokyklas, mokėsi moderniai ūkininkauti.

Tarpukario Lietuvoje nevyriausybinių organizacijų veikla itin išsiplėtojo. Žinomiausios ir reikšmingiausios organizacijos - ateitininkai, skautai, jaun lietuviai, šauliai, angelo sargo vaikų sąjunga, pavasarininkai. Ateitininkų organizacija yra viena seniausių Lietuvoje. Jos esmė buvo katalikų inteligentijos ugdymo organizavimas, populiarių leidinių leidimas, studentiškų korporacijų jungimas. Jaunoji Lietuva orientavosi į jaunimo tautinį auklėjimą, telkė jaunimą tautiškam darbui, ruošė profesinius lavinimosi kursus žemės ūkio darbininkams bei amatininkams, steigė bibliotekas, propagavo lietuvišką tautosaką bei tautodailę.

Nagrinęjant tarpukario Lietuvos nevyriausybinių organizacijų veiklos sritis, galima pastebėti, kad pagrindinės kryptys, kuriomis veikė šios organizacijos buvo tautinio atgimimo skatinimas, kultūrinė ir švietėjiška veikla, auklėjimas ir ugdymas, socialinė globa ir parama.

Tuo pačiu metu intensyviai vystėsi ir labdaros organizacijos, kurios plėtėsi, sumaniai organizavo veiklą ir valstybė bei savivaldybės, pripažindamos jų svarbą, atidavė administruoti savo laikomas socialinės globos įstaigas. Tokiai svarbiai veiklai valstybė skirdavo lėšų bei buvo numatę jį panaudojimo kontrolės mechanizmus. Ilgainiui ėmė kurtis ir privačios kultūrinės ir labdaros organizacijos, kurios turėjo savo nuostatus bei buvo kontroliuojamos valstybės.

Visa kas pasikeitė 1940 metais. Tuo metu į antisovietinių organizacijų sąrašą pateko dauguma draugijų ir susivienijimų. Buvo stengiamasi iš esmės pakeisti požiūrį į nevyriausybines organizacijas, jų veiklos principus, labdarą, aiškinant, kad tai yra išnaudotojiškosios visuomenės reiškinys, kai turtingieji materialiai remia neturtinguosius norint švelninti klasinius prieštaravimus ir atitraukti juos nuo klasių kovos. Tačiau šių organizacijų veikla nenunyko, o prasitęsė užsienyje.

Sovietmečiu ilgą laiką apskritai nebuvo nevyriausybinių organizacijų. Organizacijų savanoriškumas, savivaldos principas bei nevalstybiškumas tebuvo oficialiai deklaruojamos

⁸ Laisvieji mūrininkai. Masonai Lietuvoje XVIII a. pab. - XIX a. pr. // http://www.muzejai.lt/Informacija/laisvieji_murininkai.htm; prisijungimo laikas: 2006-11-11.

skambios frazės. Pagrindinės organizacijos buvo komunistų partijos palaikymo ir kai kurių laisvalaikio formų organizavimo veikla. Kad galėtų vykdyti savo veiklą, jos buvo finansuojamos iš valstybės biudžeto. Tačiau ir tokiomis, atrodytų, sudėtingomis sąlygomis Lietuvoje veikė kūrybinės sąjungos, mokslinės, sporto draugijos, veikė įvairūs dainų, šokių, dramos kolektyvai. Taip pat svarbu paminėti, kad nevyriausybinės organizacijos veikė ir pogrindyje. Žymiausias jų - Helsinkio žmogaus teisių rėmimo grupė ir "Lietuvos katalikų bažnyčios kronikos" leidėjai.

Dabartinių nevyriausybinių organizacijų atsiradimo istorija yra siejama su Lietuvos nepriklausomybe nuo Sovietų Sąjungos. Pradėtas skirti didesnis dėmesys visuomenės vaidmeniui valstybės gyvenime, valdyme bei tam tikrų funkcijų įgyvendinime. Didelis dėmesys skirtas žmogaus teisėms. Nagrinėjamu klausimu svarbiausios yra pilietinės žmogaus teisės, kurios įtvirtintos Lietuvos Respublikos Konstitucijoje. Šiuo reglamentavimu remiasi ir visas tolesnis nevyriausybinių organizacijų veiklos teisinis reguliavimas. Beveik kiekvienos demokratinės valstybės konstitucijoje įtvirtinta piliečių teisė laisvai jungtis į asociacijas ar kitus visuomeninius darinius. Pilietinės visuomenės vaidmuo yra ypatingas šiuolaikinėse demokratijose. Pilietinė visuomenė - tai individų, turinčių lygias teises, kurios įgyja socialinių normų pavidalą, darinys⁹.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 35 straipsnis tokią teisę garantuoja Lietuvos piliečiams¹⁰. Piliečiams laiduojama teisė laisvai vienytis į bendrijas, politines partijas ar asociacijas, jei šių tikslai ir veikla nėra priešingi Konstitucijai ir įstatymams. Antroji straipsnio dalis sako, kad niekas negali būti verčiamas priklausyti kokiai nors bendrijai, politinei partijai ar asociacijai.

Perėjimą prie dabartinės nevyriausybinių organizacijų sistemos pradėjo 1995 metais priimtas Visuomeninių organizacijų įstatymas¹¹. Jame buvo demokratizuotas organizacijų reglamentavimas, tačiau nesudarė galimybių steigti kitokių, tada dar neegzistavusių nevyriausybinių organizacijų. Įstatymo leidėjai buvo išskėlę mintį, kad reikėtų vieno bendro įstatymo, kuris reglamentuotų šių organizacijų veiklą. Šios idėjos įgyvendinimą sustabdė tai, kad tokių organizacijų rūšių yra labai daug ir nėra bendros pasaulinės reglamentavimo praktikos. Dėl to 1996 metais buvo parengti ir priimti Visuomeninių organizacijų¹², Asociacijų¹³, Labdaros ir

⁹ Dahrendorf R. The modern social conflict: an essay on the politics of liberty. Los Angeles: University of California Press, 1990. P. 35.

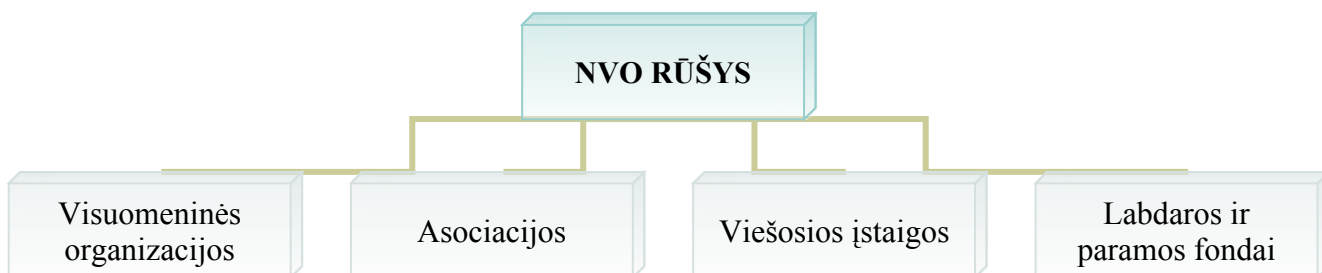
¹⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucija, 35 straipsnis Lietuvos Respublikos Konstitucija, 35 straipsnis, 3 dalis. Lietuvos Respublikos Seimo leidykla, 1993.

¹¹ Lietuvos Respublikos visuomeninių organizacijų įstatymas // Valstybės žinios. 1995, Nr. 18-400.

¹² Visuomeninė organizacija - tai Lietuvos Respublikos piliečių ir (ar) užsieniečių, nuolat gyvenančių Lietuvos Respublikoje, savanoriškas susivienijimas, sudarytas bendriems narių poreikiams ir tikslams, kurie nėra priešingi Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir įstatymams, tenkinti bei įgyvendinti.

¹³ Asociacija-juridinių bei fizinių asmenų savanoriškas susivienijimas, vykdamas asociacijos narių nustatytus ūkinius, ekonominius, socialinius, kultūros, švietimo, mokslinio tyrimo uždavinius bei funkcijas.

paramos fondų¹⁴ bei Viešųjų įstaigų¹⁵ įstatymai. Šios organizacijos ir tapo Lietuvos nevyriausybinių organizacijų sistemos pagrindu (1 paveikslas).

1 pav. NVO rūšys¹⁶

Nevyriausybinių organizacijų teisinį statusą reglamentuojantys įstatymai šių organizacijų veiklos sritis apibrėžia labai plačiai. Kyla tiek teorinių tiek praktinių klausimų, kas vis tik gali būti laikoma nevyriausybėmis organizacijomis. Taip pat nėra kontrolės mechanizmo, kuris galėtų nustatyti ar konkreti organizacijos veikla atitinka įstatymiškai nustatytas veiklos sritis. Yra išsiskiriančių nuomonių dėl to, kiek platų organizacijų ratą galima priskirti nevyriausybiniams organizacijoms. Tačiau diskusijų nekelia tai, kad pagal Lietuvos įstatymus asociacijos ir labdaros ir paramos fondai yra nevyriausybines organizacijos. Tad siekiant siaurinti magistrinio darbo tyrimo ribas ir atsižvelgiant į darbo temą, kituose skyriuose nagrinėjama labdaros ir paramos bei bendruomenių fondų veikla.

Nevyriausybine organizacija – tai laisva piliečių valia įkurta demokratinė organizacija, kuri tarnauja visuomenės ar jos grupių labui, nesiekia pelno ir tiesioginio dalyvavimo valstybės valdyje. Pagrindinis ne pelno organizacijų požymis yra tas, kad jos savo nariams ar savininkams negali skirstyti uždirbto pelno, o naudoja jį organizacijos tikslams siekti¹⁷.

Nevyriausybines organizacijas nelengva suskirstyti kategorijomis ir apibrėžti, tačiau galima teigti, kad dauguma jų atlieka vieną ar daugiau iš 2 paveiksle pavaizduotų funkcijų.

¹⁴ Plačiau 1.1.1.1. skyriuje.

¹⁵ Įstatymas viešąją įstaigą apibrėžia kaip įstatymo nustatyta tvarka iš dalininkų (savininko) turto įsteigtą ne pelno organizaciją, veikiančią socialinėje, švietimo, mokslo, kultūros, sporto ar kitose panašiose srityse ir viešai teikiančią šių sričių paslaugas visuomenės nariams.

¹⁶ Filantropija ir nevyriausybines organizacijos //

http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/filantropija_ir_nevyriausybines_organizacijos/2425; prisijungimo laikas: 2006-09-28.

¹⁷ Sakalauskas G. Vaiko teisių apsauga Lietuvoje. Vilnius. 2000. P. 176.

2 pav. Nevyriausybinių organizacijų funkcijos¹⁸

Lietuvos nevyriausybinių organizacijų veikla skirta visuomenės labui, jos stengiasi didinti visuomenės sąmoningumą ir neabejingumą svarbioms problemoms. Nevyriausybines organizacijas mažina visuomenės susipriešinimą bei didina socialinę integraciją. Nevyriausybines organizacijas taip pat gali įnešti nemažą indėlį informuodamos visuomenę, formuodamos socialinių paslaugų tinklą, skatindamos vyriausybės veiksmų skaidrumą ir keldamos visuomenės sąmoningumo lygį.

Iš įvairių tyrimų rezultatų darosi aišku, kad savanoriškos organizacijos ir fondai, nors dažnai būdami smulkūs, drauge paėmus sudaro nemažą turtą ir mobilizuoja gausius žmonių

¹⁸ Nevyriausybinių organizacijų vaidmuo ir privatus NVO finansavimas // http://www.lrinka.lt/index.php/temos/kitos_temos/nvo_veiklos_reguliavimas/pranesimai_prezentacijos/nevyriausybiniu_organizaciju_vaidmuo_ir_privatus_nvo_finansavimas/2166; prisijungimo laikas: 2006-09-28.

ištekliai, sudarytus ir iš samdomų darbuotojų, ir iš savanorių. Kaip ir kitų formų įmonės, ypač - smulkiosios ir vidutinės įmonės, daugelis pasaulyje žinomų nevyriausybinių organizacijų taip pat yra ir ekonomiškai aktyvūs: pardavinėja savo gaminius, teikia apmokamas paslaugas, gauna pajamas, kurios investuojamos iš naujo.

Štai, pati paskutinė J.Hopkins'o universiteto tyrinėtojų studija "The Emerging Sector Revisited" pateikia tokius skaičius - Vakarų Europos ne pelno sektoriuje įdarbinta 6,9% darbo jėgos, o skaičiuojant su savanoriais - net 10,1%. Tuo tarpu Centrinėje Europoje ne pelno sektoriuje darbo užmokestį gauna 1,3% visų gyventojų, o dar 1,1% dirba savanoriškai, be atpildo. Žinoma, kiekvienoje šalyje situacija vis kitokia - Nyderlandų ne pelno sektoriuje dirba 12,4% visų gyventojų, Belgijoje - 10,5%, Čekijoje - 2,2%, Rumunijoje 0,3%. Centrinės Europos šalyse pastebima, kad daugiausia darbo jėgos ne pelno sektorius telkia kultūros, poilsio ir socialinės rūpybos srityse. Manoma, kad tai susiję su socialistiniu laikotarpiu susiformavusia tradicija.

Svarbūs duomenys yra susiję su darbo vietų augimo rodikliais. Tyrinėtojai pamatė, kad per dešimtmetį nuo 1980 iki 1990 Vakarų Europoje trečiasis sektorius buvo galingas darbo vietų kūrimo šaltinis. Prancūzijoje jam teko viena iš septynių naujų darbo vietų, sukurtų tame dešimtmetyje, o Vokietijoje - viena iš aštuonių ar devynių.

Paminėtina, kad Jungtinėje Karalystėje ne pelno sektorius sukuria 4,8%, Vokietijoje - 3,6%, Prancūzijoje - 3,3% bendro vidaus produkto. Žinoma, Lietuvoje rezultatai turėtų būti daug kuklesni, tačiau viena aišku - norėdama tapti pilnaverte Europos Sąjungos nare, Lietuva privalo rinkti ir analizuoti informaciją apie trečiąjį sektorių, kuris labai dinamiškai vystosi ir kai kuriose srityse ima vaidinti nemenką vaidmenį¹⁹. Tačiau nevyriausybinių organizacijų sektorius Lietuvoje, iš dalies dėl ilgai trukusios tarybinės okupacijos, dar neturi visų sąlygų aukščiau apibrėžtiems svarbiems vaidmenims atlikti. Lietuvos piliečiai į nevyriausybinių organizacijų veiklą išitraukę kur kas silpniau nei Vakarų Europos gyventojai.

Jau egzistuojanti teisinė aplinka yra gana palanki Lietuvos nevyriausybinėms organizacijoms: ji reglamentuoja nevyriausybinių organizacijų sektoriaus vaidmenį ir veiklas, verslininkų gaunamas rėmimo mokesčių lengvatas, sudaro galimybes gyventojams 2 proc. sumokamo pajamų mokesčio skirti pasirinktai ne pelno organizacijai ir taip pat sudaro galimybes visų rūšių nevyriausybinių organizacijų užsiimti ekonomine veikla bei nemokėti pelno mokesčio, jeigu ekonominė nevyriausybinių organizacijų veikla nesukuria pelno, kurio suma viršytų 1 000 000 Lt per metus²⁰.

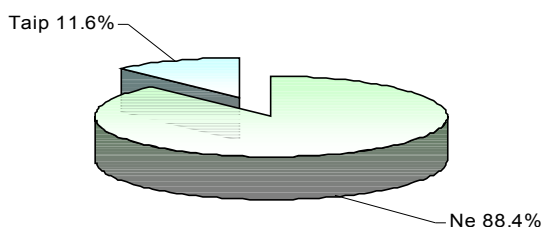
¹⁹ Nevyriausybinių organizacijų vaidmuo ir privatus NVO finansavimas // http://www.lrinka.lt/index.php/temos/kitos_temos/nvo_veiklos_reguliavimas/pranesimai_prezentacijos/neyvriausybi_niu_organizaciju_vaidmuo_ir_privatus_nvo_finansavimas/2166; prisijungimo laikas: 2006-09-28.

²⁰ Lietuvos Respublikos Pelno mokesčio įstatymas // http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=157066&p_query=&p_tr2=; prisijungimo laikas: 2006-

LPF “Nevyriausybinų organizacijų informacijos ir paramos centras”²¹ užsakymu buvo atliktas tyrimas siekiant išsiaiškinti nevyriausybinų organizacijų žinomumą Lietuvos gyventojų tarpe, nevyriausybinų organizacijų vertinimą, gyventojų požiūrį į finansinę paramą nevyriausybiniams organizacijoms bei požiūrį į valstybės vaidmenį nevyriausybinų organizacijų atžvilgiu²².

Respondentų buvo klausiama, ar 1998 – 2002 metais jie patys ar kas nors iš jų šeimos yra paaukojęs kiek nors pinigų nevyriausybiniams organizacijoms. Didžioji dauguma Lietuvos gyventojų (88%) atsakė neaukoję nevyriausybiniams organizacijoms nurodytais metais (3 paveikslas).

Ar Jūs/Jūsų šeima 1998-2002 metais esate paaukoję kiek nors pinigų NVO?

3 pav. Nevyriausybiniams organizacijoms suteikta parama²³

Šis tyrimas buvo atliktas 2002 m., tad tikėtina jog situacija yra šiek tiek pakitusi ir aukotojų šiuo metu yra daugiau. Tikėtina, jog nevyriausybinų organizacijų veikla Lietuvoje nuolatos augs ir mūsų pasąmonėje įdiegs filantropinės veiklos svarbumo jausmą, greta įmonių ir valdžios institucijų įsitvirtins vadinamasis trečiasis sektorius - NVO.

Kad ir kokią išsivystymo laipsnį jau yra pasiekęs Lietuvos nevyriausybinų organizacijų sektorius, kad ir kokiais resursais jis disponuoja, vis dar yra reikalinga donorų parama bei bendradarbiavimas su valstybe.

Dėl donorų paramos dažnai kyla įtarimas, kad jų parama nevyriausybinų organizacijų stiprinimui ir pilietinei visuomenei buvo ir yra konjunktūrinė²⁴, trumpo laikotarpio savotiška mada. Jeigu laimė yra turėti laisvę rūpintis visuomenine gerove, lengvabūdiškumui vietos čia

11-10.

²¹ Nevyriausybinų organizacijų informacijos ir paramos centrai padeda skleisti informaciją apie šias organizacijas, koordinuoja tarpusavio keitimąsi informacija, patirtimi, konsultuoja ir vykdo mokymus nevyriausybinų organizacijų veiklos organizavimo klausimais.

²² Apklausa reprezentuoja visos Lietuvos 15-74 metų amžiaus gyventojus. Atrankos dydis: 500 respondentų. Respondentai tyrimui atrinkti, naudojant daugiapakopę atsitiktinę atranką.

²³ Nevyriausybinių organizacijų Lietuvoje // http://www.labdara-parama.lt/docs/NVO_%202002.doc; prisijungimo laikas: 2006-10-10.

²⁴ Konjunktūrinis – laikinas, nepastovus.

būti negali, reikia būti nuosekliu ir atsakingu už filantropinės veiklos padarinius, antraip kils įtarimas dėl tikrųjų paramos teikimo motyvų²⁵.

Nevyriausybinių organizacijų finansavimas iš valstybės biudžeto laikomas valstybės parama, pagalba NVO sektoriui. Ši parama yra skirta iš dalies finansuoti pilietinį judėjimą, visuomeninius tikslus, kurių siekia nevyriausybines organizacijas. Tačiau kalbant apie valdžios ir nevyriausybinių organizacijų santykį, svarbu pabrėžti tai, kad, skatindama kokią nors veiklą biudžeto lėšomis, valdžia ją iškelia aukščiau kitų veiklų. Tačiau kaip valdžia gali žinoti, kuri veikla žmonėms „reikalingesnė“? Valdiškas lėšų paskirstymas nevyriausybiniam sektoriui užkerta kelią organizacijų ir tikslų įvairovei, nes nuo pinigų skirstančio valdininko asmeninių vertybių priklausys, ką valdžia nutars paremti. Juk būtent didžiulė nevyriausybinių organizacijų ir jų tikslų įvairovė atspindi žmonių poreikius. Jei dar nėra kokios nors veiklos, kuri asmeniškai kam nors atrodo reikalinga, reikia tiesiog jos imtis, o ne prašyti, kad tai darytų valdžia mokesčių mokėtojų sąskaita. Valdžiai tereikia galvoti, kas užkerta kelią žmonėms imtis šios ir panašios veiklos.

Daugelyje ES šalių dominuoja nepelno siekiantys socialinių paslaugų teikėjai, nepriklausantys nuo valdžios. Daugelyje paslaugų rūšių (pvz., pagalbos namuose) nepelno organizacijos teikia apie 60-80% visų paslaugų savarankiškai. Pvz., Austrijoje, teikiant bendruomenines socialines paslaugas seniems žmonėms, savivaldybės beveik nevaizina jokio vaidmens (išskyrus slaugos paslaugų organizavimą). Kitose šalyse (pvz. Danijoje, Suomijoje), kuriose vyrauja mažiau nepelno organizacijų, centralizuoto paternalistinio modelio kritika, skatinant valstybės ir NVO sektoriaus bendradarbiavimą, susilaukia aštrių diskusijų.

Lietuvoje nuostabos nebekeliantis dalykas – valdžios ir nevyriausybinių organizacijų priešprieša. Iš tiesų keista, kad ten, kur, atrodytų, šios dvi jėgos turėtų susivienyti, nes bent jau teoriškai siekia tų pačių tikslų, dėl tam tikrų priežasčių jos tiesiog nebendradarbiauja. Nėra bendradarbiavimo su valdžia principo. Atrodo, jog nevyriausybė organizacija sukuriama tam, kad būtų valdžios priešas. Ir nors tiek valdžia, tiek nevyriausybinis sektorius tarnauja visuomenei, susiduriama su tam tikrais interesais. Valstybė siekia savo tikslų, tuo tarpu nevyriausybines organizacijas nesiekia sau jokios naudos.

Dar viena problema nevyriausybinių organizacijų veiklai yra ją reglamentuojantys įstatymai. Labdara ir parama iš privačių asmenų ir verslo institucijų teka vangiai, ir čia labiausiai kaltas prastas įstatymas, neleidžiantis formuotis naujiems socialiniams filantropijos įgūdžiams. Biurokratinės kliūtys vis dar aukštesnės nei motyvacijos ar filantropinių intencijų bangos.

²⁵ Nevyriausybinių organizacijų vaidmuo ir privatus NVO finansavimas // http://www.lrinka.lt/index.php/temos/kitos_temos/nvo_veiklos_reguliavimas/pranesimai_prezentacijos/neyvriausybi_niu_organizaciju_vaidmuo_ir_privatus_nvo_finansavimas/2166; prisijungimo laikas: 2006-09-28.

Anksčiau minėto tyrimo metu respondentams buvo išvardinti įvairūs teiginiai apie nevyriausybinės organizacijas, ir buvo prašoma įvertinti, kiek jie sutinka su šiais teiginiais. Statistiškai reikšmingai daugiau respondentų, žinančių bent vieną nevyriausybinių organizaciją (54 %), linkę daugiau sutikti nei nesutikti (lyginant su respondentais, kurie nepamėnė nei vienos nevyriausybinių organizacijos) su tokiais teiginiais apie NVO:

- Nevyriausybinių organizacijos yra labai perspektyvios ir greičiausiai taps neatskiriama Lietuvos visuomenės dalis;
- Nevyriausybinių organizacijos gali būti vertingi vyriausybės partneriai, teikiant visuomenines paslaugas bei atstovaujant visuomenės grupių interesus;
- Nevyriausybinių organizacijos, kurias aš žinau, veikia labai profesionaliai;
- Tokias funkcijas kaip rūpinimasis beglobiais vaikais, seneliais, neįgaliaisiais ir pan. valstybė turėtų perduoti nevyriausybiniams organizacijoms, iš dalies finansuodama tokią veiklą.

Tuo tarpu statistiškai reikšmingai daugiau respondentų, nežinančių nei vienos NVO (46%) linkę daugiau sutikti nei nesutikti (lyginant su respondentais, kurie nurodė žiną bent vieną NVO) su tokiais teiginiais apie NVO²⁶:

- Nevyriausybinių organizacijos iš tiesų yra pelno siekiančių asmenų priedanga, bandant išvengti ar sumažinti mokesčius;
- Nevyriausybinių organizacijos yra nepatikimos;
- Tos nevyriausybinių organizacijos, kurias aš žinau, yra prastai valdomos ir neprofesionalios;
- Nevyriausybinių organizacijos yra nesvarbios, nes visuomenines paslaugas turi teikti tik valstybė.

Stebint šiuos duomenis, galima teigti, jog piliečiai, nežinantys nei vienos nevyriausybinių organizacijos yra nusiteikę negatyviai šių organizacijų atžvilgiu, jie nepasitiki nevyriausybinių organizacijų veikla. Kad tokių žmonių skaičius mažėtų pati NVO turėtų ir galėtų daryti kas pagausintų savo svarbiam vaidmeniui atlikti reikalingas lėšas:

- Pirmiausia, aktyviau imtis lobizmo, spausti valdžią ir pasiekti, kad ne pelno veiklą, labdarą ir paramą reguliuojantys įstatymai pagaliau taptų panašūs į tuos, kurie galioja kitose sėkmingose demokratinėse valstybėse.
- Pačios nevyriausybinių organizacijos privalo rūpintis savo darbo kokybe ir įvaizdžiu, diegti savireguliacijos mechanizmus, garantuojančius profesionalų valdymą, veiklos skaidrumą ir deramą atskaitomybę, aukštus etinius standartus.

²⁶ Nevyriausybinių organizacijos Lietuvoje // http://www.labdara-parama.lt/docs/NVO_%202002.doc; prisijungimo laikas: 2006-10-10.

- Nevyriausybines organizacijos privalo pačios donorams ir rėmėjams pasakyti, kodėl yra svarbu tęsti paramą NVO sektoriaus ir pilietinės visuomenės aplamai stiprinimui.
- Nevyriausybines organizacijos turėtų sparčiau diegti modernius darbo su privačiais rėmėjais metodus, aktyviau skatinti turtingus piliečius ir ūkio subjektus imtis filantropinės veiklos.

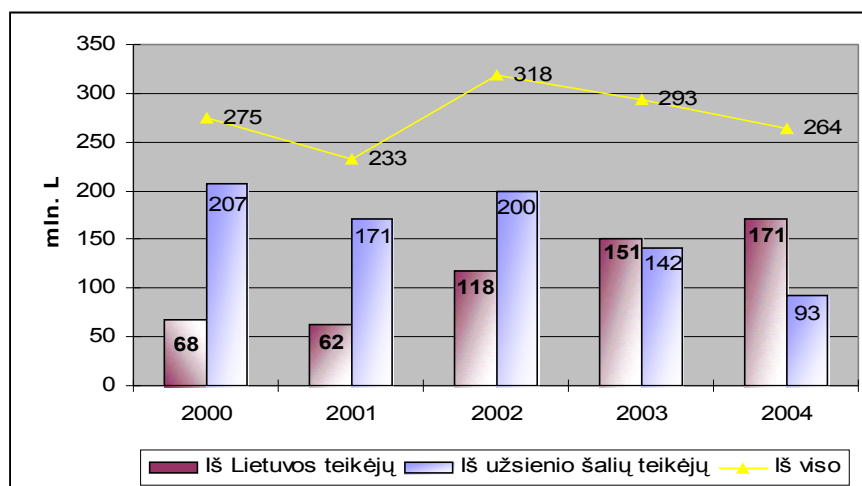
Taigi, vienas iš svarbiausių atviros visuomenės bruožų - nevyriausybinių organizacijų, kurios aktyviai skleidžia savo idėjas, stengiasi gerinti vietos gyvenimo sąlygas ar padeda tiems žmonėms, kuriems pagalba labiausiai reikalinga, gausa.

Vertinant situaciją iš nevyriausybinių organizacijų pozicijos galima teigti, jog Lietuvoje tikrai yra ką tobulinti atveriant valstybės institucijų užsklandą visuomenei, kuriai daugeliu atvejų atstovauja kuo įvairiausios nevyriausybines organizacijos, išreiškiančios visuomenės interesus. Valdžia turėtų būti nevyriausybinių organizacijų partneris, o ne trukdys, įgyvendinant tokius svarbius tikslus, kaip skurdo šalinimas, švietimas ar sveikatos apsauga. Valstybė turi atiduoti individams ar jų savanoriškiems susivienijimams tvarkyti ir spręsti vis daugiau ir daugiau kolektyvinių reikalų, tokiu būdu pritraukiant filantropus, kurie steigia ir remia fondus ir buriasi į visuomenines sąjungas, tarpusavyje susijusias horizontaliais ryšiais²⁷. Kitame skyriuje atsižvelgiant į šio darbo temą, trumpai apžvelgsiu labdaros ir paramos situaciją Lietuvoje bei išnagrinėsiu keletą nevyriausybinių organizacijų rūšių – labdaros ir paramos fondų bei bendruomenės fondų veiklą.

Labdara ir parama Lietuvoje

Trumpai apžvelgsiu pastarųjų metų bendrą situaciją Lietuvoje labdaros ir paramos teikimo srityje (4 paveikslas).

²⁷ Nevyriausybinių organizacijų vaidmuo ir privatus NVO finansavimas // http://www.lrinka.lt/index.php/temos/kitos_temos/nvo_veiklos_reguliavimas/pranesimai_prezentacijos/nevyriausybi_niu_organizaciju_vaidmuo_ir_privatus_nvo_finansavimas/2166; prisijungimo laikas: 2006-09-28.

4 pav. Labdaros ir paramos srautai Lietuvoje 2000 - 2004 m.²⁸

2004 m. Lietuvos ir labdaros gavėjams buvo suteikta paramos ir labdaros už 264 mln. Lt. Antrus metus iš eilės stebimas labdaros ir paramos srautų Lietuvoje mažėjimas, kurį lemia pastaraisiais metais žymiai sumenkusi parama iš užsienio, tuo tarpu vietiniai paramos ir labdaros srautai, stipriai išaugę 2002 m., vėlesniais metais taip pat didėjo. Minėtos tendencijos sąlygoja pokyčius labdaros ir paramos struktūroje – parama ir labdara gauta iš užsienio šalių teikėjų praranda ankstesnę svarbą: 2000 m. Lietuvos teikėjų dalis bendroje sumoje sudarė 33%, o 2004 m. – jau 76 %²⁹. Savo pasitraukimą užsienio rėmėjai grindžia išvada, kad Lietuvoje demokratija ir pilietinė visuomenė jau išitvirtino, ir paramos/labdaros fondai turėtų daugiau orientuotis į vietinius finansavimo šaltinius. Vis dėlto tokia tendencija kelia realią grėsmę daugeliui fondų. Nors valstybinė ir vietos valdžia pripažįsta augantį jų vaidmenį ir finansines reikmes, vyriausybės ir savivaldybių skiriamas finansavimas didėja lėčiau, negu mažėja užsienio parama Lietuvos paramos/labdaros fondams.

2004 m. 33,4 procento paramos buvo gauta iš užsienio šalių valstybinių, labdaros organizacijų ir pavienių asmenų. Parama siunčiama iš visų kontinentų, tačiau ypač aktyviai šioje veikloje dalyvauja JAV ir Vokietija. Jų suteikta parama sudaro 46,8 procento bendros paramos³⁰.

ALF "Baltijos tyrimams" užsakytos gyventojų apklausos duomenimis³¹ kas antras respondentas (50%) mano, kad daugiau labdaros/paramos Lietuvai skiria užsienio rėmėjai. Tai dažniau pabrėžė respondentės moterys, jaunesni 15-29 m. ir 30-49 m., gyventojai, lietuviai.

²⁸ Lietuvos statistikos departamentas. 2005. Labdara ir parama Lietuvoje 2004 m. Vilnius, ISSN: 1648-0538. P. 31.

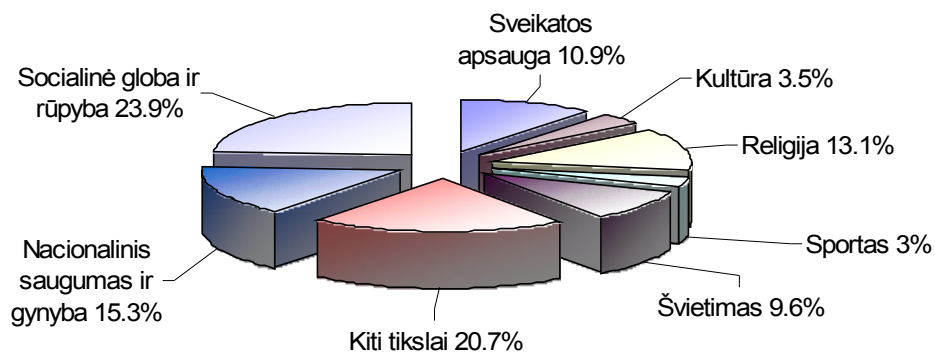
²⁹ Lietuvos statistikos departamentas. 2005. Labdara ir parama Lietuvoje 2004 m. Vilnius, ISSN: 1648-0538. P. 31.

³⁰ Ten pat. P. 28.

³¹ Atviros Lietuvos fondas (ALF) 2003 m. inicijavo sociologinį tyrimą "Filantropija Lietuvoje 2003". Tyrimo tikslas - išsiaiškinti Lietuvos visuomenės ir jos atskirų grupių - nevyriausybinių organizacijų, verslo, kultūros ir dvasininkijos atstovų, politikų, Lietuvos gyventojų apskritai - požiūrį į filantropiją: jos sampratą, socialinį vaidmenį, motyvaciją, mechanizmus, filantropija užsiimančių žmonių ir organizacijų žinomumą, bendrą filantropijos padėtį Lietuvoje, teisinį pagrindą ir perspektyvas. Tyrimo metodai: kiekybinių apklausų metu buvo apklausti 1003 Lietuvos gyventojai, 424 verslininkai ir 42 nevyriausybinių organizacijų atstovai. Diskusinėje grupėje dalyvavo 7 verslo, kultūros ir dvasininkijos atstovai, kokybiniuose interviu - 8 Seimo nariai.

turintys mažesnes pajamas, kaimo ir mažesnių miestų gyventojai, turintys aukštąjį išsimokslinimą, specialistai/vadovai. Maždaug kas penktas (19%) apklausos dalyvis mano, kad daugiau labdaros /paramos skiria Lietuvos rėmėjai. Tai dažniau respondentai vyrai, nelietuviai, gyventojai, turintys didesnes pajamas, didmiesčių gyventojai, studentai/moksleiviai. Maždaug kas trečias (32%) apklausos dalyvis neturėjo nuomonės šiuo klausimu. Tai dažniau vyriausi 50m. ir vyresni respondentai, turintys mažiausias šeimos pajamas, kaimo ir mažesnių miestų gyventojai. Tyrimas buvo atliktas 2003 m., taigi nesuklydo tik kas penktas apklaustasis teigęs, jog daugiau labdaros/paramos skiria Lietuvos teikėjai.

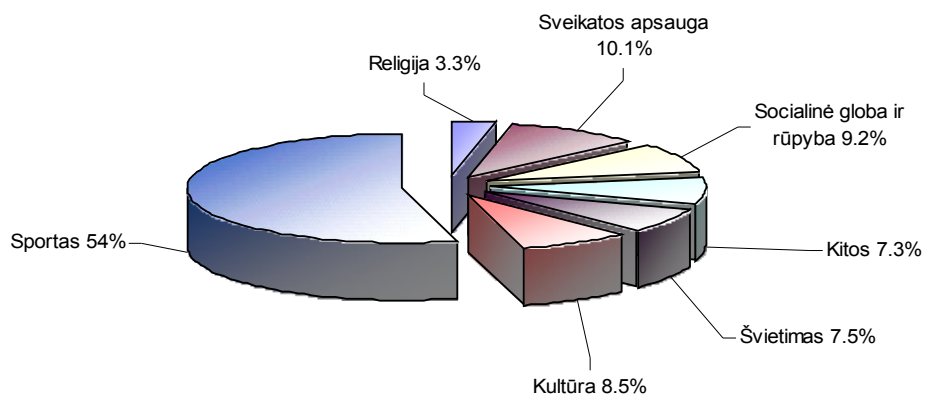
Gautos labdaros ir paramos iš užsienio šalių pasiskirstymas pagal atskiras socialines kultūrinės sritis parodytas 5 paveiksle.

5 pav. Iš užsienio šalių gauta parama pagal atskiras sritis 2004 m.³²

Iš užsienio šalių gauta parama, kaip matyti iš 6 paveikslo, daugiausiai buvo skirta socialinės globos ir rūpybos, nacionalinio saugumo ir gynybos bei sveikatos apsaugos reikmėms.

Lietuvos juridinių ir fizinių asmenų gauta parama pagal atskiras sritis pavaizduota 6 paveiksle.

³² Lietuvos statistikos departamentas. 2005. Labdara ir parama Lietuvoje 2004 m. Vilnius, ISSN: 1648-0538. P. 15.

6 pav. Iš LR teikėjų gauta labdara ir parama pagal atskiras sritis 2004 m.³³

Lietuvos juridiniai ir fiziniai asmenys didžiąją dalį labdaros ir paramos skyrė sporto, sveikatos apsaugos, socialinės globos ir rūpybos bei kultūros programoms įgyvendinti.

Taigi iš paveikslų matyti, kad užsienio šalių ir šalies juridinių ir fizinių asmenų prioritetai išsidėstę beveik atvirkštine tvarka. Kas lemia tokius sprendimus galima tik interpretuoti, tačiau aišku, jog remiant sportą, galimybė pasireklamuoti pačioms organizacijoms yra gerokai didesnė negu remiant socialinės globos namus ar pavienius asmenis.

1.1.1.1. Labdaros – paramos fondai

Labdaros ir paramos fondai yra vakarų fondų analogai. Tačiau prisitaikę prie Lietuvoje galiojančių veiklos sąlygų jie įgavo kiek kitokią prasmę. Paprastai fondai yra suprantami kaip organizavimo forma kur steigėjai priima esminius sprendimus. Lietuvoje pati sąvoka fondas nurodo ir veiklos pobūdį - labdara ir parama. Šia veikla negali užsiimti kitos NVO. Taigi Lietuvoje fondai kaip atskira nevyriausybinė organizacijų rūšis išskirti ne dėl organizavimo būdo, bet dėl veiklos pobūdžio - labdaros ir paramos gavimo bei skyrimo kitiems.

Paramos ir labdaros statistika Lietuvoje – dar mažai nagrinėta sritis, tačiau paramos/labdaros mažėjimo tendencija, prasidėjusi 1995 metais, baigėsi, ir galima kalbėti apie filantropijos tradicijų plėtrą. Mažėjant užsienio rėmėjų pirmavimui, atsiranda vis daugiau labdarų ir paramą teikiančių fondų.

Labdaros ir paramos įgyvendinimo koncepcijoje svarbios funkcijos tenka labdaros ir paramos fondams. Jų tiesioginė paskirtis - akumuliuoti iš įvairių šaltinių lėšas ir racionaliai jas paskirstyti įvairių socialinių, kultūrinių reikmių tenkinimui.

Paramos tikslams įgyvendinti yra steigiami paramos ar labdaros arba paramos ir labdaros fondai. Lietuvos Respublikos Labdaros ir paramos fondų įstatymas³⁴ nustato, kad fondas – savo pavadinimą turintis ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio pagrindiniai veiklos tikslai – labdaros arba (ir) paramos bei kitokios pagalbos teikimas LPĮ ir šio įstatymo nustatyta tvarka fiziniams ir juridiniams asmenims mokslo, kultūros, švietimo, meno, religijos, sporto, sveikatos apsaugos, socialinės globos ir rūpybos, aplinkos apsaugos ir kitose visuomenei naudingomis ir nesavanaudiškoms pripažįstamose srityse.

³³ Lietuvos statistikos departamentas. 2005. Labdara ir parama Lietuvoje 2004 m. Vilnius, ISSN: 1648-0538. P. 16.

³⁴ Lietuvos Respublikos Labdaros ir paramos fondų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 32-787. Toliau tekste LPFI.

Fondo steigėjai gali būti fiziniai bei juridiniai asmenys, išskyrus tuos, kurie pagal LPĮ negali būti paramos teikėjais.

Fondas gali turėti ir įgyti tik tokias civilines teises ir pareigas, kurios neprieštaruja fondo tikslams, numatytiems Civiliniame kodekse, LPFĮ ir fondo įstatuose. Įstatuose, kuriais fondas vadovaujasi savo veikloje, turi būti nurodyti fondo veiklos tikslai, kurie turi būti apibūdinti aiškiai ir išsamiai, nurodant veiklos sritis bei rūšis. LPFĮ numato fondų veiklos apribojimus, kurių būtina laikytis su retomis išimtimis net tada, kai siekiama įgyvendinti veiklos tikslus. Vienas tokių apribojimų – dalyvauti politinėje veikloje, teikti paramą politinėms partijoms ir politinėms organizacijoms.

Fondas pinigus, gautus kaip paramą, taip pat kitus negražintinai gautus pinigus ir kitą turtą naudoja juos davusio asmens nurodytiems tikslams, jeigu asmuo tokius tikslus nurodė. Fondas šiuos gautus pinigus privalo laikyti atskiroje sąskaitoje, taip pat sudaryti išlaidų sąmatą, jei tai numatyta teisės aktuose arba pinigus davęs asmuo to reikalauja. Fondas negali priimti pinigų ar kito turto, jei duodantis asmuo nurodo juos naudoti kitiems tikslams, negu fondo įstatuose yra nustatyta. Fondo rėmėjas gali nustatyti jo skirtų lėšų (turto) naudojimo sritis, bet tik fondo įstatuose numatyti veiklai.

Rėmėjo prašymu fondas privalo teikti informaciją, reikalingą kontroliuoti, kaip fondas vykdo rėmėjo nustatytas sąlygas. Fondo veiklos kontrolė pavesta fondo dalininkų susirinkimo išrinktam revizoriui ar auditoriui. Fondo veiklos ataskaita, kurią privalo parengti fondo valdymo organas, yra vieša ir kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo turi teisę su ja susipažinti.

Apibendrinant labdaros paramos fondų teisinius aspektus galima konstatuoti, jog LPFĮ, LPĮ bei kiti įstatymai sudaro teisinį pagrindą fiziniams ar juridiniams asmenims tiesiogiai ar įsteigus paramos fondus teikti paramą visuomenei naudingomis ir nesavanaudiškomis pripažįstamomis srityse.

Lietuvoje veikiantys labdaros ir paramos fondai 2004 m. Gavo 29,3 mln. litų vertės siuntų, piniginių lėšų ir suteiktų pinigų. Labdaros ir paramos fondai įvairiais tikslais panaudojo 28,2 mln. litų. Labdaros ir paramos vertybių likutis 2005 m. Sausio 1 d. Sudarė 15,3 mln. litų [1 lentelė].

1 lentelė.

Labdaros ir paramos fondų lėšų pasiskirstymas 2004 m., tūkst. litų³⁵

	Iš viso	Iš to skaičiaus		
		Materialinės vertybės	Piniginės lėšos	Paslaugos
Labdaros ir paramos vertybių likutis 2004 m. pradžioje	14190,6	-	-	-
Gauta labdaros ir paramos iš	29344,6	5313,8	23430,2	600,6

³⁵ Lietuvos statistikos departamentas. 2005. Labdara ir parama Lietuvoje 2004 m. Vilnius, ISSN: 1648-0538. P. 17.

viso				
Atduota labdaros ir paramos iš viso	28218,7	7612,7	200035,9	570,1
Labdaros ir paramos vertybių likutis 2005 m. Sausio 1 d.	15316,5	-	-	-

Daugiausiai paramos iš užsienio šalių gavo vaikų rėmimo fondai, universalios paskirties labdaros ir paramos fondai. Lietuvos rėmėjai didžiąją dalį paramos skyrė socialinės globos paramos fondams.

Labdaros ir paramos fondų gautų materialinių vertybių sąrašai labai įvairūs. Vyraujančias pozicijas jame užima įvairūs maisto produktai, knygos, laikraščiai ir žurnalai, dėvėti drabužiai ir avalynė, sporto prekės ir turistiniai reikmenys.

Iš Lietuvos ūkinių subjektų labiausiai labdaros ir paramos fondus remia nefinansinės įmonės ir bendrovės. Pagrindinė paramos forma – piniginės lėšos.

Labdaros ir paramos fondų pagrindinė perskirstytos paramos dalis skiriama sveikatos priežiūros ir socialinio darbo institucijoms finansuoti. Nemažą dalį paramos gauna profesinės, religinės, politinės ir kitos organizacijos, mokslo ir švietimo institucijos bei kūno kultūros ir sporto institucijos.

2003 m. ALF „Baltijos tyrimams“ užsakyto tyrimo metu respondentų buvo paprašyta įvardinti jiems žinomas Lietuvos organizacijas, įstaigas, įmones, fondus, kurios/kurie, jų manymu, skiria daugiausiai lėšų labdarai/paramai (ne daugiau trijų pavadinimų). Dažniau nei kas antras respondentas (59%) neturėjo nuomonės šiuo klausimu. Turintys nuomonę aptariamam klausimui (42%) iš viso paminėjo 131 rėmėjų pavadinimą. 10 dažniausiai minimų rėmėjų nurodyti 2 lentelėje.

2 lentelė.

Lietuvos organizacijos, įstaigos, įmonės, fondai, skiriantys daugiausiai lėšų labdarai/paramai³⁶

Nr.		Proc. tarp turėjusių nuomonę
1	A.Adamkienės fondas	27%
2	Caritas	11%
3	Atviros Lietuvos fondas	9%
4	Raudonasis Kryžius	7%
5	L.Paksienės "Gerumo fondas"	7%
6	SOS vaikai	6%
7	Bėdų turgus	6%
8	Utenos alus	6%

³⁶ Lietuvos gyventojų apklausa apie filantropiją: kiekybinio tyrimo ataskaita / http://lark.osf.lt/OSF/filantropija/filantropija_gyventojai.pdf; prisijungimo laikas: 2006-09-15.

9	V.Landsbergio fondas	5%
10	Omnitel	5%

Tarp juridinių asmenų rėmėjų buvo daugiau išvardinta stambių pramonės, paslaugų, prekybos įmonių, mažiau fondų, visuomeninių organizacijų pavadinimų. Tačiau reikia pažymėti, kad būtent kai kurių fondų pavadinimus minėjo didesnis respondentų skaičius: kas dešimtas - A.Adamkienės fondą ir toks pats skaičius organizaciją Caritas. Atviros Lietuvos fondą minėjo 4% apklausos dalyvių. A.Adamkienės fondą dažniau minėjo jauniausi 15-29 m. respondentai, didmiesčių gyventojai. Organizaciją Caritas – 30-49m. amžiaus apklausos dalyviai, turintys didesnes šeimos pajamas, didmiesčių gyventojai. Atviros Lietuvos fondas geriausiai žinomas tarp jauniausių 15-29 m. apklausos dalyvių, didmiesčių gyventojų. Laimos Paksienės fondas taip pat geriausiai žinomas tarp jauniausių apklausos dalyvių bei gyventojų, turinčių didžiausias šeimos pajamas

Didžioji dauguma to paties tyrimo apklaustųjų palankiai vertina paramos davėjus. Maždaug 8 iš 10 apklaustų gyventojų teigia, kad jų asmeninis požiūris į paramos davėjus yra palankus, o 6 iš 10 teigia, kad tokia yra ir visuomenės nuomonė. Tiek išreiškdami savo asmeninę nuomonę, tiek svarstydami apie visuomenės nuomonę, respondentai linkę kiek nepalankiau žiūrėti į paramos gavėjus negu į davėjus.

Taigi, pagrindinė labdaros ir paramos fondų funkcija - sutraukti iš įvairių šaltinių lėšas ir racionaliai jas paskirstyti. Lietuvoje pagrindinė perskirstytos paramos dalis skiriama sveikatos priežiūros ir socialinio darbo institucijoms finansuoti, nemažą dalį paramos gauna profesinės, religinės, politinės ir kitos organizacijos, mokslo ir švietimo institucijos bei kūno kultūros ir sporto institucijos³⁷. Iš statistinės informacijos matyti, jog kasmet užsienio šalių finansinė parama fondams mažėja - tai verčia pasitempti mūsų šalies rėmėjus ir skatina susimąstyti apie individualias iniciatyvas.

1.1.1.2. Bendruomenių fondai

Bendruomenių fondai – greičiausiai besiplėtojanti filantropijos forma. Pirmieji bendruomenės fondai buvo įsteigti Jungtinėse Amerikos Valstijose XX a. pradžioje. Šiandien tokie fondai įsteigti daugiau kaip 30 pasaulio šalių ar regionų ir yra viena iš greičiausiai besivystančių organizuotos filantropijos formų.

Bendruomenės fondas, tai:

- ***nepriklausoma filantropinė organizacija;***

³⁷ Lietuvos statistikos departamentas. 2005. Labdara ir parama Lietuvoje 2004 m. Vilnius, ISSN: 1648-0538.

- *bendruomenės korporacija sukurta žmonių ir žmoniems, jų gyvenimo gerbūvio tam tikroje geografinėje teritorijoje (mieste, rajone, regione) gerinimo vardan;*
- *pastovus fondas ar fondai, kuriems aukoja daug rėmėjų (individai, firmos ir kompanijos, vyriausybė, kitos organizacijos);*
- *pagalbininkas rėmėjams, norintiems daryti gerus darbus (BF teikia lanksčias ir efektyvias paslaugas rėmėjams atsižvelgiant į jų interesus ir rėmimo galimybę)³⁸.*

Bendruomenių fondas atspindi bendruomenės, kurioje jis veikia, dinamiką, poreikius ir kitas sąlygas. Bendruomenės veiklą atspindi ir įtakoja šalies istorija, filantropijos tradicijos, teisinė bazė, ekonominės sąlygos ir turtiniai šaltiniai. Todėl bendruomenės fondai įvairiose šalyse įgyja įvairias valdymo ir organizacijos struktūros formas, atlieka skirtingas ar papildomas funkcijas ir vaidmenis bendruomenėje.

Skiriamieji bendruomenės fondų požymiai:

- nekomercinis statusas, labdaringa organizacija;
- finansinis pagrindas – didelio donorų skaičiaus aukos su plačiu labdaringu interesų spektru;
- valdymo organuose atstovaujami įvairių visuomenės sektorių interesai;
- pagrindinė veiklos rūšis – grantų teikimas;
- veikia tik konkrečioje geografinėje teritorijoje;
- grantų teikimo prioritetai nustatomi atsižvelgiant į vietos gyventojų interesus;
- ilgalaikis tikslas – besikeičiančių gyventojų poreikių finansavimas formuojant nuolat augantį kapitalą.

Fondų skaičiaus didėjimui ir jų plėtrai įtakos turi tokie veiksniai, kaip decentralizacija ir mažėjantys savivaldybių biudžetai, kintantis savivaldybių vaidmuo, didėjančios socialinės ir ekonominės problemos, vietos bendruomenių aktyvėjimas bei gyventojų noras pasisakyti dėl bendruomenės prioritetų ir kartu ieškoti problemų sprendimo būdų, didėjantis interesas stiprinti vietos bendruomenės ne pelno organizacijas, kurios imasi ar imtųsi spręsti vietos problemas.

Šiuo metu Lietuvoje veikia aštuoni bendruomenės fondai: Žemaičių bendruomenės fondas, Utenos regiono bendruomenės fondas, Alytaus bendruomenės fondas, Visagino bendruomenės fondas, Juliaus Liudviko Vynerio labdaros ir paramos fondas, Šiaurės Lietuvos fondas, Bendruomenių rėmimo, pilietinio aktyvumo ir sveikos gyvensenos paramos fondas, Papilės seniūnijos rėmimo fondas³⁹.

³⁸ Apie Žemaitiją // http://www.zemaiciufondas.lt/apie_zemaitija_b.htm; prisijungimo laikas: 2006-10-19.

Šių fondų veikla apima Lietuvos teritorijos aštuntąją dalį, kurioje gyvena apie 15 proc. šalies gyventojų. 2005 m. pagrindiniai Lietuvos bendruomenės fondų pajamų šaltiniai buvo vietos verslo ir užsienio fondų parama. Šiuo metu Lietuvoje veikiančios bendruomenių fondai dar neturi nejudinamo kapitalo. Jie veikia kaip paramos perskirstytojai ir dar tik pradeda savo veiklą ne kaip kitos rūšies NVO, bet kaip tam tikrai teritorijai poveikį darantys profesionaliosios filantropijos atstovai.

Vietos filantropija atlieka pagrindinį vaidmenį siekiant stiprinti pilietinę visuomenę. Pagrindinė bendruomenės fondų veikla - kaupti lėšas ir konkurso būdu jas paskirstyti organizacijoms, kurios dirba žmonių labui. Fondų strategijos remiasi tikėjimu, kad žmonės patys turi būti įtraukti į savo problemų sprendimą. Be to, bendruomenės fondų plėtra ir vietos filantropijos propagavimas regiono lygmeniu yra labai svarbūs dar ir todėl, kad jie neišvengiamai susiję su NVO stabilumo bei jų nepriklausomybės nuo valdžios institucijų užtikrinimu.

1.1.2. Privatūs asmenys

Lietuvoje dažniausiai paramos davėjai būna juridiniai asmenys, nes jiems yra būdingas veiklos viešumas, padedantis kurti reklamą ir įvaizdį. Tačiau tikrieji filantropai, yra fiziniai asmenys ir jiems daugiau būdingas paramos teikimas iš moralinių paskatų. Šie žmonės nesiekia viešumo, o filantropija jiems yra saviraiškos forma. Tokių žmonių atsiradimas yra sveikintinas dalykas, nes tai yra filantropinės veiklos brandos požymis.

„Baltijos tyrimai“ atliktos Lietuvos gyventojų apklausos apie filantropiją⁴⁰ metu buvo paprašyta gyventojų įvardinti Lietuvos žmones, kurie jų manymu užsiima filantropine veikla. Iš viso buvo paminėtos 57 pavardės. Dažniausiai buvo minima A.Adamkienė (jos pavardę spontaniškai paminėjo 32 proc. visų tyrime dalyvavusių respondentų), V.Uspaskich (10 proc.), V.Adamkus (8 proc.), K.Bobelis (4 proc.). A.Brazauską, B.Lubių, A.Zuokienę ir V.Landsbergį paminėjo po 3 proc. apklaustųjų. N.Veličkienę, K.Prunskienę, A.Sabonį paminėjo po 2 proc. apklaustųjų. Kitos pavardės buvo paminėtos 1 proc. ir mažiau respondentų.

Stebėtina, jog net kas antras apklausos dalyvis neturėjo nuomonės šiuo klausimu. Tai dažniau 50m. ir vyresni apklausos dalyviai (57%), turintys mažiausias pajamas (63%), kaimo ir mažų miestų gyventojai (atitinkamai 56% ir 55%)⁴¹. Galima teigti, jog šie respondentai turi savų rūpesčių, dėl kurių jie stokoja suvokimo apie filantropiją ir jos pagrindines idėjas.

³⁹ Lietuvos bendruomenės fondų bendradarbiavimo sutarties pasirašymas // <http://www.bendruomenes.lt/news.php?strid=11791&id=34876>; prisijungimo laikas: 2006-10-19.

⁴⁰ Lietuvos gyventojų apklausa apie filantropiją: kiekybinio tyrimo ataskaita // http://lark.osf.lt/OSF/filantropija/filantropija_gyventojai.pdf; prisijungimo laikas: 2006-09-15.

⁴¹ Ten pat.

Žmogus, norintis dirbti vardan jam svarbių idėjų, turi nevaržomai tai daryti. Svarbu, kad žmogus remtų tokią veiklą tuomet, kai pats nori remti, kai ši veikla jam atrodo artima ir prasminga. Pilietinės visuomenės išsivystymo požiūriu Lietuvoje asmeninė filantropija sąlyginai nėra išplėtota, nes tam nepakanka individualiose rankose sukaupto kapitalo. Tačiau verslo filantropijos galimybės yra beribės.

1.1.3. Privatus verslas

Lietuvoje filantropijos tradicijos jau prigyja tiek visuomenėje, tiek verslo sektoriuje. Nemaža dalis stambiojo verslo įmonių jau turi savo rėmimo programas. Šalyje jau matyti ne tik verslo filantropijos tradicijų užuomazgos, bet ir nuoseklus vystymosi požymiai. Tikėtina, kad filantropija plėsis, o kartu plėsis bei stiprės visuomenės solidarumas, atskirų socialinių sluoksnių ryšys, piliečių pasitikėjimas ir pagarba. Tai žada ir naujausi statistikos ir ekonomikos rodikliai. Jie teikia vilties filantropijos plėtros Lietuvoje atžvilgiu: stabilus tiek smulkiojo, tiek vidutinio verslo pajamų didėjimas, augantis verslo indėlis į BVP, didėjančios investuojamos sumos, didėjančios individualių asmenų pajamos, gana sparti technologijų plėtra ir t.t. Kitaip tariant, finansinės galimybės egzistuoja, tačiau jos turėtų būti paskatintos.

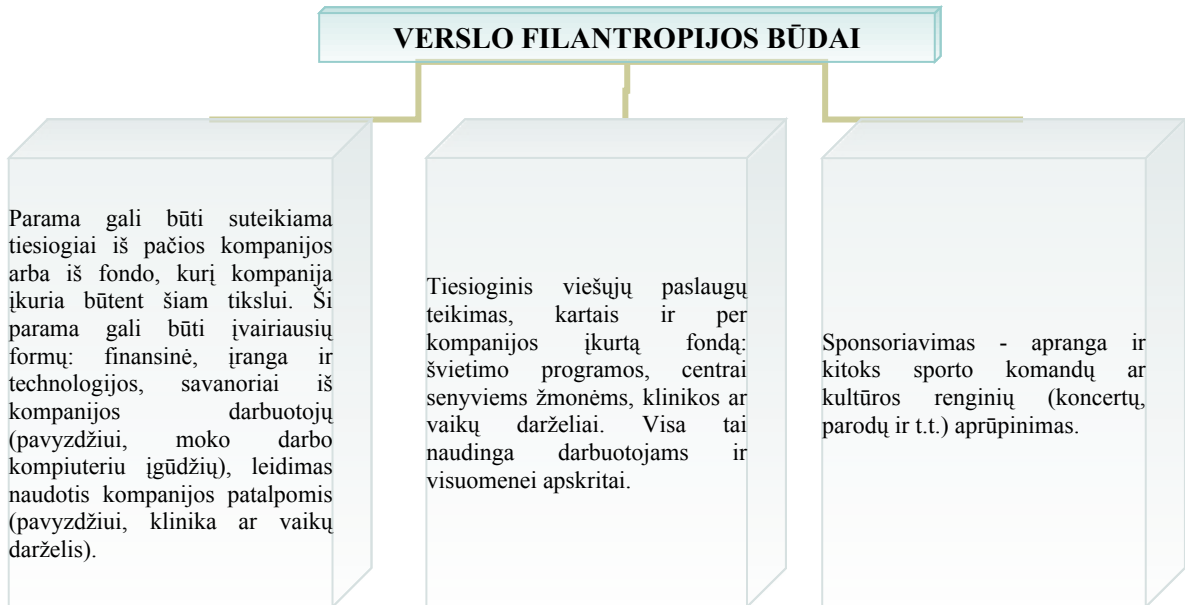
Nepaisant to, verslo lyderiai dažnai nesupranta pilietinės visuomenės vaidmens bendruomenėje ir neįvertina, kokią poveikį parama gali turėti joje gyvenančių žmonių - darbuotojų, klientų ar tiesiog bendrapiliečių - gerovei. Labai dažnai jų filantropinės programos siejamos su veikla viešųjų ryšių srityje, labiau akcentuojant paramos žinomumą negu socialinį jos poveikį.

Verslo filantropijai svarbiausia suprasti "verslo pilietiškumo" jausmą. Tai jausmas, kad kompanijos yra dalis visuomenės, kurioje jos veikia, ir kad bendruomenės gerovė bei sveikata turi įtakos jų pačių gyvybingumui ir gerovei. Todėl, investuodamos į darbą ir technologijas, kompanijos taip pat turėtų apsvarstyti savo "investicijas į bendruomenę". Filantropija kompanijoms atsiperka. Verslo pilietiškumas tobulina tiek bendruomenę, tiek kompaniją. Viena iš naudų yra makroekonominė. Čia svarbiausia tai, kad kompanijoms remiant kultūrinės ir socialines paslaugas teikiančias organizacijas, didėja politinis ir socialinis stabilumas bei įtvirtinama įstatymo viršenybė. Kita nauda - mikroekonominė:

- didėja darbuotojų lojalumas, įmonių produktyvumas ir pelnas;

- pripažįstamas kompanijos vardas ir stiprėja jos įvaizdis;
- kompanijos pelno pagrindinių bendruomenės veikėjų palankumą - o tai naudinga atveriant rinkas.

Taigi investicijos į bendruomenę tampa vertybėmis bei nauda tiek bendruomenei, tiek ir kompanijoms. Suprantama, kompanijų investicijos gali būti įvairios (7 paveikslas):

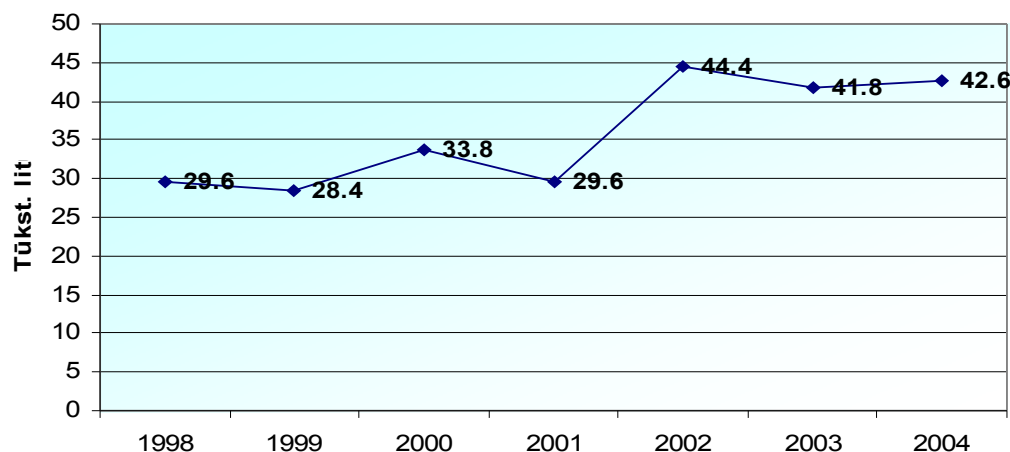

7 pav. Verslo filantropijos būdai⁴²

Visą šią paramą kompanijos gali teikti individualiai arba drauge su kitomis kompanijomis, NVO ar netgi su valdžios (nacionalinės, regioninės ar savivaldos) atstovais.

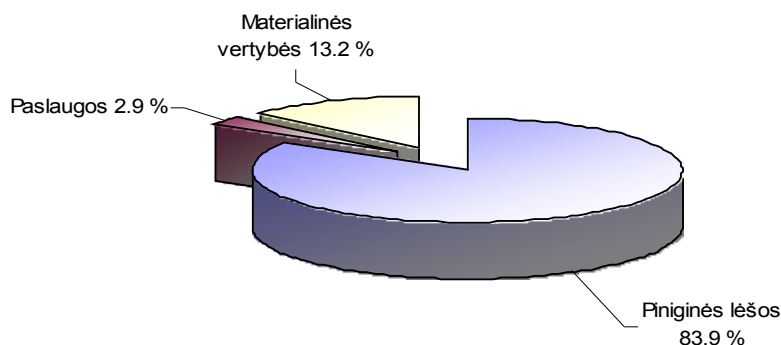
Vidutis vieno Lietuvos Respublikos juridinio asmens suteiktos paramos dydis 2004 m. šiek tiek padidėjo ir siekė 42,6 tūkst. litų. 2003 m. jis buvo 41,8 tūkst. litų (8 paveikslas).

⁴² Verslo filantropija - pasaulinio masto reiškinys. Tarptautinė praktika reglamentuojant labdarą ir paramą // http://www.lrinka.lt/index.php/temos/kitos_temos/nvo_veiklos_reguliavimas/pranesimai_presentation/verslo_filantropija_pasaulinio_masto_reiskinys_tarptautine_praktika_reglamentuojant_labdara_ir_parama/2165 ; prisijungimo laikas: 2006-10-02.

8 pav. Vidutinis vieno LR juridinio asmens suteiktos labdaros ir paramos dydis⁴³

Lietuvos įmonių suteiktos labdaros ir paramos analizė struktūriniu požiūriu parodė, kad daugiausia buvo skirta piniginių lėšų (9 paveikslas).

9 pav. Lietuvos juridinių asmenų suteiktos labdaros ir paramos struktūra 2004m.⁴⁴

Nagrinėjant labdaros ir paramos teikėjus pagal įmonių juridinės rūšies požymį matyti, kad vyrauja akcinės ir uždarnosios akcinės bendrovės. Jos suteikė 91,0 procento bendros labdaros ir paramos. Individualios įmonės gerokai atsilieka pagal labdaros ir paramos mastą. Jos suteikė 4,1 procento visos labdaros ir paramos.

Priklausomai nuo įmonės dydžio labdaros ir paramos vertė skirtinga. Didžiausios vertės labdarą ir paramą suteikė įmonės, turinčios nuo 51 iki 250 darbuotojų – 31 procentą visos labdaros ir paramos vertės⁴⁵.

⁴³ Lietuvos statistikos departamentas. 2005. Labdara ir parama Lietuvoje 2004 m. Vilnius, ISSN: 1648-0538. P. 31.

⁴⁴ Lietuvos statistikos departamentas. 2005. Labdara ir parama Lietuvoje 2004 m. Vilnius, ISSN: 1648-0538. P. 31.

⁴⁵ Ten pat.

Nagrinėjant tyrimo duomenis, apdorotus pagal suteikusių labdarą ir paramą įmonių pasiskirstymą pagal apskritis, stebima, jog aktyviausiai labdaringa veikla užsiimama Vilniaus apskrityje.

Pagal pasiskirstymą, pagal ekonomines veiklos rūšis ir pagal labdaros ir paramos struktūrą labiausiai labdaringa veikla pasižymi prekybos ir pramonės įmonės. Daugiausiai šios įmonės labdaros ir paramos skyrė pinigėmis lėšomis. Materialinių vertybių sąrašė vyrauja vaistai, knygos, laikraščiai ir žurnalai, medicininės ir ortopedinės prekės, nauji drabužiai ir jų priedai.

Taigi, iš pateiktos statistinių rodiklių analizės matoma, jog verslo parama yra svarus indėlis į bendrą valstybės gerovę, kuris palaipsniui didėja. Nenuostabu, jog viso pasaulio šalys pritaria verslo filantropijai, nes valdžia mato, jog verslui prisidedant prie socialinių paslaugų teikimo, jos išlaidos sumažėja. Šis bendras požiūris yra teisingas net ir ten, kur valdžia skatina filantropiją per mokesčius. Valstybė gauna naudos, nes verslo pilietiškumas didina bendrą gerovę, stiprina bendruomenę ir socialinį stabilumą.

Daugelyje pasaulio valstybių buvo pademonstruota, kad verslo filantropijos reiškinys teikia naudos visoms pusėms - valdžiai, pačiam verslui, organizacijoms, teikiančioms viešas paslaugas ir gaunančioms paramą bei visuomenei apskritai.

Nors ir nelengva bei nestabili Lietuvoje ekonominė bei politinė situacija, tačiau remiantis statistiniais duomenimis labdara ir parama nėra žlugusi veikla verslo pasaulyje⁴⁶. Atlikti tyrimai rodo, kad Lietuvos verslininkai į labdarą bei paramą žiūri kaip į kilnumo išraišką, geraširdišką poelgį, socialinę ir moralinę pareigą, kylančią iš užimamos padėties visuomenėje, savotišką reklamos formą, protingą ekonominės ir kitos naudos siekimo būdą⁴⁷. Tačiau individualiai ir verslo filantropijai Lietuvoje vis dar yra kliūčių, kurios neskatina verslininkų ir piliečių aukoti labdarai arba remti visuomenei naudingą ne pelno organizacijų veiklą. Būtent šias problemas analizuosiu kitame tiriamojo darbo skyriuje.

1.2. FILANTROPIJOS ĮGYVENDINIMO PROBLEMŲ IDENTIFIKAVIMAS

Akivaizdu, kad labdaros ir paramos iš Lietuvos teikėjų daugėja. Jei mažiau dalyvautų valdžia, jei žmonėms būtų leista patiems laisvai disponuoti savo uždirbtais pinigais, būtų padaryta kur kas daugiau gerų darbų nei dabar. Daugelio tyrimų duomenimis didžiausiomis

⁴⁶ Ši išvada padaryta remiantis Lietuvos statistikos departamento 2005 m. leidiniu Labdara ir parama Lietuvoje 2004 m.

⁴⁷ Remiantis įvairių tyrimų duomenimis.

kliūtimis filantropijos plėtrai laikomi labdarą ir paramą reglamentuojančių įstatymų trūkumai, didelė mokesčių našta, paini labdaros ir paramos įforminimo tvarka. Visa tai įtakoja filantropijos tradicijų stoka Lietuvoje.

1.2.1. Filantropijos tradicijų nebuvimas

Religinė, šimtmečius siekianti pagalbos vargšams tradicija XIX a. buvo persipynusi su privačia pasauliečių iniciatyva ir valstybės organizuota labdara. XIX a. pradžioje žymiausi šviesuoliai ir aristokratai rengė koncertus, aukcionus ir loterijas, siekdami paskatinti filantropiją, surinkdami mažesnes ar didesnes lėšas. Lygiagrečiai sekė ir mecenato reiškiniai: Knygų leidimo draugija, Medicinos draugija, o amžiaus viduryje – Vilniaus archeologijos komisija, taip ir nesusėję tapti Vilniaus mokslo draugija. Už paramą dailininkų studijoms užsienyje dvarininkams buvo atlyginama vakarietišku paveikslų kopijomis. Keliaudami po Vakarų Europą, dvarininkai rinkdavo įvairių mokyklų paveikslus, miniatiūras, graviūras ir kitas meno vertybes. Taip atsirado dvarų muziejai, paveikslų galerijos, plėtojosi savotiška muziejinė veikla. Kartu tai skatino dailės raidą. Galerijos atspindėjo savininko pomėgius ir nepriekaištingą skonį.

Be Labdarybės draugijos, subrendusios Vilniaus universiteto profesūros aplinkoje, neturtingieji miesto bendruomenės nariai pagalbos galėjo tikėtis iš vienuolynų ir bažnytinių brolijų. Religinio gyvenimo pagyvėjimas buvusios Lietuvos – Lenkijos valstybės žemėse XIX a. antrojoje pusėje reiškėsi vis aktyvesne Bažnyčios pozicija labdaringos veiklos srityje. Veikė Kūdikėlio Jėzaus namai pamestinukams, žmonių su protine negalia namai, vargšų prieglauda. Tačiau visuotinai buvo pripažįstama, jog akivaizdžiai to nepakanka – skurdas buvo nuolatinis daugybės miestiečių šeimų palydovas. Tad labdaros institucijų kūrimas buvo kaip savaime suprantamas ir neabejotinai reikalingas reiškinys⁴⁸.

Viena pirmųjų filantropių Lietuvoje galima laikyti Matilda Bučinska. Idėją kurti vargšais besirūpinančią draugiją ji parsivežė iš Paryžiaus apie 1859 metus. M. Bučinska iš pat pradžių buvo apsisprendusi į draugiją burti tikrai ponias, nuošaly palikdama vyriškąją miesto bendruomenės pusę. Tarp to meto aukštesniam visuomenės sluoksniui priklausančių moterų labdara buvo tapusi gero tono požymiu: labdaros tikslams rengti vakarėliai, organizuoti koncertai bei vaidinimai, kurių metu surenkamos lėšos buvo skiriamos vargą ir nepriteklių kenčiantiems visuomenės nariams.

⁴⁸ Prašmantaitė A. Vilniaus Šv. Vincento Pauliečio brolija (1860-0863): Filantropija ar politika. *Lituanistica*, 2005. P. 22-23.

XIX a. pabaigoje lietuvių bei itin nepalankaus rusų režimo sąlygomis organizavosi šalpos ir savišalpos organizacijos, itin demokratiškai veikusios darbininkų kasos.

Garsesnius filantropijos pavyzdžius galime atrasti prieškarinio Lietuvos filantropų brolių Vailokaičių, Petro Vileišio veikloje, besiformavusioje XIX – XX a. sandūroje greta tradicinio bajoriškojo mecenato. Verslo ir visuomenės atstovas Petras Vileišis daug dirbęs, daug uždirbęs ir dar daugiau sugebėjęs aukoti visuomenės labui. Laikotarpis iki Pirmojo pasaulinio karo pradžios buvo itin audringo lietuvių visuomenės organizavimosi, brandos ir didelio filantropinio nusiteikimo metai⁴⁹.

Tačiau neprilygstama, unikalia filantropija Lietuvoje XIX a. – XX a. sandūroje pasižymėjo Juozapas Montvila (Juzef Montwill 1850 – 1911). J. Montvila ne tik dirbo Vilniaus žemės banke, užsiėmė komercine veikla, bet ir įkūrė daugiau nei 20 visuomeninių organizacijų, kurias pats ir rėmė, aktyviai dalyvavo Vilniaus miesto viešajame gyvenime. Reikia atkreipti dėmesį į tai, jog šiuo laikotarpiu buvo stipri carizmo cenzūra, tačiau, nepaisant to, buvo steigiamos ir nelegalios mokyklėlės, įkurta audimo mokykla „Biruta“ Šėtoje (1896), buvo organizuojamos įvairios parodos, taip pat pastatyti teatrai Vilniuje, Panevėžyje.

J. Montvila, turėdamas didžiulį autoritetą, sugebėjo pasitelkti į Vilnių ir savo kraštietį architektą Vaclovą Michnevičių, kuris ne tik suprojektavo daugelį Vilniaus pastatų, Lietuvos bažnyčių (daugiau nei 30), bet ir padėjo parengti Pranciškonų vienuolyno restauracijos projektą Trakų gatvėje, kuriame vėliau įsikūrė daugelis J. Montvilos organizacijų.

Bėgant laikui pastebimai kito filantropijos sąvokos turinys. Dar ne taip senai filantropija visų pirma reiškė rūpestį. Vargšais, menais arba mokslais rūpinosi visokie asmeniniai arba korporuoti mecenatai bei filantropai tol, kol biurokratinė valstybė pati ėmėsi labdaros - paramos misijos. Vienose šalyse valstybė ir senosios labdaros - paramos formos susigyveno, o štai sovietizacija iš esmės pažeidė šią kultūrinę pusiausvyrą Lietuvoje, leisdama valstybei besąlygiškai uzurpuoti šį visuomenės gyvenimo barą.

Lietuvos nepriklausomybės praradimas ir sovietizacija buvo lemtingas lūžis lietuviškojoje filantropijos istorijoje. Poveikis, kuris buvo padarytas, net po keliolikos nepriklausomybės metų yra nesuvokiamas ir juntamas. Per sovietmetį įvyko visiškas filantropijos bei individualaus moralinio išsipareigojimo sunykimas. Tai, kas anksčiau priklausė individualiai sferai, buvo perkelta biurokratinei svetimai valstybei. Per daugybę karų, okupacijų ir ekonominių sukrėtimų metų įvyko mentalinis lūžis, po kurio krikščioniškojo dovanos davimo kitam principas ir kone prigimtinės kaltės prieš nesėkmingai susiklosčiusio gyvenimo žmogų

⁴⁹ Prisiminkime filantropines idėjas //

[http://209.85.135.104/search?q=cache:20rAelcLwp0J:www.bendruomenes.lt/news.php%3Fid%3D24276%26strid%3D11791+Terminas+%E2%80%9Efilantropija%E2%80%9C+\(graik%C5%B3+k.+philantropia\)+rei%C5%A1kia&hl=lt&gl=lt&ct=clnk&cd=1; prisijungimo laikas: 2006-10-19.](http://209.85.135.104/search?q=cache:20rAelcLwp0J:www.bendruomenes.lt/news.php%3Fid%3D24276%26strid%3D11791+Terminas+%E2%80%9Efilantropija%E2%80%9C+(graik%C5%B3+k.+philantropia)+rei%C5%A1kia&hl=lt&gl=lt&ct=clnk&cd=1; prisijungimo laikas: 2006-10-19.)

jausmas virto daugumos įsitikinimu, kad kiti yra skolingi⁵⁰. Skolos ir kaltės jausmas buvo atiduotas valstybei. Dauguma Lietuvos žmonių valstybę (arba kitus) mano esant atsakingus už visas jų gyvenimų nesėkmes. Posovietinėse visuomenėse kaltės jausmas yra perkeliamas abstrakčiajam kitam. Būtent tai yra lemtingas sovietizacijos palikimas, kuris išlieka toks pat gajus ir po keliolikos politinio išsivadavimo metų.

ALF "Baltijos tyrimams" užsakyta gyventojų apklausa parodo, jog šiandien dauguma lietuvių įsitikinę, kad labdara ir parama – turtingųjų pareiga ir privilegija. 88 proc. apklaustųjų teigė, kad nedvejodami skirtų pinigų labdarai ar paramai, jeigu būtų turtingi. Pasak Lietuvos Vyskupų konferencijos generalinio sekretoriaus monsinjoro Gintaro Grušo⁵¹, šiandien dažnas lietuvis mano, kad filantropine veikla turi užsiimti kiti, bet ne jis. Tačiau vargu ar daugelis žmonių Lietuvoje gyvena taip blogai, kad negalėtų padėti kitam, pradėdant nuo paprasčiausių dalykų.

Filantropijos vaidmuo dabartiniame visuomenės gyvenime, respondentų manymu, yra įvairialypis. Apklaustos dalyvių nuomone, filantropinė veikla, nors ir remiasi tvirtais pozityviais moraliniais principais, tokiais kaip geranoriškumas ar atjauta, nėra apsaugota nuo blogybių, būdingų bet kuriai kitai visuomenės gyvenimo sričiai. Dėl įstatymų netobulumo, dažnos jų kaitos, veiklos viešumo ir skaidrumo stokos, nepakankamos kontrolės, amoralumo, filantropinė veikla, tampa puikia priedanga pinigams plauti, vengti mokesčių ar asmeninio pasipelnymo šaltiniu. Kita vertus, nepakankamai susiformavusi teisinė aplinka skatina užsiimti aptariama veikla neoficialiai, siekiant išvengti painios apskaitos ar kitų papildomų rūpesčių, iškylančių dėl finansinės atskaitomybės. Esama padėti naudojami ir paramos gavėjai, neteisėtai ar per daug lengvai gaudami paramą.

Monsinjoro G. Grušo nuomone, šiandieną Lietuvoje į filantropinę veiklą dažniausiai žiūrima labai įtariai dėl labai banalios priežasties: visa, kas vyksta visuomenėje, stengiamasi padalyti pagal principą – valgoma nevalgoma: į tai, kas naudinga ir kas ne. „Kas nevalgoma – nepastebima, tiesiog neegzistuoja ir apie tai kalbėti neverta. Todėl filantropinis elgesys ir atsiduria už šio supratimo ribų ir jį mėginama vertinti „valgoma nevalgoma“ matais“, – sakė jis. Monsinjoras atkreipė dėmesį į tai, kad vidutinis lietuvis gali suprasti ir žavėtis pomėgiu kolekcionuoti brangiausias pasaulyje mašinas, bet jei daroma kas neduoda tiesioginės naudos, tai kelia įtarimą⁵².

Filantropinės veiklos tradicijų gaivinimui įtakos turėjo ir Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo pataisa, suteikianti galimybę nuolatiniam Lietuvos gyventojams 2 proc. pajamų

⁵⁰ Ar gilios filantropijos šaknys Lietuvoje? // <http://www.labdara-parama.lt/filontrop.php?id=mg1>; prisijungimo laikas: 2006-10-22.

⁵¹ Mons. G. Grušas yra aktyvus filantropijos idėjų platintojas, jis įsigilinęs į filantropijos situaciją ir perspektyvas Lietuvoje.

⁵² A. Lukšas. Ar skalsus nemokamas sūris // Vadovo pasaulis. 2004, Nr. 3. P 5.

mokesčio sumos skirti labdarai. Remiantis ALF pateikiama tyrimo ataskaita dauguma apklausos dalyvių teigiamai vertino šią pataisą. Keturi iš dešimties (39 proc.) apklausos dalyvių pritaria pozityviam lėšų skyrimo tikslingumui. Panašus apklausos dalyvių skaičius (35 proc.) mano, kad pataisa turės įtakos moralinei aplinkai, t. y. skatins atjautą, suartins žmones, stiprins bendruomenės jausmą.

Atskiri įstatymo pataisos aspektai vertinami greičiau skeptiškai ar kritiškai nei teigiamai. Dažniau nei kas antras apklausos dalyvis (59 proc.) šiame įstatyme išvelgia valdžios gudrybę primesti dalį savo įsipareigojimų ir atsakomybės privatiems asmenims, taip paslepiant savo nesugebėjimą spręsti socialines, švietimo, kultūros ir sveikatos apsaugos problemas. Beveik tiek pat respondentų (56 proc.), vadovaudamiesi turima patirtimi, linkę manyti, kad įstatymo pataisa neveiks kaip ir daugelis kitų ir gyventojai negalės pasinaudoti deklaruojama galimybe. Maždaug kas antras mano, kad lėšų skyrimo procedūra bus per daug sudėtinga ir tai atbaidys žmones.

Tačiau, net ir skeptiškai vertindami įstatymo pataisos teikiamas galimybes, net devyni iš dešimties respondentų buvo pasiryžę skirti 2 proc. pajamų mokesčio lėšų labdarai. Kita vertus, 70 proc. apklausos dalyvių negalėjo įvardyti priežasčių ar motyvų, kurie lemia ketinimus paremti vieną ar kitą sritį.

Paskutinįjį Labdaros ir paramos įstatymą⁵³ monsinjoras G. Grušas pavadino pagirtina iniciatyva. Jo nuomone, tai gera priemonė ugdyti pilietinę atsakomybę ir paskatinti asmenis tiesiogiai prisidėti prie bendro gėrio kūrimo. Drauge bažnyčios atstovas teigė, kad, norint iš tikrųjų paskatinti labdaringą ir filantropinę veiklą, reikėtų keisti mokesčių sistemos struktūrą – tai suteiktų žmonėms galimybę dar aktyviau dalyvauti kuriant bendrąjį gėrį, kaip politines, kultūrinės ir socialines sąlygas kiekvieno mūsų gerovei.

Prof. Egidijus Aleksandravičius⁵⁴ dabartinį LPĮ pavadino didžiausia filantropijos gaivinimo viltimi. Jis pažymėjo, kad maždaug prieš dešimt metų Vengrijoje, kur buvo priimtas dar radikalesnis įstatymas, kone trečdalis žmonių įsitraukė į filantropinę veiklą⁵⁵.

Lietuvoje labdarą ir paramą lemia ekonominė padėtis, o ne moralinė nuostata. Įsipareigojimų padėti kitam stygius dažniausiai aiškinamas krašto neturtingumu, o filantropija paliekama turtingam piliečiui. Didžiausius pinigus labdarai skiria ne milijardieriai: jie atkeliauja iš masinio smulkaus aukotojo. Tai paprastas ir svarbiausias filantropijos principas. Jo dar tik pradėdame mokytis, nes posovietinėje Lietuvoje filantropijos reiškinys dar tik pradeda atrasti savo vietą mokslinėje, politinėje ar verslo srityse. Pilietinei kultūrai yra būdingas

⁵³ Nauja redakcija nuo 2001 01 01. Šio įstatymo nauja redakcija - įstatymas Nr. VIII-1811, priimtas 2000 07 11, įsigaliojęs 2001 01 01.

⁵⁴ E. Aleksandravičius - habilituotas daktaras, profesorius, istorikas, daugelio knygų Lietuvos istorijos tema autorius, bendraautorius, sudarytojas. S. Daukanto premijos laureatas.

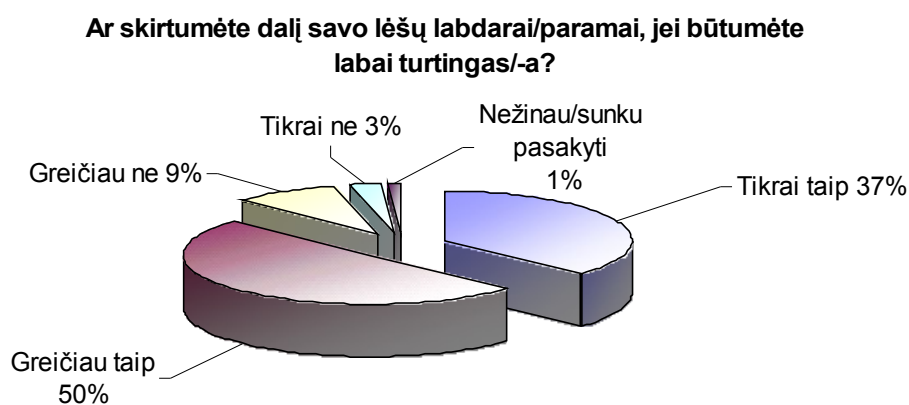
⁵⁵ A. Lukšas. Ar skalsus nemokamas sūris // Vadovo pasaulis. 2004, Nr. 3. P 6.

dviprasmiškumas, kuris pasireiškia seno ir naujo sambūviu bei iš to kylančia trintimi tarp išlikusių ikisovietinės kultūros tradicinių vertybių ir šiuolaikinės aplinkos išprovokuoto modernaus veiksmo⁵⁶.

Šiandieninė bendra Lietuvos ekonominė padėtis, lemia tai, kad mūsų žmonės nėra turtingi lyginant su vakarų šalimis. Verslo rizika didelė, o garantijų dėl rytdienos – jokių. Valstybės institucijų požiūris į labdarą ir paramą yra dviprasmiškas. Paramą ir labdarą teikiantys verslininkai vertinami teigiamai, bet kartu įtarinėjama, ar labdara ir parama nesinaudojama piktavališkais tikslais. Pati valstybė įpratusi dalinti pinigus ir jai patiktų būti vienintele filantropė. Turbūt šie ir kiti veiksniai lemia, kad Lietuvoje sunkiai ir lėtai kuriasi filantropijos tradicijos. Tai rodo ir 2003 m. atliktas jau minėtas ALF „Baltijos tyrimams“ užsakytas tyrimas. Paklausti tiesiogiai, ar yra ką nors girdėję apie filantropiją, du trečdaliai respondentų (66 proc.) prisipažįsta, kad nieko nėra apie ją girdėję.

Filantropija – nauja pilietinė tradicija Lietuvoje. Čia įsipareigojimų padėti kitam stygius dažniausiai komentuojamas krašto neturtingumu, o filantropija paliekama turtingam piliečiui. Tačiau net duonos riekės savininkui yra palikta galimybė atiduoti trupinį kitam. Lietuvoje šiandien mažai ką įtikina teiginys, kurį prieš keletą metų yra grindęs Georgas Sorosas⁵⁷: didžiausi filantropijos pinigai pasaulyje ateina iš masinio smulkaus aukotojo, arba, kitaip tariant, išplaukia iš moralinių įsipareigojimų, o ne iš persivalgymo daiktams, svarbumu, valdžia⁵⁸.

Kaip rodo skyriaus pradžioje minėtos gyventojų apklausos duomenys, didžioji dalis respondentų yra potencialiai teigiamai nusiteikę filantropinės veiklos atžvilgiu ir, jeigu būtų turtingi, nedvejodami dalį lėšų skirtų paramai (10 paveikslas).

10 pav. Respondentų nuomonė filantropinės veiklos atžvilgiu⁵⁹

⁵⁶ Salamon L., Anheier H. Defining the nonprofit sector. Manchester University Press. P. 337.

⁵⁷ Steigiant atviros visuomenės fondus Vidurio ir Rytų Europoje G. Soroso misija buvo padėti šioms šalims pereiti iš sovietizacijos į atvirą visuomenę.

⁵⁸ Aleksandravičius E. 2004. „Ar gili filantropijos šaknis Lietuvoje?“ <http://www.osf.lt>

⁵⁹ Lietuvos gyventojų apklausa apie filantropiją: kiekybinio tyrimo ataskaita // http://lark.osf.lt/OSF/filantropija/filantropija_gyventojai.pdf; prisijungimo laikas: 2006-09-15.

Pagrindinės priežastys, kodėl respondentai yra potencialiai teigiamai nusiteikę remti kitus, yra noras padėti, atjauta, gailestis ir suvokimas, kad gera finansinė padėtis leistų tai daryti. Respondentai, teigė, kad greičiau arba tikrai neremtų kitų, net jei turėtų tam puikias galimybes, dažniausiai vadovavosi arba savanaudiškumo principu ("pinigų niekada nebūna per daug", "kiekvienas turi užsidirbti pats"), arba buvo nepatenkinti savo dabartine padėtimi ("manęs niekas neremia, tai kodėl turėčiau remti kitus?")⁶⁰.

Remiantis apklaustųjų atsakymais, būtų galima teigti, kad dauguma supranta filantropiją kaip finansinę pagalbą vargstančiam, kurią stambesniu mastu teikia tie, kurie jau pasiekė tam tikrą finansinės sėkmės lygį. Taip pat galima daryti išvadą, jog Lietuvoje užsiimama filantropija tik iš pertekliaus. O tai prieštarauja tikrosioms filantropijos tradicijoms.

Anot monsinjoro G. Grušo parama ir labdara neteikiamos vien didelėmis sumomis, vien trumpalaikiams efektingiems projektams, ar tik iš pertekliaus. Filantropijos propagavimas Lietuvoje turi remtis dvasiniais ir moraliniais principais. Kaip demokratija ir kapitalistinė ekonomika be dvasinių vertybių pagrindo neapsaugos visuomenės nuo totalitarizmo, taip ir filantropija, jei žvelgs į neturtinguosius "iš aukšto", gali sukelti priešišumą, socialinę apatiją ar piktnaudžiavimą⁶¹.

Lietuvoje reikia pirmiausiai skatinti ne pačių turtingiausių dosnumą gerų darbų vykdymui, bet ugdyti kiekvieno žmogaus sąmoningumą, kad šis dalintųsi tuo ką turi ir darytų tai ką gali. Būtent tai yra žmoniškumo ir solidarumo laidas. Tai kuria bendrąjį gėrį ir stiprina socialinį pasitikėjimą.

Manymas, jog valstybė visais pasirūpins, neskatina žmonių pagalvoti kuo jie patys gali būti naudingi, kas jiems patiems yra reikalinga. Elenos Leontjevos⁶² nuomone dažnai būtent valstybės dalyvavimas visose veiklos srityse panaikina solidarumą šeimoje, nes atrodo, kad rūpintis tėvais ir seneliais yra "Sodros" ir Socialinės apsaugos ministerijos, o ne vaikų ir vaikiaičių rūpestis. Valdžios atitraukimas ir atsirbojimas nuo reikalų, kuriuos galime atlikti patys, būtų aiškus signalas piliečiams, kad visa ta aplinka, kurioje gyvename, priklauso nuo mūsų ir yra mūsų vertybių, mūsų atsakomybės, savęs suvokimo šiame pasaulyje reikalas.

⁶⁰ Ten pat.

⁶¹ Solidarumas, filantropija ir karitatyvinė veikla // <http://www.labdara-parama.lt/filontrop.php?id=mg2>; prisijungimo laikas: 2006-09-18.

⁶² 1990 m. Elena Leontjeva kartu su penkiais bendraminčiais įkūrė Lietuvos laisvosios rinkos institutą, kuris tuo metu buvo viena iš pirmųjų privačių, pelno nesiekiančių organizacijų. 1993-iais ji buvo išrinkta LLRI prezidente ir ėjo šias pareigas iki 2001 m. Aktyvi Elenos Leontjevos veikla kuriant kapitalo rinkos teisinius pamatus, vykdant bankų sistemos reformą ir įtvirtinant Valiutų tarybos modelį pelnė oficialių sluoksnių pripažinimą. 1994 m. Elena Leontjeva tapo Vyriausybės patarėja ekonomikos reformos klausimais ir ėjo šias pareigas net esant septynioms Vyriausybėms. 1998–1999 m. ji buvo Lietuvos Prezidento Valdo Adamkaus patarėja ekonomikos klausimais. Elena Leontjeva ypač prisidėjo vykdant mokesčių, socialinės apsaugos ir administracinę reformas. Daug jos darbų publikuota spaudoje. 2001 m. lapkritį Elena Leontjeva paliko LLRI prezidentės postą ir šiuo metu daugiausia laiko skiria kūrybai. Šiuo metu ji yra LLRI tarybos pirmininkė.

Filantropiją reikėtų depolitizuoti, išimti iš valdžios įtakos sferos. Ji turi būti - žmogaus, o ne valdžios valios aktu. Ir svarbiausia, ji turi būti grindžiama ne tik žodžiais, bet ir konkrečiais veiksmais. Tik tuomet, kai žmonės, o ne valdžia turės daugiau pinigų, filantropija taps ne išimtimi, o tradicija⁶³.

Šiandien esame labai netoli to. Tačiau būtina išsami švietėjiška programa, kuri formuotų žmonių supratimą ir ugdytų pamatines vertybes, stiprinančias nuostatą bendram gėriui ir solidarumui teisingumo ir artimo meilės vardan.

Tam, kad labdara ir parama taptų tradicija, būtina skatinti filantropijos aplinkos, tradicijų plėtrą bei stiprinti labdarą ir paramą teikiančias institucijas Lietuvoje. Reikalinga išspręsti bendras problemas, trukdančias žmonių iniciatyvai ir suvokimui, jog tai kaip mes gyvename gali priklausyti nuo mūsų pačių.

1.2.2. Labdarą ir paramą reglamentuojantis įstatymai

Tik maždaug kas penktas (18 proc.) ALF užsakyto tyrimo apklausos dalyvis - verslininkas teigiamai vertina dabartinę teisinę bazę, reglamentuojančią labdaros teikimą Lietuvoje. Tuo tarpu daugiau nei du trečdaliai apklausos dalyvių - verslininkų (68 proc.) mano, kad Lietuvoje dar nesukurta palanki teisinė aplinka labdarinagai veiklai. Taigi, šiame skyriuje aptarsiu Labdaros ir paramos įstatymą⁶⁴, bei jo teikiamas galimybes bei pareigas labdaros ir paramos teikėjams bei gavėjams.

2000 m. liepos 11 d. buvo priimta nauja LR LPI redakcija, kuri iš esmės pakeitė anksčiau galiojusio įstatymo nuostatas. Lyginant senąjį ir naująjį⁶⁵ LPI, galima pastebėti tai, kad dabartinis įstatymas daug ką nusako tiksliau, išsamiau, detaliau. Pozityvu tai, kad supaprastintos labdaros ir paramos procedūras. Tiksliau ir aiškiau atskirta labdara nuo paramos.

Dabar, jei pagalba teikiama socialiai remtiniams žmonėms, tai tokia pagalba vadinama labdara, o jei pagalba teikiama turintiems teisę gauti tokią pagalbą juridiniams asmenims, t.y. įvairioms įstaigoms ar organizacijoms, tai tokia pagalba jau bus parama.

Gerai, kad įteisinta anoniminė parama. Jei kas nors parems (tarkim, nežinomas asmuo perves pinigų į sąskaitą ar įmes jų į aukų dėžutę), organizacija nebebus prievartaujama nurodyti paramos davėją. Nebereikalaujama atskiroms veiklos sritims rengti ir aukščiausiu lygiu tvirtinti

⁶³ Rinkos laisvė kaip filantropijos garantas // <http://www.lrinka.lt/Pranesim/FilantE.phtml>; prisijungimo laikas: 2006-10-25.

⁶⁴ Lietuvos Respublikos Labdaros ir paramos įstatymas // Valstybės žinios. 1993, Nr. 21-506. Toliau tekste LPI.

⁶⁵ Senasis Labdaros ir paramos įstatymas priimtas 1993 06 03, o nauja redakcija nuo 2001 01 01. Šio įstatymo nauja redakcija - įstatymas Nr. VIII-1811, priimtas 2000 07 11, įsigaliojęs 2001 01 01.

vadinamąsias paramos programas - parama teikiama tiesiog organizacijai. Tačiau be šių teigiamų dalykų yra ir daug labdaros ir paramos procesą stabdančių aspektų.

Vienas iš didžiausių LPĮ pakeitimų buvo atliktas 2000 m. liepos 11 d., įsigaliojo nuo 2001 m. sausio 1 d. Šiuo pakeitimu buvo patvirtinta nauja viso LPĮ redakcija. Štai nuo tada LPĮ 7 straipsnio 2 dalyje ir 15 straipsnyje buvo įtvirtintas reikalavimas, kad paramą gali gauti tik tos įstaigos, fondai, organizacijos, kurioms juridinių asmenų registro tvarkytojas įstatymų nustatyta tvarka suteikė paramos gavėjo statusą.

Taigi visos įstaigos, organizacijos, fondai, norėdami gauti paramos gavėjo statusą, turi su atitinkamu prašymu kreiptis į valstybės įmonės "Registru centras"⁶⁶ savo miesto, rajono filialą ar kitokį teritorinį padalinį. Prie prašymo turi būti pridėtas dokumentas, patvirtinantis, kad sumokėta už registravimą. Valstybės įmonė "Registru centras", gavusi tinkamai pateiktą prašymą, privalo ne vėliau kaip per 5 darbo dienas priimti sprendimą dėl paramos gavėjo statuso suteikimo ir ne vėliau kaip kitą darbo dieną po minėto sprendimo priėmimo apie tai raštu pranešti juridiniam asmeniui.

Šis statusas bus panaikinamas paties juridinio asmens prašymu arba paramą, labdarą kontroliuojančios valstybės institucijos: mokesčių inspekcijos, muitinės ir pan. teikimu. Šių institucijų teikimu paramos gavėjo statusą numatoma panaikinti už įvairių pažeidimų padarymą:

1. piktybinį mokesčių įstatymų pažeidimą, nurodytą mokesčių administravimo įstatyme;
2. pinigų plovimo prevencijos įstatymo pažeidimą;
3. nuolatinį labdaros ir paramos teikimo, gavimo bei panaudojimo reikalavimų pažeidinėjimą, jei dėl to kontrolės institucijos jau panaikino paramos gavėjams mokesčių lengvatas;
4. kai paramos gavėjas neparengė metinės ataskaitos apie savo veiklą, susijusią su visuomenei naudingų tikslų įgyvendinimu, per 2 mėnesius po to, kai buvo apie šį pažeidimą išpėtas.

Juridinis asmuo, kuriam buvo panaikintas paramos gavėjo statusas, praėjus metams nuo šio statuso panaikinimo dienos, galės vėl kreiptis į juridinių asmenų registro tvarkytoją ir prašyti, kad jam būtų pakartotinai suteiktas paramos gavėjo statusas. Minėtas statusas juridiniams asmenims galės būti suteikiamas pakartotinai, jei šis juridinis asmuo yra sumokėjęs visus jam

⁶⁶ Valstybės įmonės Registru centro misija - įgyvendinti valstybės nekilnojamojo turto tvarkymo ir administravimo politiką, t.y. tobulinti daugiatakslę nekilnojamojo turto kadastro, daiktų, daiktinių teisių, turto adresų ir verčių bei juridinių asmenų registravimo sistemą, kuri užtikrintų įregistruotų teisių apsaugą ir patikimos informacijos teikimą visiems to pageidaujantiems piliečiams, rinkos dalyviams ir valdžios bei valdymo institucijoms.

privalomus mokesčius, baudas ir delspinigius, ir per paskutiniųjų metų laikotarpį nebuvo nustatyta, kad jis padarė mokesčių įstatymų piktybinių pažeidimų arba Pinigų plovimo prevencijos įstatymo pažeidimų.

Išvardinsiu keletą paramos gavėjų sąrašo sudarymo principinių ir įgyvendinimo mechanizmo trūkumų, kuriuos paminėjo Remigijus Šimašius⁶⁷:

- Sąrašų sudarymas atmeta kai kurias geras visuomenines iniciatyvas. Į sąrašus gali patekti pirmiausia tie, kurie yra apsukrūs ir landūs, o ne tie, kurių iniciatyvos yra geros. Toks barjeras visiškai nesiderina su nuostata išlaisvinti žmonių iniciatyvą, sudaro sąlygas korupcijai.
- Paramos gavėjų sąrašų sudarymas neišlaisvina mokesčių administratorių nuo darbo tikrinant paramos davėjus ir gavėjus. Sudarant sąrašus piktnaudžiavimų parama gali net padaugėti, nes tiek organizacijoms, patekusioms į sąrašą, tiek rėmėjams, tiek mokesčių administratoriams susidarytų išpūdis, kad patekimas į sąrašą jau rodo organizacijos tvarkingumą, nors iš tikro taip nėra ir negali būti.
- Paramos gavėjų sąrašas reikalauja daug popierizmo ir biurokratinio darbo, nes tenka kiekvienu konkrečiu atveju spręsti, ką įtraukti į sąrašus, o ko ne, nagrinėti daugybę prašymų.
- Paramos gavėjų sąrašų neefektyvumą iliustruoja kitų šalių, pirmiausia - kaimyninės Estijos, praktika. Tik galias tradicijas turinčioje Anglijoje tokia sistema yra labiau prigijusi, tačiau ir joje pasireiškia dauguma sistemos trūkumų.⁶⁸

Pagal LR LPI paramos gavėjo statusas gali būti suteikiamas tik tokių teisinių formų juridiniams asmenims:

1. visuomeninėms organizacijoms;
2. viešosioms įstaigoms;
3. asociacijoms;
4. labdaros ir paramos fondams;
5. biudžetinėms įstaigoms;
6. religinėms bendruomenėms, bendrijoms ir religiniams centrams;
7. tarptautinių visuomeninių organizacijų skyriams (padaliniais).

⁶⁷ Remigijus Šimašius LLRI dirba nuo 1995 metų. Nuo 2004 m. gegužės jis dirbo LLRI viceprezidentu ir vadovavo ekspertų komandai. Iki tol ėjo teisės eksperto ir vyresniojo eksperto pareigas. Instituto vadovo pareigas jis paskirtas eiti nuo 2006 m. gegužės 9 d. Šiuo metu Remigijus Šimašius kuruoja energetikos, konkurencijos, privatizavimo, švietimo sistemos reformos, nevyriausybinių organizacijų reglamentavimo sritis. Jis taip pat analizuoja bendrąją ekonominę problematiką Lietuvoje ir Europos Sąjungoje.

⁶⁸ Ką būtina keisti labdaros ir paramos reglamentavime // http://www.lrinka.lt/index.php/temos/kitos_temos/nvo_veiklos_reguliavimas/pranesimai_prezentacijos/ka_butina_keisti_labdaros_ir_paramos_reglamentavime/2352; prisijungimo laikas: 2006-09-29.

Be to, paramos gavėjų statusas teikiamas tik tokiems išvardintų teisiųjų formų juridiniams asmenims, kurių įstatuose yra numatyta galimybė gauti paramą ir kurie užsiima bent viena iš įstatyme išvardintų visuomenei naudingų veiklų. Įstatymas nustato, kad visuomenei naudinga veikla yra tarptautinio bendradarbiavimo, žmogaus teisiųjų apsaugos, mažumų integracijos, kultūros, religinių ir etinių vertybiųjų puoselėjimo, švietimo, mokslo ir profesinio tobulinimo, neformalaus ir pilietinio ugdymo, sporto, socialinės apsaugos ir darbo, sveikatos priežiūros, nacionalinio saugumo ir gynybos, teisėtvarkos, nusikalstamumo prevencijos, gyvenamosios aplinkos pritaikymo ir būsto plėtros, autoriųjų teisiųjų ir gretutinių teisiųjų apsaugos, aplinkos apsaugos ir kitose visuomenei naudingomis ir nesavanaudiškomis pripažįstamose srityse vykdoma veikla. Paramos gavėjai, kurie bent vieną kartą per metus gavo paramą, turi parengti metines ataskaitas apie savo veiklą, susijusią su išvardintų visuomenei naudingų tikslų įgyvendinimu. Tokiųjų ataskaitų teikimo tvarką nustato LR Vyriausybė arba kita Vyriausybės įgaliota institucija. Šiomis paramos gavėjų ataskaitomis pakeičiamos seno įstatymo reikalautos programos, kurios buvo nepakankamai efektyvi paramos panaudojimo kontrolės priemonė.

Paramos gavėjai privalo atskirai tvarkyti gaunamos bei pačių teikiamos paramos ir labdaros apskaitą ir ne vėliau kaip iki kitų kalendorinių metų gegužės 15 d. pateikti Valstybinės mokesčių inspekcijos atitinkamam teritoriniam skyriui metinę ataskaitą apie gautą paramą ir jos panaudojimą, apie pačių suteiktą paramą ir labdarą, taip pat apie savo veiklą, susijusią su minėtų visuomenei naudingų tikslų įgyvendinimu. Ataskaitas už 2006 metus būtina pateikti iki 2007 m. gegužės 15 d. Taigi matome, jog ne taip jau ir paprasta būti paramos gavėju.

Labdaros teikėjais pagal LPI gali būti tokie Lietuvoje registruoti juridiniai asmenys:

- 1) labdaros ir paramos fondai,
- 2) viešosios įstaigos,
- 3) visuomeninės organizacijos,
- 4) asociacijos,
- 5) religinės bendruomenės, bendrijos ir centrai,
- 6) tarptautinių visuomeninių organizacijų skyriai (padaliniai).

Be to, įstatymas dar nustato, kad visi šie išvardinti juridiniai asmenys gali teikti labdarą tikslai, jei jie turi teisę patys gauti paramą. Taigi tie juridiniai asmenys, kurie neturės teisės gauti paramą, pvz., tie, kuriems panaikintas paramos gavėjo statusas, neturės teisės ir teikti labdarą. Dar vienas būtinas reikalavimas labdaros teikėjams yra toks, kad galėjimas teikti labdarą būtų numatytas jų įstatuose bei jų veiklą reglamentuojančiuose teisės aktuose. Taigi, neturėtumėme stebėtis, jog labdaros teikimas daugeliui potencialiųjų labdaros teikėjų gali pasirodyti nepriimtinas,

dėl nenoro gaišti kiekvienam brangų laiką. Formalumai gali apsunkinti daugybę gražių iniciatyvų.

Šio skyriaus pradžioje minėto ALF užsakyto tyrimo metu neigiamai vertinusiųjų situaciją verslininkų taip pat buvo klausama, ką reikėtų daryti siekiant, kad Lietuvoje susidarytų palankios teisinės sąlygos filantropinei veiklai plėstis [3 lentelė].

3 lentelė.

Verslo atstovų pasiūlymai, siekiant, kad Lietuvoje susidarytų palankios teisinės sąlygos filantropinei veiklai plėstis⁶⁹

Pasiūlymas	Procentai
Tobulinti teisinę bazę	56
Suteikti daugiau mokesčių lengvatų paramos teikėjams	46
Paprastinti paramos teikimo procedūras	40
Užtikrinti skaidrumą	35
Užtikrinti viešumą (gerų sėkmingų projektų viešinimas)	28
Paprastinti paramos teikėjų ir gavėjų atsakomybę atitinkamoms finansinėms institucijoms	27
Užtikrinti atvirumą	12

Taigi, matome, jog daugiausiai verslininkų pasisakė už teisinės bazės tobulinimą bei mokesčių naštos mažinimą paramos teikėjams. Pastarojo klausimo analizė bus atlikta 1.2.3. šio darbo skyriuje.

Nors labdaros ir paramos veikla yra skatinama šiokiomis tokiais mokesčių lengvatomis, įstatymai sudaro jai daug kliūčių. Prie tokių kliūčių priskirtinas painus labdaros ir paramos teikėjų bei gavėjų reglamentavimas, biurokratiniai barjerai, sudarantys problemas kasdienėje labdaros ir paramos veikloje, privaloma sudėtinga kai kurių organizacijų valdymo struktūra ir t.t. Būtina išspręsti minėtas LPI problemas, šalinti kliūtis ne pelno programoms, skatinti žmonių iniciatyvą, paliekant daugiau erdvės privatiems sprendimams bei mažinti ir paprastinti labdaros paramos teikėjams ir gavėjams tenkančią mokesčių našta.

1.2.3. Filantropiją įtakojantys mokesčiai

Lietuvos Respublikos Seimas, siekdamas skatinti visuomenės tiesioginį dalyvavimą sprendžiant valstybei ir visuomeninėms grupėms aktualias problemas mokesčius

⁶⁹ Lietuvos gyventojų apklausa apie filantropiją: kiekybinio tyrimo ataskaita // http://lark.osf.lt/OSF/filantropija/filantropija_gyventojai.pdf; prisijungimo laikas: 2006-09-15.

reguliuojančiuose įstatymuose nustatė mokesčių lengvatas Lietuvos Respublikos juridiniams ir fiziniams asmenims, teikiantiems paramą visuomenei naudingiems tikslams įgyvendinti, o šiuos tikslus įgyvendinančias pelno nesiekiančias organizacijas beveik atleido nuo pelno mokesčio mokėjimo. Minėtuose įstatymuose taip pat nustatyta tam tikra mokesčių lengvatų teikimo tvarka, kurią taikyti gali paramą teikiantys bei gaunantys Lietuvos Respublikos ūkio subjektai ir jeigu parama teikiama LR LPI nustatyta tvarka.

Faktiškai, tai reiškia, kad filantropija iškrenta iš pelno mokesčio lauko, šis mokestis tarsi panaikinamas filantropijos srityje. Tačiau, tokia filantropijos apmokestinimo tvarka negali įgyvendinti visų tų privalumų, kuriuos suteiktų visuotinis pelno mokesčio panaikinimas - tiek dėl painios apskaitos panaikinimo, tiek dėl mokesčių naštos sumažinimo.

1999 m. LLRI viceprezidentė Rūta Vainienė⁷⁰ skaitė pranešimą apie mokesčius ir filantropiją. Pranešime buvo kalbama apie mokesčių nykstumą principą, kuris anot laisvos rinkos instituto, filantropijos rėmėjams yra esminis. Visi kiti apmokestinimo principai daro prielaidą, kad mokesčiai yra, o mokesčių nykstumą principas daro prielaidą, kad jų neturi būti. Pasak pranešėjos, mokesčių nykstumą leidžia privatizuoti valdžios funkcijas, gražinti jas rinkos dalyviams - tiems, iš kurių kažkada šios funkcijos buvo atimtos. Būtent tokia filantropijos apmokestinimo tvarka turi būti įtvirtinta naujuose įstatymuose⁷¹.

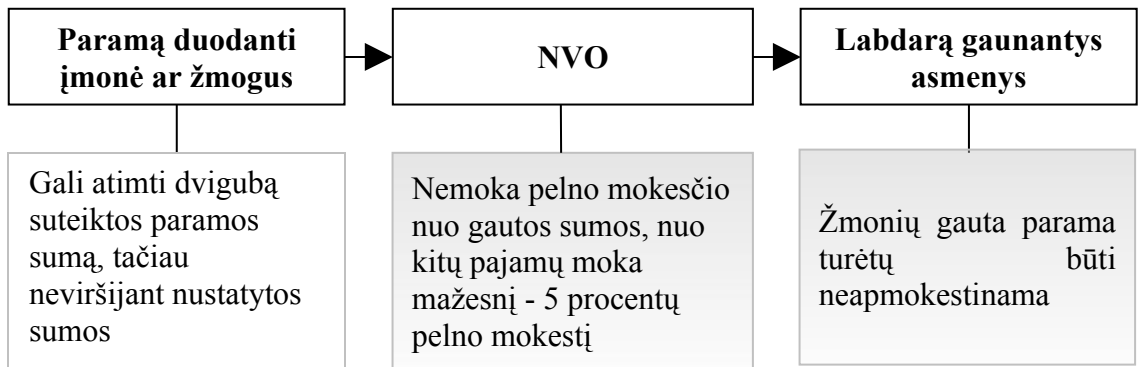
Trumpai aptarsiu ir iliustruosiu pranešėjos paminėtus galimus filantropijos apmokestinimo pavyzdžius.

Pirmasis požiūris į mokesčių paskirtį išpažįsta reguliuojamąjį mokesčių vaidmenį. Šis požiūris, galima sakyti, yra klasikinis, įsigalėjęs kone visame pasaulyje, ir Lietuvoje sutinkamas ypač dažnai. Šio požiūrio rėmėjai teigia, kad mokesčiai be kita ko yra reikalingi ekonomikai reguliuoti. Mokesčių taisyklės kuriamos taip, kad jos paskatintų vieną ar kitą veiklą, pakreiptų ekonomiką pageidaujama linkme, panaikintų arba žymiai sumažintų nepageidaujamus veiksmus. Kaip suprantate - tai yra buvęs filantropijos apmokestinimo modelis. Filantropijos atveju šią mokesčių ideologiją galima pavaizduoti taip⁷² (11 paveikslas).

⁷⁰ Rūta Vainienė LLRI dirbo beveik 14 metų nuo pat jo įkūrimo 1990 m. Nuo 1999 m. iki išėjimo iš instituto 2004 m. gegužę vadovavo LLRI ekspertų komandai. Jos dėka LLRI pasiekė svarbių laimėjimų Lietuvos ekonominės ir pinigų politikos, mokesčių sistemos, valstybės finansų reformos srityse.

⁷¹ Filantropija - nuo išimčių prie tradicijos // <http://www.lrinka.lt/Renginia/Filantrop.phtml>; prisijungimo laikas: 2006-10-06.

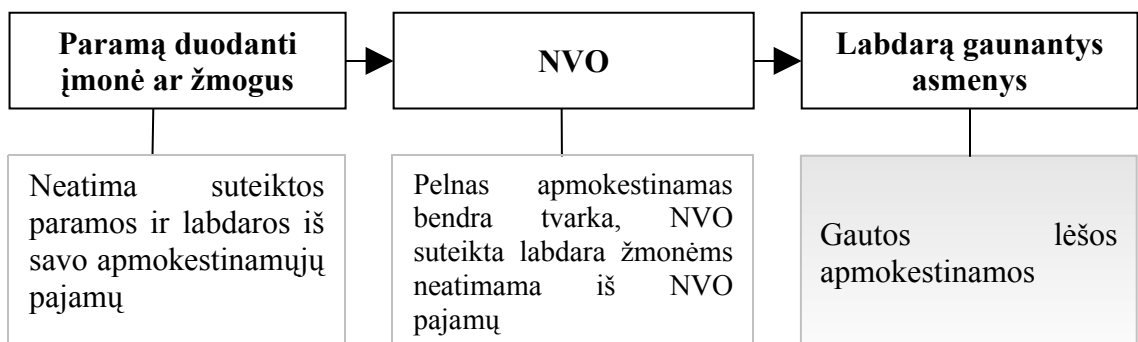
⁷² 11, 12, 13, 14 pav. Sudaryti remiantis pranešimu „Mokesčiai ir filantropija“ // http://www.lrinka.lt/index.php/temos/kitos_temos/nvo_veiklos_reguliavimas/pranesimai_prezentacijos/mokesčiai_ir_filantropija/2167; prisijungimo laikas: 2006-10-25.

11 pav. Mokesčių reguliavimu pagrįstas filantropijos apmokestinimo modelis

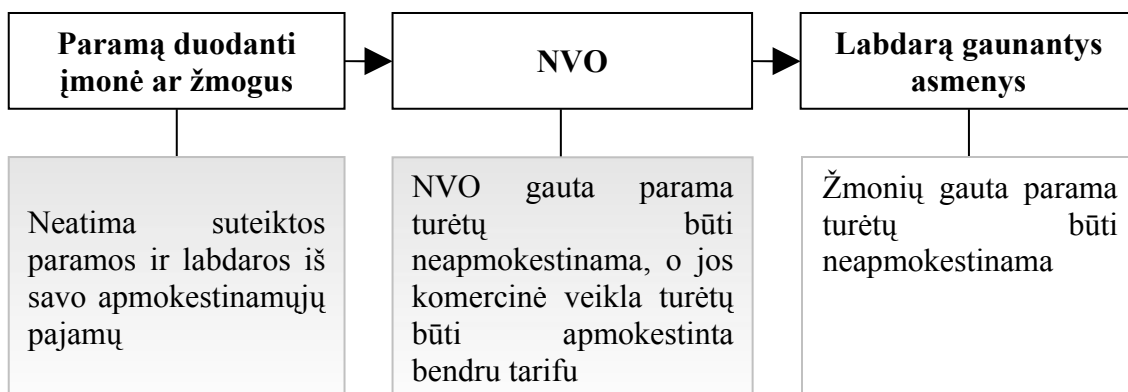
Jei įmonė remia NVO, jai suteikiama dvigubo dydžio lengvata, tačiau jei NVO pats užsidirba savo veiklai finansuoti, tai moka 5 procentų pelno mokestį. Šiuo atveju irgi akivaizdus reguliavimo momentas. Siekiama paskatinti davimo, o ne užsidirbimo tradiciją.

Antrasis požiūris į mokesčių sistemą ir mokesčių vaidmenį remiasi nereguliuojančio mokesčio vaidmens išpažinimu. Mokesčiai yra skirti ne reguliuoti, o surinkti biudžeto pajamas. Mokesčiai turi būti neutralūs (jų įtaka minimali), nykstantys, objektą apmokestinantys vieną kartą, mokesčių taisyklės turi būti skaidrios, mokesčių rinkimas turi būti efektyvus, mokesčių mokėjimas visuotinas, neišvengiamas ir automatiškas. Vadovaujantis šiuo principu, mokesčiai turi būti nustatyti taip, kad jie kuo mažiau įtakotų rinkos dalyvių sprendimus. Vadovaujantis šiuo principu, pajamos yra pajamos, todėl kiekvienas jų gaunantis turi mokėti vienodo dydžio pajamų mokestį. Šį principą iliustruoja 12 paveikslas.

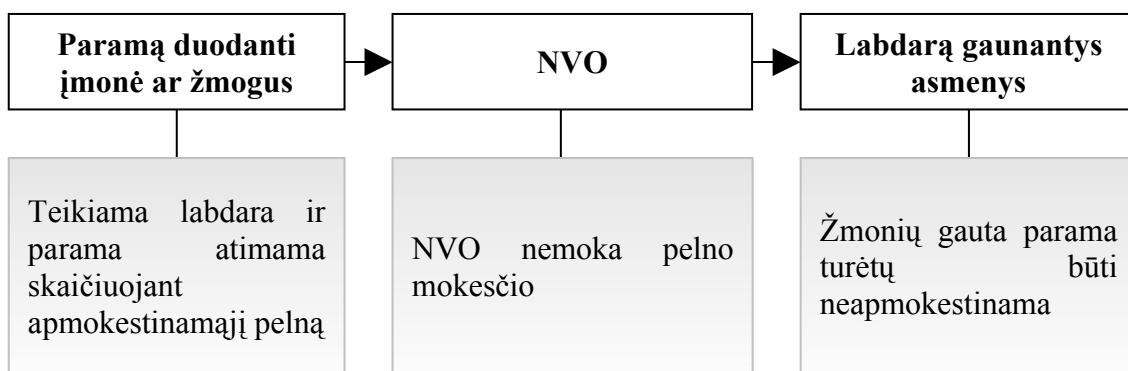
12 pav. Nereguliuojančių mokesčių vaidmeniu pagrįstas filantropijos apmokestinimo modelis

Kitas principas - vienkartinio apmokestinimo principas, kuris teigia, kad kiekvienas objektas turi būti apmokestintas vieną kartą, nekuriant apmokestinimo piramidės. Jei jį pritaikytume filantropijai, apmokestinimas atrodytų taip (13 paveikslas).

13 pav. Vienkartinio apmokestinimo principu pagrįstas filantropijos apmokestinimo modelis

Pavaizduotų principų taikymą išgrynintu pavidalu riboja kitas labai svarbus mokesčių principas - mažėjanti arba maža mokesčių našta, mokesčių nykstamumas. Tai reiškia, kad mokesčių našta, reikalinga vadžiai išlaikyti yra nuolat mažinama, kol valstybė apribojama iki minimalios apimtys. Tai reiškia, kad mažiau lėšų reikia skirti mokesčiams - daugiau pinigų lieka privačiame sektoriuje, o tai reiškia, kad yra efektyviau panaudojama. Daugiau lėšų galima skirti labdarai, daugiau funkcijų galima perduoti NVO. Šio principo taikymą vaizduoja 14 paveikslas.

14 pav. Mokesčių nykstamumo principu pagrįstas filantropijos apmokestinimo modelis

Taigi, pavaizduoti skirtingi labdaros apmokestinimo variantai, kuriuos galima paaikškinti vienais ar kitais principais, be kurių apmokestinimas taptų stichiškas, nepagrįstas. Skyriaus pradžioje minėtos konferencijos metu kilo klausimas, kurio gi iš pateiktų principų laikytis ir kaipgi apmokestinti filantropiją. Akivaizdu, jog buvo įgyvendintas pastarasis (14 pav.), tuometinės LLRI viceprezidentės Rūtos Vainienės pasiūlytas modelis.

Mokesčių reguliavimo vaidmens Vyriausybė atsisakė mokesčių teisinės bazės sutvarkymo programoje. Pritaikius mokesčių neutralumo principą vargu ar apskritai liktų lėšų

filantropijai. Dabartinis modelis filantropijos rėmėjams yra pagrindinis, nes visi kiti apmokestinimo principai daro prielaidą, kad mokesčiai yra, tuo tarpu mokesčių nykstanumo principas daro prielaidą, kad mokesčių neturi būti. Mokesčių nykstanumas leidžia privatizuoti valdžios funkcijas, gražinti jas rinkos dalyviams - tiems, iš kurių kažkada šios funkcijos buvo atimtos.

Tačiau net ir įgyvendinus mokesčių nykstanumo principu pagrįstą filantropijos apmokestinimo modelį išliko filantropijos įgyvendinimą stabdančių aspektų. Įstatymuose nustatyta tam tikra mokesčių lengvatų teikimo tvarka, bet ir ji yra komplikuoja.

Pelno mokesčio lengvata

Pagal PMĮ 5 str. 4 dalies (2004 m. balandžio 13 d. įstatymo Nr. IX-2120 redakcija, Žin., 2004, Nr. 60-2127) nuostatas, pelno nesiekiančios organizacijos, jeigu jų mokestinio laikotarpio pajamos iš ūkinės komercinės veiklos neviršija 1 milijono litų, apmokestinamąjį pelną apmokestina taip: 25 tūkstančius litų per mokestinį laikotarpį apskaičiuoto apmokestinamojo pelno dalį - taikant 0 procentų mokesčio tarifą, o likusią apskaičiuoto apmokestinamojo pelno dalį - taikant 15 procentų mokesčio tarifą.

Jeigu pelno nesiekiančių organizacijų mokestinio laikotarpio pajamos iš ūkinės komercinės veiklos yra didesnės kaip 1 milijonas litų, tai visas apmokestinamasis pelnas apmokestinamas taikant 15 procentų mokesčio tarifą. PMĮ 5 str. 4 dalies nuostatos taikomos apmokestinant 2005 prasidėjusių ir vėlesnių mokestinių laikotarpių apmokestinamąjį pelną.

Pvz., Viešoji įstaiga „Kultūros centras“, organizuojanti kultūrinius renginius, 2005 metais įrengė kavinę ir iš ūkinės komercinės veiklos uždirbo 500 000 Lt pajamų (neviršijo 1 mln. litų). Leidžiami atskaitymai sudarė 350 000 Lt. Atsižvelgiant į tai, kad 2005 metais viešosios įstaigos „Kultūros centras“ uždirbtos pajamos iš ūkinės komercinės veiklos neviršijo 1 mln. litų, šios įstaigos apmokestinamasis pelnas apmokestinamas PMĮ 5 str. 4 dalyje nustatyta tvarka. Nuo apskaičiuoto 150 000 Lt (500 000 Lt – 350 000 Lt) apmokestinamojo pelno apskaičiuojama 18 750 Lt [(25 000 Lt × 0 proc.) + (125 000 Lt × 15 proc.)] pelno mokesčio.⁷³

Akivaizdu, kad šis pavyzdys neskatina nevyriausybinių organizacijų siekti kuo didesnio pelno, visuomenei naudingų poreikių tenkinimui.

Pelno mokesčio įstatymo⁷⁴ 28 str. 2 dalyje nustatyta, kad vienetams, turintiems teisę teikti paramą, leidžiama iš pajamų du kartus atskaityti LPI nustatyta tvarka paramai skirtas išmokas, įskaitant perleisto turto, suteiktų paslaugų vertę, bet ne didesnes kaip 40 proc. mokesčio mokėtojo pajamų, apskaičiuotų iš pajamų atėmus neapmokestinamąsias pajamas, leidžiamas

⁷³ Pelno nesiekiančių organizacijų apmokestinimo ypatumai //

http://www.buhalteris.lt/index.php?cid=2803&new_id=10488; prisijungimo laikas: 2006-10-08.

⁷⁴ Lietuvos Respublikos Pelno mokesčio įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 110-3992. Toliau tekste PMĮ.

atskaitymus ir ribojamų dydžių leidžiamus atskaitymus, išskyrus paramą. Paramai skirtų lėšų, didesnių kaip 40 proc. mokesčio mokėtojo pajamų, apskaičiuotų iš pajamų atėmus neapmokestinamąsias pajamas, leidžiamus atskaitymus ir ribojamų dydžių atskaitymus, atskaityti negalima.

Pvz., vienetas pagal ataskaitinių metų rezultatus gavo 100 tūkst. Lt pajamų, iš kurių atėmus neapmokestinamąsias pajamas, leidžiamus atskaitymus ir ribojamų dydžių atskaitymus, lieka 75 tūkst. Lt. Per ataskaitinį laikotarpį paramai skirtų išmokų suma sudarė 36 tūkst. Lt. Vienetas, vadovaudamasis PMĮ 28 str. 2 dalies nuostata, iš pajamų gali atskaityti tik 30 tūkst. Lt paramai skirtų išlaidų sumą ($75 \text{ tūkst. Lt} \times 0,4 = 30 \text{ tūkst. Lt}$), nors dviguba paramai skirtų išmokų suma - 72 tūkst. Lt ($36 \text{ tūkst. Lt} \times 2 = 72 \text{ tūkst. Lt}$).⁷⁵

Jeigu paramos gavėjas iš vieno paramos teikėjo, gavo ar panaudojo 31 250 Lt per vienerius arba 62 500 Lt per trejus metus iš eilės, šios sumos jau tampa pelno mokesčio baze. Pelno mokesčio baze taip pat tampa ir parama, panaudota ne pagal LR labdaros ir paramos įstatyme nustatytą paramos paskirtį. Ir gauta parama, viršijanti 250 MGL, ir gauta parama, panaudota ne pagal paskirtį, apmokestinamos be atskaitymų, taikant 15 proc. pelno mokesčio tarifą (PMĮ 5 str.).

Išanalizavus aukščiau pateiktus pavyzdžius galima teigti, jog įmonė ar asmuo gali nuspręsti skirti paramai tik tokią sumą, kurią iš pajamų gali atskaityti LPI nustatyta tvarka (pagal pateiktą pavyzdį 30 tūkst. Lt.) arba sumą, kuri bus neapmokestinta 15 proc. pelno mokesčio tarifu ir taip sumažinti paramai skiriamų lėšų sumą. Galima daryti išvadą, kad ši PMĮ nuostata stabdo filantropinės veiklos progresą Lietuvoje.

Gyventojų pajamų mokesčio lengvata

Pagal Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo⁷⁶ 34 str. 3 dalies nuostatas, mokesčių administratoriaus viena iš pareigų yra, nuolatinio Lietuvos gyventojo prašymu, mokesčiniam laikotarpiui pasibaigus, Vyriausybės arba jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka pervesti Lietuvos vienetais, pagal LPI turintiems teisę gauti paramą, iki 2 procentų pajamų mokesčio sumos, sumokėtos nuo to nuolatinio Lietuvos gyventojo atitinkamo mokesčio laikotarpio pajamų.

Lietuvos Respublikos finansų ministro 2002 m. rugsėjo 25 d. įsakymu Nr.305 patvirtinta iki 2 procentų pajamų mokesčio sumos pervedimo Lietuvos vienetais, pagal

⁷⁵ Pelno nesiekiančių organizacijų apmokestinimo ypatumai // http://www.buhalteris.lt/index.php?cid=2803&new_id=10488; prisijungimo laikas: 2006-10-08.

⁷⁶ Lietuvos Respublikos Gyventojų pajamų mokesčio įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 73-3085. toliau tekste GPMĮ.

Lietuvos Respublikos LPI turintiems teisę gauti paramą, tvarka. Teise prašyti pervesti iki 2 procentų pajamų mokesčio sumos, sumokėtos nuo atitinkamo mokestinio laikotarpio pajamų, gali pasinaudoti nuolatinis Lietuvos gyventojas, pasibaigus mokestiniam laikotarpiui iki kitų metų gegužės 1 dienos, pateikdamas nustatytos formos prašymą. Tinkamai užpildytas Prašymas pateikiamas AVMI skyriui, kurio aptarnaujamoje teritorijoje gyventojas nuolat gyvena.

Pasak E.Aleksandravičiaus ši mokesčio lengvata jau yra žingsnis į filantropiją. Tai yra mažytė 2 proc. erdvė, atkovota iš valstybės. Tai edukacinis efektas ir galimybė suburti smulkius aukotojus į vieną būrį⁷⁷. Tačiau LLRI viceprezidentui R.Šimašiuviui kelia labai rimtų abejonių 2 proc. pajamų mokesčio priskyrimas filantropijai. Juk tai tik dalyvavimas skirstant mokesčių lėšas. Jo manymu tokia veikla labai tolima filantropijai. Finansine prasme šį sprendimą galima traktuoti kaip žingsnį į priekį, bet visomis kitomis prasmėmis tai tikrai yra žingsnis atgal. Žingsnis į priekį todėl, kad žmonės šias lėšas gali skirti toms sritims, kurios jiems atrodo svarbios: nevyriausybinėms organizacijoms, bažnyčiai, mokyklai. O žingsnis atgal todėl, kad daugelis kitų tyrimų įrodė, jog valstybės finansavimas formuoja požiūrį: jeigu koku nors reikalu rūpinasi valstybė, man domėtis juo nebereikia⁷⁸.

Su R. Šimašiumi sutinka ir Mons. G.Grušas. Nemaža tų 2 proc. programos pinigų gali būti skiriama nepakankamai valstybės finansuojamoms biudžetinėms institucijoms. Tai ypač akivaizdu švietimo srityse. Mokyklose jau vykdomos kampanijos, kad šia programa moksleivių tėvai remtų mokyklos ūkio išlaikymą. Neparėmus mokyklos pinigais iš fizinių asmenų pajamų mokesčio, tėvams gali tekti mokėti juos tiesiogiai⁷⁹.

Su 2 procentų pajamų mokesčio sumos pervedimo galimybe sukurta ir itin biurokatiška sistema. Galimybė skirti savo pajamų mokesčio dalį bet kuriam Lietuvos vienetui, pagal LPI turinčiam teisę gauti paramą, paliekant ir galimybę ją skirti keliems Lietuvos vienetais, sudaro gana didelę našą tiek patiems administratoriams, tiek piliečiui, negalinčiam apsispręsti kam gi paskirti tuos 2 procentus. Italijos modelis, parenkant aštuonis pagrindinius paramos gavėjus, lengviau administruojamas, o pinigai paskirstomi efektyviau.

Pridėtinės vertės mokesčio lengvata

Pagal Pridėtinės vertės mokesčio įstatymo⁸⁰ (toliau PVMI) 5 str. 4 dalies nuostatas, PVM mokėtojas, neatlygintinai perdavęs ar sunaudojęs prekes, kurių (jei jos pasigamintos -

⁷⁷ Filantropija Lietuvoje // <http://svietimas.takas.lt/il/il.php?st=3&msgid=249>; prisijungimo laikas: 2006-10-27.

⁷⁸ Filantropija visuomenės ir įstatymų leidėjų akimis // <http://www.lrinka.lt/Pranesim/Filantrop.phtml>; prisijungimo laikas: 2006-10-18.

⁷⁹ Filantropija Lietuvoje // <http://svietimas.takas.lt/il/il.php?st=3&msgid=249>; prisijungimo laikas: 2006-10-27.

⁸⁰ Lietuvos Respublikos Pridėtinės vertės mokesčio įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 35-1271. Toliau tekste PVMI.

kurioms pasigaminti sunaudotų kitų prekių ir (arba) paslaugų pirkimo ir (arba) importo PVM buvo įtrauktas į PVM atskaitą, neprivalo apskaičiuoti ir mokėti šių prekių pardavimo PVM.

Kaip nustatyta Vyriausybės 2002 m. birželio 12 d. nutarimu Nr. 861 „Dėl Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo įgyvendinimo“ patvirtintuose Lietuvos Respublikos PVMĮ 5 str. 4 dalies taikymo sąlygose ir apribojimuose laikoma, kad PVM mokėtojas perdavė ar sunaudavo prekes paramai, jei prekės perduotos ar sunaudotos laikantis LR LPĮ reikalavimų.

Kai PVM mokėtojas perdavė paramos gavėjui prekes kaip paramą, nuroydamas paramos gavėjui šias prekes sunaudoti labdarai, o paramos gavėjas įsipareigojo tai daryti, ir kai kiekvieno konkretaus labdaros gavėjo gaunamų šių prekių apmokestinamoji vertė neviršija 250 Lt per kalendorinį mėnesį, tai PVM mokėtojas nuo minėtos perduotų prekių apmokestinamosios vertės pardavimo PVM neskaičiuoja.

Pvz., mėsos kombinatas, pagal sutartį su paramos gavėju, labdaros ir paramos fondu „X“, kartą per mėnesį jam pateikia po 500 kg įvairių mėsos produktų (vertė 6 000 Lt), kurie, kaip numatyta sutartyje, turi būti išdalinti socialiai remtinoms šeimoms, kurios pagal Labdaros ir paramos įstatymą yra labdaros gavėjos. Vienai šeimai skiriama mėsos gaminių ne daugiau kaip už 30 Lt (tai numatyta paramos teikimo sutartyje). Kadangi mėsos kombinato labdaros ir paramos fondui atiduodami mėsos gaminiai yra skirti išdalinti labdaros gavėjams, o vieno labdaros gavėjo gautų prekių apmokestinamoji vertė ne didesnė kaip 250 Lt per mėnesį, todėl toks perdavimas nelaikomas prekių suvartojimu mokėtojo privatiems poreikiams tenkinti ir nuo šių gaminių vertės pardavimo PVM neskaičiuojamas⁸¹.

Taigi, paramos teikėjas lyg ir nesuinteresuotas skirti paramą, kurios vertė konkrečiam labdaros gavėjui per kalendorinį mėnesį viršija 250 litų. Tačiau jeigu įmonė gamina prekę, kurios vertė yra daugiau nei 250 litų, nenorėdama, kad ji būtų apmokestinta PVM, neskirs šios prekės paramai ar labdarai.

Kai PVM mokėtojas paramos gavėjui perdavė paramą jo vykdomai visuomenei naudingai veiklai, o kaip parama perduotų prekių apmokestinamoji vertė neviršija 500 Lt per PVM mokėtojo mokesinį laikotarpį, tai PVM mokėtojas nuo minėtos perduotų prekių apmokestinamosios vertės pardavimo PVM neskaičiuoja.

Pvz., baldų kombinatas, gaminantis mokyklinius baldus, 2002 m. rugpjūčio mėnesį mokyklai internatui (viešajai įstaigai) nemokamai perdavė 10 mokyklinių stalų, kurių pasigaminimo savikaina 50 Lt. Kadangi paramos gavėjui (viešajai įstaigai) - mokyklai internatui, jo vykdomai visuomenei naudingai veiklai švietimo srityje - vaikų mokymui, skirtų nemokamai perduotų baldų apmokestinamoji vertė - 500 Lt (50Lt x 10), neviršija nustatytos

⁸¹ Pelno nesiekiančių organizacijų apmokestinimo ypatumai // http://www.buhalteris.lt/index.php?cid=2803&new_id=10488; prisijungimo laikas: 2006-10-08.

ribos, tai toks perdavimas nelaikomas prekių suvartojimu mokėtojo privatiems poreikiams tenkinti ir nuo tų daiktų pardavimo vertės PVM neskaičiuojamas⁸².

Šis atvejis analogiškas prieš tai aptartajam. Ši nuostata taip pat neskatina teikti paramos stambesniu mastu.

Labdaros ir paramos teikimą, gavimą ir panaudojimą, kiek tai susiję su mokesčių lengvatų taikymu (išskyrus muitų mokesčius), kontroliuoja Valstybinė Mokesčių Inspekcija⁸³. Nustačiusi, kad labdara ar parama teikiama, gaunama arba panaudojama nesilaikant LPI nurodytų reikalavimų, VMI pažeidėjams panaikina mokesčių lengvatas ir taiko įstatymų nustatytas sankcijas. LPI nėra nuostatos, kad paramos davėjas atsako už suteiktos paramos panaudojimą, todėl paramos davėjas atsako tik už tai, kad parama būtų teikiama LPI nustatytiems paramos gavėjams, o paramos gavėjas - už teisingą gautos paramos panaudojimą.

Senokai užsimota apriboti paramos teikimą bei gavimą grynaisiais pinigais ir sugriežtinti duomenų pateikimą. Labdaros ir paramos įstatymo pakeitimai bei susiję su jais Pelno mokesčio pakeitimai, įsigalioję nuo šių metų pradžios, apribojo paramos teikimą, gavimą ir panaudojimą grynaisiais pinigais. Taigi, akivaizdu, jog trukdžių filantropijos plėtrai vis dar egzistuoja. Valdžia turėtų imtis reformų, iš esmės pagerinsiančių filantropijos sąlygas. Filantropijos sėkmei užtikrinti išlieka mokesčių taisyklių supaprastinimo bei pelno mokesčio panaikinimo būtinybė, kadangi tai yra galimybė plačiau įgyvendinti mokesčių nykstamumo principą, tai yra galimybė sumažinti mokesčių našta ir palikti daugiau lėšų rėmimui.

Remiantis atlikta filantropinės veiklos Lietuvoje situacijos analize, antrojoje magistrinio darbo dalyje kokybinio tyrimo duomenimis siekiama išsiaiškinti filantropinės veiklos Lietuvoje galimybių vertinimą ir lūkesčius bei atlikus analizę identifikuoti kliūtis, trukdančias pageidaujamai filantropijos plėtrai.

2. TYRIMAI IR JŲ REZULTATAI

2.1. KOKYBINIS TYRIMAS „FILANTROPIJOS GALIMYBIŲ VERTINIMAS LIETUVOJE“

2.1.1. Tyrimo metodikos pagrindimas

Filantropijos galimybių Lietuvoje vertinimui (politikų bei labdaros ir paramos fondų atstovų požiūriu), naudojamas kokybinio tyrimo analizės metodas – struktūruotas giluminis interviu, kuris buvo atliktas šių metų rugsėjo - spalio mėnesiais. Giluminio interviu pasirinkimą lėmė tai, kad tokio tyrimo rezultatai pateikia platesnę, problemą paaiškinančią, informaciją. Be

⁸² Ten pat.

⁸³ Toliau tekste VMI.

to, toks metodas leidžia atskleisti pašnekovo nuostatas, vertinimus, įsitikinimus bei išgvildinti naujus problemų sprendimus.

Šio tyrimo tikslas - išsiaiškinti filantropinės veiklos Lietuvoje galimybių vertinimą ir lūkesčius bei atlikus analizę identifikuoti kliūtis trukdančias pageidaujamai filantropijos plėtrai.

Iškelta hipotezė: Lietuvoje nėra filantropijos tradicijų, o Lietuvos valstybės politika, siekianti kontroliuoti filantropijos procesą, yra pagrindinis filantropijos vystymosi stabdys.

Filantropijos galimybių Lietuvoje kokybinio tyrimo metu paimta 10 struktūruotų giluminių interviu su 5 Seimo nariais, kurie skirtingu metu dalyvavo Labdaros ir paramos įstatymo projektų darbo grupėse ir su 5 labdaros ir paramos fondų atstovais, kurie buvo pasirinkti atsitiktiniu būdu.

Tyrimui sudarytas klausimynas, remiantis iškelta hipoteze. Jį sudaro 9 klausimai, kurių atsakymai leistų atlikti filantropijos galimybių Lietuvoje analizę.

1 – 5 klausimais siekiama išsiaiškinti dėl kokių priežasčių respondentų nuomone užsiiminėjama filantropine veikla, kas gali įtakoti filantropijos vystymąsi ir kokių lygiu tokia veikla veikia visuomenę. Remiantis 6 – 9 klausimų atsakymais sprendžiama kaip Lietuvos valdžia įtakoja filantropijos vystymąsi Lietuvoje.

2.1.2. Demografinės – socialinės respondentų charakteristikos

4 lentelėje pateiktos 5 Seimo narių, iš kurių buvo imti interviu, demografinės ir socialinės charakteristikos.

4 lentelė.

Seimo narių demografinės ir socialinės charakteristikos

Kodas	Amžius	Lytis	Išsilavinimas	Miestas	Seimo narys nuo	Turėjęs verslą
P1	49	Vyras	Aukštasis	Vilnius	2004 11 15	Ne
P2	46	Vyras	Aukštasis	Vilnius	2004 11 15	Taip
P3	49	Vyras	Aukštasis	Vilnius	2004 11 15	Taip
P4	52	Vyras	Aukštasis	Vilnius	2004 11 15	Taip
P5	40	Vyras	Aukštasis	Vilnius	2004 11 15	Ne

Kaip matome, visi respondentai – Seimo nariai - vyrai, turintys aukštąjį išsilavinimą, kurių amžiaus vidurkis 47,2 metų.

5 lentelėje pateikiamos 5 labdaros ir paramos fondų atstovų, kurie dalyvavo tyrime demografinės ir socialinės charakteristikos.

5 lentelė.

Labdaros ir paramos fondų atstovų demografinės ir socialinės charakteristikos

Kodas	Amžius	Lytis	Išsilavinimas	Miestas	Dirba fonde nuo
F1	45	Moteris	Aukštasis	Vilnius	2004 08
F2	32	Moteris	Aukštasis	Vilnius	2004 06
F3	48	Vyras	Aukštasis	Vilnius	2004 07
F4	28	Moteris	Nebaigtas aukštasis	Vilnius	2005 11
F5	40	Vyras	Aukštasis	Vilnius	2004 06

Labdaros ir paramos fondus interviu metu atstovavo 3 moterys, kurių amžiaus vidurkis yra 35 metai ir 2 vyrai - amžiaus vidurkis – 44 metai. 4 respondentai turi aukštąjį išsilavinimą, o F4 respondentė jo siekia. Visi interviu dalyviai labdaros ir paramos fonduose pradėjo dirbti nuo 2004 m. vidurio.

2.1.3. Tyrimo rezultatų analizė

2.1.3.1. Filantropijos populiarumas Lietuvoje

Politikų nuomonė

Politikų buvo klausama kiek populiari užsiimti filantropija. Visų politikų manymu populiarumas nėra labai didelis, bet jis auga, nes sąlygos filantropinei veiklai gerėja.

Visi politikai paminėjo, kad didžiausia kliūtis filantropijos plėtrai Lietuvoje yra filantropijos tradicijų nebuvimas. P1, P3, P4 ir P5 politikų manymu labdaringos veiklos aktyvumui taip pat trukdo informacijos trūkumas apie pačią filantropiją bei labdaros ir paramos teikimo galimybes.

P2 ir P4 politikai įvardino per žemą šalies ekonomikos išsivystymo lygį filantropijos plėtrai Lietuvoje. Likę, t.y. P1, P3 ir P5 nemano, kad tai gali trukdyti bent šiek tiek prisidėti prie labdaringos veiklos.

P1, P3 ir P5 politikų manymu filantropijos populiarumas verslininkų tarpe, priklauso nuo to ką įmonė gaus mainais už paramą. Privačių asmenų tarpe filantropija populiarėja, nes visuomenė supranta jos svarbą.

Visi respondantai sutinka su tuo, kad verslo filantropija šiuo metu yra populiarsnė nei asmeninė.

Pagal politikų atsakymus į šį klausimą galima teigti, kad filantropijos populiarumas priklauso nuo priežasčių, kurios skatina užsiimti filantropija.

Labdaros ir paramos fondų atstovų nuomonė

Labdaros ir paramos fondų atstovų nuomonė filantropijos populiarumo klausimu sutampa su politikų nuomone – filantropijos populiarumas didėja, neatsižvelgiant į tai, kad ja užsiiminėjama dėl skirtingų priežasčių.

Visų interviu dalyvių nuomone filantropijos populiarumą stabdo biurokratizmas, painūs mokesčiai. F3, F4 ir F5 paminėjo filantropijos tradicijų nebuvimą. F1, F3 ir F5 teigia, jog paprastiems žmonėms trūksta informacijos kaip galima teikti labdarą arba paramą. F2 atrodo, kad Lietuvoje yra per mažas švietimo indėlis į atsakomybės, pagalbos kitam jausmo ugdymą.

F2 ir F4 teigia, kad filantropijos veiklą stabdo baimė, jog suteikta parama nukeliaus ne ten kur priklauso.

Labdaros ir paramos fondų atstovų nuomone filantropijos populiarumui didžiausią įtaką turi teisiniai aspektai bei filantropijos tradicijų Lietuvoje nebuvimas.

2.1.3.2. Priežastys skatinančios užsiimti labdara ar parama pavienius žmones ir organizacijas

Politikų nuomonė

Politikų atsakymai į klausimą apie priežastis skatinančias užsiimti filantropija buvo vienareikšmiai. Visi politikai mano, kad pavieniai žmonės užsiima filantropija dėl moralinių nuostatų, įsitikinimų, o organizacijos - dėl reklamos, noro išgarsinti savo įmonę ir dėl finansinės naudos. Buvo išsakyta ir kitokių motyvų skatinančių užsiimti asmenine ar verslo filantropija bendrai:

P1: *„Kartais filantropinius jausmus iššaukia skaudi asmeninė patirtis.“*

P4: *„Filantropija gali būti užsiimama, nes pastaruoju metu tai darosi madinga“.*

P5: *„Yra žmonių, kuriems visiškai patenkinus materialines reikmes iškyla būtinybė patenkinti ir moralinius, dvasinius poreikius. Tuomet jie užsiima filantropija.“*

Taigi, galime daryti išvadą, kad pavienius asmenis ir organizacijas užsiimti filantropija skatina skirtingi motyvai. Organizacijos labiau suinteresuotos naudos siekimo aspektais, o pavienius žmones skatina savirealizacija bei geranoriškumas.

Labdaros ir paramos fondų atstovų nuomonė

Labdaros ir paramos fondų atstovams taip pat užduotas klausimas apie priežastis skatinančias užsiimti filantropija. Interviu dalyviai kaip ir politikai atskyrė motyvus skatinančius užsiimti filantropija organizacijas ir pavienius asmenis.

F1 ir F3 manymu, organizacijas motyvuoja užsiimti parama dėl naudos savo įmonei, patys įstatymai:

F1: „Istatymuose yra numatyta, jog paramos teikėjas iš paramos gavėjų gali reikalauti iki 10 proc. teikiamos paramos skirti remiančios įmonės reklamai.“

F3: „Istatymų teikiamos mokesstinės lengvatos vilioja ne vieną garbės ištroškusį verslininką“.

F1, F2, F3 ir F5 paminėjo mokesčių lengvatas, kurios jų manymu po savireklamos bene labiausiai skatina užsiimti organizacijas filantropija.

Tik viena, jauniausia, iš kalbintų labdaros ir paramos fondų atstovų (F4) teigia, kad filantropija užsiima ir organizacijos ir pavieniai asmenys dėl noro padėti ir moralinių paskatų. Tačiau visi interviu dalyviai sutinka, kad individualia filantropija užsiimama dėl geranoriškumo.

Taigi, labdaros ir paramos fondų atstovų nuomonė beveik sutampa su politikų nuomone.

2.1.3.3. Trumpalaikė parama

Politikų nuomonė

Į klausimą „Kokiu laipsniu trumpalaikė parama slopina iniciatyvą ir neskatina žmonių ieškoti būdų, kaip spręsti savo problemas?“ politikų atsakymai buvo skirtingi:

P1: „Nemanau, kad trumpalaikė parama slopina kažkokią iniciatyvą. Jei žmogus neveiklus iš prigimties, jis net ir gavęs paramą netaps iniciatyvus ir nepuls spręsti problemų, kurių nesprendė ir anksčiau. Tiesiog egzistuoja dvi žmonių grupės: veiklūs ir neveiklūs.“

P2: „Jei žmogus dvasingas, trumpalaikė parama reikiamu momentu būtinai paskatins jį ieškoti būdų kaip išspręsti savo problemas ir pagelbėti kitiems. Manau, kad trumpalaikė parama teikiama tikrai jos stokojančiam žmogui, neslopina iniciatyvos ieškoti problemos sprendimo būdų.“

P3: „Mūsų tautiečiai yra pripratę gauti, o ne duoti - toks mūsų mentalitetas. Tai įtakojo nepriklausomybės praradimo laikotarpis, kuomet negalėjo būti jokių iniciatyvų, jos buvo nereikalingos, viskuo „rūpinosi“ valdžia. Toks supratimas vyrauja ir dabar, visuomenė nelinkusi pati spręsti savo problemų.,,

P4: „Trumpalaikė parama bendrai, neslopina iniciatyvos ieškoti būdų kaip pagerinti savo ar kitų gyvenimą. Jeigu parama yra nevertinama vienu, ji bus įvertinta kitų ir panaudota tikslingai.“

P5: „Visada bus žmonių, kuriems trumpalaikė parama ir liks tik trumpalaikė, bet tai visiškai nereiškia, kad jos apskritai neturėtų būti. Žinau pavyzdžių, kuriuos trumpalaikė parama vėl pastatė ant kojų ir įpareigojo taip pagelbėti kitiems. Taigi manau, kad trumpalaikė parama slopina iniciatyvą ir neskatina žmonių ieškoti būdų, kaip spręsti savo problemas 30 procentų.“

Tik politikas P3 mano, kad Lietuvos piliečiai, dėl kažkada per didelio valdžios įsikišimo teikiant „paramą“ visose srityse, yra praradę iniciatyvą rūpintis savo problemomis patiems. Taigi, remiantis daugumos politikų nuomone, galime daryti išvadą, kad trumpalaikė parama neslopina iniciatyvos siekti geresnio gyvenimo. Atvirkščiai, ji teigiamai veikia asmenis, kurie ta parama pasinaudojo.

Labdaros ir paramos fondų atstovų nuomonė

Labdaros ir paramos fondų atstovams užduotas tas pats klausimas: „Kokiu laipsniu trumpalaikė parama slopina iniciatyvą ir neskatina žmonių ieškoti būdų, kaip spręsti savo problemas?“. Nei vienas interviu dalyvis nemano, kad parama slopina asmeninę iniciatyvą:

F4: *„Aš nemanau, kad trumpalaikė parama slopina žmonių iniciatyvą ieškant problemos sprendimo būdų. Jei manyčiau kitaip, aš negalėčiau dirbti darbo, kurį dirbu.“*

F5: *„Paramos ir labdaros kiekvienais metais daugėja, vis daugiau žmonių tampa filantropais. Vadinasi jie nemano, kad trumpalaikė pagalba yra neveiksminga. Taip nemanau ir aš.“*

Kaip matome iš atsakymų, labdaros ir paramos fondų atstovai yra įsitikinę, kad tai ką jie daro, neslopina žmonių iniciatyvos ieškoti būdų, kaip spręsti savo problemas.

2.1.3.4. Švietimo vaidmuo filantropijos vystymuisi Lietuvoje

Politikų nuomonė

Interviu metu politikų buvo klausama koks jų manymu švietimo vaidmuo filantropijos vystymuisi Lietuvoje.

Visi respondentai pabrėžia, kad švietimas galėtų ir turėtų įtakoti filantropijos tradicijas Lietuvoje.

P1, P2, P3 ir P4 teigia, kad švietimas vienas pagrindinių veiksnių formuojančių individo pasaulėžiūrą:

P3: *„Mokykla suformuoja pagrindines gyvenimo vertybes. Todėl ji vaidina tikrai svarbų vaidmenį formuojant mūsų pasaulėžiūrą.“*

Respondentai P1, P2, P5 sako, kad švietimo sistema neišnaudoja jai suteiktų galimybių įtakoti visuomenės gerbūvį.

P1: *„Mano vaikai yra mokiniai (7 ir 10 klasė), bet esu įsitikinęs, kad žodžio „filantropija“ reikšmės jie nežino.“*

P2: „Švietimo vaidmuo yra tikrai labai didelis formuojant įsitikinimus, nuomonę, bet deja, kas liečia filantropiją, mano manymu, darželiai, vidurinės ir aukštosios mokyklos padaro ne viską, ką galėtų ir turėtų padaryti.“

P5: „Neabejoju, kad mokyklose yra kalbama apie labdarą ar paramą, bet mano manymu dėl kažkokių priežasčių šie reiškiniai paauglių tarpe yra įgavę neigiamą prasmę.“

P4 respondento manymu darželiuose ir mokyklose per mažai organizuojama praktinių filantropijos išraiškų (pvz.: drabužių, žaislų, knygų ir pan. rinkimas labdarai).

Apibendrinant galima teigti, kad švietimas turi labai didelę įtaką filantropijos tradicijų formavime, bet neišnaudoja suteiktos galimybės.

Labdaros ir paramos fondų atstovų nuomonė

Į klausimą koks švietimo vaidmuo filantropijos vystymuisi Lietuvoje labdaros ir paramos fondų atstovai atsakė vienareikšmiškai. Visi sutinka, kad vaidmuo gali būti didelis, bet šiuo metu Lietuvoje jis yra nepakankamas.

F1: „Galbūt mes patys kalti, kad mokyklose yra nešnekama apie filantropiją. Labdaros ar paramos ieškome tarp verslininkų, garsių žmonių, bet vertėtų jos paieškoti ir mokyklose, universitetuose. Tuo pačiu galėtume surengti ir švietėjiškas pamokėles apie filantropiją.“

F2: „Švietimas labai įtakoja filantropijos tradicijų plėtrą Lietuvoje, tačiau ši įtaka yra nevienoda skirtingose švietimo įstaigose. Pavyzdžiui mokyklose - vaikų namuose ir pan. labdara ir parama yra labiau pasireiškiantys elementai ir praktine ir teorine prasme. Tokių mokyklų vaikams yra stipriau išugdytas geranoriškumo, pareigos padėti kitam jausmas. Tuo tarpu paprastose mokyklose labdara yra neigiamas, kartais net žeminantis dalykas.“

F4: „Mano manymu, švietimo vaidmuo dabar yra gerokai susilpnėjęs. Taip atsitiko, nes mokyklose vis mažiau vaikų renkasi tikybos pamokas. Kai aš lankiau mokyklą, tik šioje pamokoje buvo kalbama apie paramą, dosnumą ar apie savanoriškos veiklos galimybes.“

F5: „Švietimo įstaigos turėtų būti suinteresuotos filantropijos sklaida, nes labai dažnai parama reikalinga ir suteikiama joms pačioms.“

Remiantis paimtais interviu daroma išvada, kad švietimo vaidmuo yra didelis, bei neginčijamas, tik imamasi per mažai priemonių filantropijos idėjų populiarinimui.

2.1.3.5. Tobulinimo kryptys filantropijos veikloje Lietuvoje

Politikų nuomonė

Atsakymai į klausimą „Kas galėtų paskatinti visuomenę užsiimti filantropija aktyviau?:

P1: „Suvokimas apie filantropinę veiklą, bei jos reikalingumą turėtų būti ugdomas integraliai - šeimoje ir mokymosi įstaigoje. Apie galimybes užsiimti filantropija reikia kalbėti viešai ir akcentuojant šio proceso skaidrumą. Visame pasaulyje masinė filantropija prasideda nuo visuomeninių organizacijų, susivienijimų kūrimosi, reikia sekti šiais pavyzdžiais.“

P2: „Filantropija reikia užsiimti sistemingai, kuriant bendruomenes bei skatinant savanorišką veiklą. Manau, kad šiuo metu įstatymai yra palankūs tokių organizacijų kūrimuisi bei filantropijos plėtotei. Tėveliams ir mokykloms reikėtų nepamiršti auginti dvasingas, geranoriškas ir atsakingas asmenybes.“

P3: „Žmonėms trūksta informacijos kam parama reikalinga, kaip ją galima teikti, ar tai kainuoja ir pan. Įstatymai jau lyg ir fondų pusėje, tad dabar viskas priklauso nuo to, kaip jie organizuoja savo darbą.“

P4: „Reikia aktyviau jungtis į bendruomenes, steigti fondus ir kt. Žodžiu dalyvauti visuomeniniame gyvenime ir pamiršti, kad valstybė viskuo pasirūpins.“

P5: „Visuomenei reikia įrodyti, kad filantropija yra teigiamas dalykas, kad tai jokių būdu ne pinigų plovimas ar kažkas panašaus. Tik tada žmonės dalį savo turto ar pajamų nebijodami, kad jie nukeliaus ne ten kur reikia, skirs labdarai ar paramai.“

Apibendrinant galima išskirti pagrindines politikų paminėtas rekomendacijas sėkmingam filantropijos vystymuisi Lietuvoje:

- Skatinimas užsiimti labdaringa veikla nuo vaikystės;
- Informacijos apie labdaros ir paramos teikimo galimybes viešumas;
- Savanoriškos veikos plėtojimas;
- Bendruomenių kūrimosi ir jų veiklos skatinimas;
- Atsakomybės jausmo už savo ateitį ugdyimas;
- Dvasingumo ugdyimas.

Labdaros ir paramos fondų atstovų nuomonė

Labdaros ir paramos fondų atstovai pateikė tokias rekomendacijas filantropinės veiklos tobulinimui:

- Teisinės bazės tobulinimas (F1, F2, F3, F4, F5);
- Mokestinių lengvatų didinimas(F1, F2, F3, F4, F5);
- Mažesnis Valstybės dalyvavimas filantropinės veiklos procese (F4, F3);
- Teigiamos nuomonės apie filantropiją formavimas (F2, F4);
- Didėjantis švietimo vaidmuo filantropinio jausmo ugdyime (F2);
- Savanoriškos veiklos skatinimas (F3, F4, F5);

- Bendruomenių kūrimasis (F1, F2, F5).

2.1.3.6. Teisinės aplinkos įtaka filantropijos vystymuisi

Politikų nuomonė

Politikų buvo klausiama „Kaip Lietuvoje teisinė aplinka įtakoja filantropijos vystymąsi?“. Politikas P2 teigia, kad teisinė aplinka šiuo metu yra palanki filantropijai:

„Įstatymai numato nemažai mokesčių lengvatų, nevyriausybinės organizacijos atleistos nuo pelno mokesčio mokėjimo. Manau yra sudarytos visos sąlygos dirbti visuomenei naudingą darbą.“

P4 mano, kad šiuo metu teisinė aplinka neįtakoja filantropijos vystymosi Lietuvoje:

„LPI ir kiti mokesčių įstatymai yra filantropijos pusėje, dabar filantropiją labiau įtakoja pačių fondų darbo kokybė.“

P5: *„Dabartinė teisinė sistema skatina filantropijos vystymąsi Lietuvoje. NVO atleistos nuo pelno mokesčio, įmonėms irgi netrūksta lengvatų, o fiziniai asmenys taip pat gali būti filantropais skirdami 2 % nuo savo GPM.“*

Politikai P1 ir P3 taip pat teigia, kad dabartinė teisinė sistema skatina filantropijos plėtrą Lietuvoje.

Apibendrinant pasisakymus daroma išvada, kad politikų manymu dabar galiojanti teisinė sistema yra palanki filantropijai. Nei vienas politikas nepaminėjo biurokratinių keblumų, bei sumaišties mokesstinėse lengvatose.

Labdaros ir paramos fondų atstovų nuomonė

Labdaros ir paramos fondų atstovų nuomonė buvo šiek tiek kitokia dėl klausimo „Kaip Lietuvoje teisinė aplinka įtakoja filantropijos vystymąsi?“.

F1: *„Žinoma, šiuo metu yra geresnės sąlygos filantropijos plėtrai. Bet jos nėra idealios. Vienių mokesčių sumažėjo, kitų padaugėjo, buvo supaprastinta ataskaitų apie veiklą teikimo tvarka, tačiau atsirado kitų biurokratinių prievolių. Palaipsniui teisinė aplinka gerėja, bet akivaizdu, kad valdžia nepaleidžia filantropijos iš savo įtakos zonos.“*

F4: *„Mes esam apkrauti bereikalingomis biurokratinėmis operacijomis, kurios kartais slopina geras iniciatyvas.“*

F5: *„Pelno mokesčio lengvatos apskaičiavimas yra toks, kuris skatina įmones skirti mažiau savo pelno paramai. Teisinė aplinka stabdo filantropijos vystymąsi Lietuvoje.“*

F2 ir F3 buvo palankiau nusiteikę teisinės sistemos atžvilgiu. Jie neneigia, kad dar yra spragų, bet teigia, kad įstatymai gerės su laiku, juk mes dar tik mokomės filantropijos tradicijų.

Taigi, labdaros ir paramos fondų atstovai atskleidė dabartinės teisinės sistemos trūkumų ir patvirtino, kad teisinė sistema nėra visiškai palanki filantropijos sklaidai Lietuvoje.

2.1.3.7. Labdaros ir paramos įstatymo pakeitimas ir paramos gavėjo statuso suteikimas

Politikų nuomonė

Politikams užduotas klausimas: „Kaip Jūsų manymu Labdaros ir paramos įstatymo pakeitimas paveikė labdaros, paramos teikimo ir gavimo procesą? Paramą gali gauti tik tos įstaigos, fondai, organizacijos, kurioms juridinių asmenų registro tvarkytojas įstatymų nustatyta tvarka suteikė paramos gavėjo statusą. Kaip tai vertinate?“

P1: *„Labdaros ir paramos teikimo procesas supaprastėjo, tapo aiškiau kas yra labdara ir kas yra parama, kas gali ją teikti ir kas gauti. Priimant įstatymo pataisas buvo vadovautasi kitų šalių patirtimi, bei atsižvelgiama į visuomenės poreikius. Paramos gavėjo statuso atsiradimas yra sveikintinas dalykas. Paramą dabar gali gauti tie, kurie ją panaudos visuomenei naudingose srityse.“*

P3: *„Dabartinis įstatymas yra palankus filantropijai. Pagal jį lengviau administruoti labdaros ir paramos teikimą bei gavimą. Gauti paramos gavėjo statusą nėra sudėtinga, o valstybė gali labiau kontroliuoti šį procesą, stebėti, kad jis būtų skaidrus, tad vertinu teigiamai.“*

P4: *„LPI yra įstatymas, kuris tenkina abi puses: ir duodantį ir imantį. Įteisinta anoniminė parama, supaprastinta atskaitomybė, aiškiai apibrėžti abiejų šalių įsipareigojimai. Paramos gavėjo statusas gal ir įneša biurokratizmo filantropinėje veikloje, bet taip galime apsisaugoti nuo pinigų plovimo ir pan.“*

Politikai P2 ir P5 taip pat teigiamai vertina dabartinį LPI ir teigia, kad jis palengvino labdaros ir paramos teikimo bei gavimo sąlygas. Paramos gavėjo statuso gavimas, jų manymu, nėra labai sudėtingas dalykas, tad jis neturėtų atbaidyti norinčius tą paramą paskirstyti.

Labdaros ir paramos fondų atstovų nuomonė

Labdaros ir paramos fondų atstovams užduotas tas pats klausimas kaip ir politikams. P ir F grupių respondentų nuomonės skiriasi. Visi labdaros ir paramos fondų atstovai sutinka, kad naujas įstatymas įnešė teigiamų naujovių filantropijos veikloje Lietuvoje.

F1: „Dabartinis įstatymas nėra blogas, jis gana aiškiai reglamentuoja labdarą ir paramą bei gavimo ir teikimo procesą. Tačiau paramos gavėjo statuso suteikimas lemia biurokratiją, biudžeto ir privačių lėšų švaistymą, laiko gaišimą ir nemažos dalies gerų iniciatyvų žlugimą.“

F3: „Sumažėjo popierizmo, bet jo vis tiek per daug.“

F5: „Teigiamas pokytis yra tas, kad įteisinta anoniminė parama. Jei lėšas kaip paramą neaišku kas pervedė į sąskaitą ar įmetė į aukų dėžutę, mes neesame prievartaujama vis tiek nurodyti paramos davėjų. Kalbant apie sąrašus galiu pasakyti tik tiek, kad Vyriausybei vis norisi kažko sudėtingesnio ir įmantresnio. Mano manymu šių sąrašų nauda yra abejotina.“

F2 ir F4 LPĮ vertina teigiamai, bet dėl paramos gavėjo statuso suteikimo neturėjo nuomonės.

2.1.3.8. Valstybės įtaka nevyriausybinėms organizacijoms ir visuomenei

Politikų nuomonė

Politikų buvo klausama „Kiek Jūs manymu dėl valstybės nenoro atsiriboti nuo viešųjų paslaugų teikimo funkcijų arba šių paslaugų teikimo kontrolės nukenčia nevyriausybines organizacijas ir visuomenę?“

P1: „NVO negali tapti pajėgiais ir lygiaverčiais paslaugų rinkos dalyviais, kol jų veikla remsis vien privačia parama. Tad nematau, kad NVO ar visuomenė nukenčia dėl valstybinio finansavimo.“

P4: „NVO yra ikūrusios socialinių paslaugų įstaigas, bet jų nepakanka, NVO stinga lėšų ir kompetencijos tolimesnei paslaugų teikimo plėtrai. Jiems tikrai reikalingos papildomos pastangos, savivaldybių ir valstybės parama paslaugų rinkai kurti.“

P5: „Viena iš prielaidų stiprinti NVO yra NVO plėtros skatinimas per valstybinį finansavimą. Tai gali būti įgyvendinama tiek įstatymuose nustatant NVO kaip prioritetingas paslaugas teikiančias institucijas, tiek rengiant bei įgyvendinant NVO personalo mokymo, paslaugų teikimo planavimo bei bendradarbiavimo su savivaldos institucijomis programas.“

Politikai P2 ir P3 taip pat laikosi nuostatos, kad nevyriausybiniis sektorius dar nėra toks stiprus, kad veiktų savarankiškai. Šie respondentai taip pat nemano, kad valstybės dalyvavimas socialinių paslaugų teikime stabdo individualias, visuomenines iniciatyvas. Tačiau anot E. Leontjevės valdiškas lėšų paskirstymas nevyriausybiniam sektoriui užkerta kelią organizacijų ir tikslų įvairovei, nes nuo pinigų skirstančio valdininko asmeninių vertybių priklausys, ką valdžia nutars paremti. Sektoriaus paveikslas atspindės vieno ar kelių žmonių vertybes ir fantaziją. Be to, valdiška parama tvirkina nevyriausybines organizacijas. Jos įsisteigia tikslams, kuriems

įmanoma "pramušti" valdišką finansavimą. Kai šis išsenka, paaiškėja, kad tokia veikla žmonėms nereikalinga, jai sunkiai pavyksta sukelti lėšų. Tačiau net ir tai, kad koks nors neabejotinai gražus tikslas yra valdžios finansuojamas, dar nereiškia, kad jis deramai pasiekiamas.⁸⁴

Labdaros ir paramos fondų atstovų nuomonė

Labdaros ir paramos fondų atstovų nuomonė klausimu „*Kiek Jūsų manymu dėl valstybės nenoro atsiriboti nuo viešųjų paslaugų teikimo funkcijų arba šių paslaugų teikimo kontrolės nukenčia nevyriausybinės organizacijos ir visuomenė?*“ išsiskyrė. F1 ir F5 nėra nusistatę prieš valstybinį finansavimą, tuo tarpu F2 ir F4 teigia, kad tai prieštarauja tikrosioms filantropijos idėjoms, F3 laikosi neutralios nuomonės.

F1: „*Valstybė galėtų NVO skirti lėšų naujoms narių pritraukimo kampanijoms organizuoti, visuomenę informuoti, ofisams išlaikyti, susirinkimams organizuoti, socialinių paslaugų vartotojams nustatyti, jų poreikiams išaiškinti, paslaugoms teikti ir pan.*“

F2: „*Dėl valstybės nenoro atsiriboti nuo viešųjų paslaugų teikimo funkcijų, NVO arba negauna užsakymų arba užsakymai turi tenkinti valdžią.*“

F4: „*Laisvos rinkos ekonomika leidžia pasiekti didžiausios įmanomos naudos.*“

F5: „*NVO gali būti remiamos pinigine arba natūrine forma (patalpų nuomos apmokėjimas, dalies personalo išlaikymas, įrangos suteikimas ir pan.).*“

Taigi matome, jog nuomonė šiuo klausimu pasiskirsčiusi tolygiai.

2.1.3.9. Teisinės bazės pokyčiai reguliuojantys filantropiją

Politikų nuomonė

Visi apklausti politikai teigiamai vertina dabartinę teisinę bazę, reguliuojančią filantropiją ir nepateikė siūlymų kaip ją tobulinti. Jie teigia, kad esanti situacija teigiamai įtakoja filantropinės veiklos vystymąsi Lietuvoje.

Labdaros ir paramos fondų atstovų nuomonė

Labdaros ir paramos fondų atstovai pateikė keletą siūlymų labdarą ir paramą reguliuojančios teisinės sistemos tobulinimui:

- Suteikti daugiau mokesčių lengvatų paramos teikėjams (F1, F2, F3, F4, F5);
- Supaprastinti paramos teikimo procedūras (F1, F3, F4, F5);

⁸⁴ Rinkos laisvė kaip filantropijos garantas //

http://www.lrinka.lt/index.php/temos/kitos_temos/nvo_veiklos_reguliavimas/pranesimai_prezentacijos/rinkos_laisve_kaip_filantropijos_garantas/2168; prisijungimo laikas: 2006-11-14.

- Finansinės atskaitomybės paprastinimas (F1, F2, F4);
- Atsisakyti gavėjų sąrašų (F4, F5);
- Užtikrinti skaidrumą (F4);
- Užtikrinti viešumą (F1, F3, F5);
- Sumažinti valstybės įtaką labdaros ir paramos teikime bei gavime (F2, F4).

Labdaros ir paramos fondų atstovai nori, kad būtų daugiau mokestinių lengvatų, bei mažiau biurokratizmo ir nepriklausomybės.

2.1.4. Tyrimo rezultatų apibendrinimas

Politikų manymu, filantropinę veiklą organizacijų tarpe labiausiai skatina noras išgarsėti, savireklama, dėmesio siekimas, galimybės pasinaudoti mokesčių lengvatomis. Respondentai teigia, kad tokius motyvus labiausiai skatina filantropijos tradicijų stoka Lietuvoje ir jos pagrindinių idėjų nesuvokimas. Individualią filantropiją jų manymu skatina savirealizacijos poreikis bei geranoriškumas, moralinės nuostatos, įsitikinimai. Politikai teigia, kad populiarumas nėra labai didelis, bet jis auga, nes sąlygos filantropinei veiklai gerėja. O labdaros ir paramos atstovų nuomone filantropijos populiarumas auga, nes didėja emocinės motyvacijos. Labdaros ir paramos atstovų nuomonė dėl vangios filantropijos Lietuvoje yra labai artima politikų nuomonei, tik prie tradicijų stokos, jie dar pabrėžia įstatymų netobulumą. Jų manymu visuomenė norėtų plėsti filantropinę veiklą siekdama, kad būtų kuriamas bendras gėris bei ugdoma pilietinė atsakomybė, o verslininkai rūpinasi sudaryti aplinką, kuri būtų palanki jų verslo gyvavimui ir plėtimui.

Remiantis daugumos politikų bei labdaros ir paramos fondų atstovų nuomone, daroma išvada, kad trumpalaikė parama neslopina iniciatyvos siekti geresnio gyvenimo. Atvirkščiai, ji teigiamai veikia asmenis, kurie ta parama pasinaudojo.

Abi respondentų grupės pabrėžė švietimo svarbą filantropijos plėtrai Lietuvoje, bei abi grupės sutinka, kad švietimo sistemoje platinant filantropines idėjas yra spragų.

Svarbu ne tik, kaip paramą vertina ją gaunantysis, bet ir kaip tai priima visuomenė. Dažnai žmonės negaudami informacijos, nesuvokdami filantropijos esmės linkę vertinti ją neigiamai, todėl būtina imtis filantropijos populiarinimo veiksmų. Politikų siūlymai: skatinimas užsiimti labdaringa veikla nuo vaikystės; informacijos apie labdaros ir paramos teikimo galimybes viešumas; savanoriškos veikos plėtojimas; bendruomenių kūrimosi ir jų veiklos skatinimas; atsakomybės jausmo už savo ateitį ugdymas; dvasingumo ugdymas. Labdaros ir paramos fondų atstovai pateikė tokias rekomendacijas filantropinės veiklos tobulinimui: teisinės

bazės tobulinimas; mokestinių lengvatų didinimas; mažesnis valstybės dalyvavimas filantropinės veiklos procese; teigiamos nuomonės apie filantropiją formavimas; didėjantis švietimo vaidmuo filantropinio jausmo ugdyme; savanoriškos veiklos skatinimas; bendruomenių kūrimasis. Patys vertingiausi yra siūlymai tobulinti filantropinės informacijos ir švietimo sistemą. Atsakymuose gana aiškiai buvo pasakyta, kad viešumo šiuo klausimu neužtenka. Trūksta informacijos apie filantropijos programas, kurias galima būtų paremti. Masinės informacijos nepakankamai informuoja apie užsienyje sukauptą patirtį, tradicijas.

Apklaustų politikų manymu teisinė aplinka yra palanki filantropinei veiklai, tad teigiamai įtakoja labdaros ir paramos teikimą bei gavimą. Labdaros ir paramos fondų atstovų nuomonė yra priešinga - jie atskleidė dabartinės teisinės sistemos trūkumą ir patvirtino, kad teisinė sistema nėra visiškai palanki filantropijos sklaidai Lietuvoje.

Politikai laikosi nuostatos, kad nevyriausybinis sektorius dar nėra toks stiprus, kad veiktų savarankiškai. Jie taip pat nemano, kad valstybės dalyvavimas socialinių paslaugų teikime stabdo individualias, visuomenines iniciatyvas. Atsižvelgiant į šių respondentų užimamas pareigas, tai yra logiški pasisakymai, bet nebūtinai sakoma tai, kas galvojama. Labdaros ir paramos fondų atstovų daugumos nuomone valstybės nenoras atsiriboti nuo viešųjų paslaugų teikimo funkcijų arba šių paslaugų teikimo kontrolės stabdo filantropijos plėtrą Lietuvoje.

Visi apklausti politikai teigiamai vertina dabartinę teisinę bazę, reguliuojančią filantropiją ir nepateikė siūlymų kaip ją tobulinti. Jie teigia, kad esanti situacija teigiamai įtakoja filantropinės veiklos vystymąsi Lietuvoje. Tuo tarpu labdaros ir paramos fondų atstovai pateikė keletą siūlymų labdarą ir paramą reguliuojančios teisinės sistemos tobulinimui. Labdaros ir paramos fondų atstovai nori, kad būtų daugiau mokestinių lengvatų, nepriklausomybės bei mažiau biurokratizmo.

Magistriniame darbe buvo suformuluota hipotezė: Lietuvoje nėra filantropijos tradicijų, o Lietuvos valstybės politika, siekianti kontroliuoti filantropijos procesą, yra pagrindinis filantropijos vystymosi stabdys. Atlikus tyrimą, iškelta hipotezė pasiteisino iš dalies. Kadangi buvo apklaustos dvi interesų pusės, tai ir nuomonės buvo dvi. Apklaustieji politikai patvirtino teiginį, kad Lietuvoje dar nėra tvirtų filantropijos tradicijų, bet jos formuojasi, ir visiškai paneigė antrąją hipotezės dalį, teigdami, kad įstatymai yra palankūs filantropijos plėtrai ir, kad Lietuvoje trečiasis sektorius dar nėra toks stiprus ir išsivystęs, kad galėtų veikti savarankiškai.

Labdaros ir paramos fondų atstovų atsakymai visiškai patvirtino iškeltą hipotezę. Jų manymu filantropijos tradicijų Lietuvoje nėra, bet jie jas gaivina, o Lietuvos valstybės politika, siekianti kontroliuoti filantropijos procesą, yra pagrindinis filantropijos vystymosi stabdys.

Taigi, atliktas kokybinis tyrimas „Filantropijos galimybių vertinimas Lietuvoje“ parodė dviejų pagrindinių jėgų formuojant filantropijos tradicijas susipriešinimą. Ten, kur šios dvi jėgos turėtų susivienyti, nes bent jau teoriškai siekia tų pačių tikslų, dėl tam tikrų priežasčių jos tiesiog nebendradarbiauja. Tiek valdžia, tiek nevyriausybinis sektorius tarnauja visuomenei, bet susiduriama su tam tikrais interesais - valstybė siekia savo tikslų, tuo tarpu daugelis nevyriausybinių organizacijų nesiekia sau jokios naudos.

IŠVADOS

Atlikus literatūros studijas, išanalizavus filantropijos situaciją Lietuvoje ir apibendrinus kokybinio tyrimo „Filantropijos galimybių vertinimas Lietuvoje“ rezultatus, galima suformuluoti šias išvadas:

- 1) Filantropijos veiklą Lietuvoje įgyvendina, skatina, remia bei populiarina **nevyriausybines organizacijas** (šiuo darbe nagrinėjama labdaros ir paramos fondų ir bendruomenių fondų veikla), **individualūs asmenys ir verslas**.
- 2) Lietuvos nevyriausybinių organizacijų veikla skirta visuomenės labui, jos stengiasi didinti visuomenės sąmoningumą ir neabejingumą svarbioms problemoms. Nevyriausybines organizacijas mažina visuomenės susipriešinimą bei didina socialinę integraciją. Tačiau nevyriausybinių organizacijų sektorius Lietuvoje, iš dalies dėl ilgai trukusios tarybinės okupacijos, dar neturi visų sąlygų svarbiems vaidmenims atlikti. Gal būt todėl Lietuvos piliečiai į nevyriausybinių organizacijų veiklą įsitraukę kur kas silpniau nei Vakarų Europos gyventojai.
- 3) Lietuvoje nuostabos nebekeliantis dalykas – valdžios ir nevyriausybinių organizacijų priešprieša. Iš tiesų keista, kad ten, kur, atrodytų, šios dvi jėgos turėtų susivienyti, nes bent jau teoriškai siekia tų pačių tikslų, dėl tam tikrų priežasčių jos tiesiog nebendradarbiauja.
- 4) Apibendrinant darbe nagrinėjamos nevyriausybinių organizacijų rūšies labdaros paramos fondų teisinius aspektus galima konstatuoti, jog LPFI, LPI bei kiti įstatymai sudaro teisinį pagrindą fiziniams ar juridiniams asmenims tiesiogiai ar įsteigus paramos fondus teikti paramą visuomenei naudingomis ir nesavanaudiškomis pripažįstamomis srityse. Lietuvoje pagrindinė perskirstytos paramos dalis skiriama sveikatos priežiūros ir socialinio darbo institucijoms finansuoti, nemažą dalį paramos gauna profesinės, religinės, politinės ir kitos organizacijos, mokslo ir švietimo institucijos bei kūno kultūros ir sporto institucijos.
- 5) Filantropines idėjas platinančių ir įgyvendinančių bendruomenės fondų skaičiaus didėjimui ir jų plėtrai įtakos turi tokie veiksniai, kaip decentralizacija ir mažėjantys savivaldybių biudžetai, kintantis savivaldybių vaidmuo, didėjančios socialinės ir ekonominės problemos, vietos bendruomenių aktyvėjimas bei gyventojų noras pasisakyti dėl bendruomenės prioritetų

ir kartu ieškoti problemų sprendimo būdų, didėjantis interesas stiprinti vietos bendruomenės ne pelno organizacijas, kurios imasi ar imtųsi spręsti vietos problemas. Fondų strategijos remiasi tikėjimu, kad žmonės patys turi būti įtraukti į savo problemų sprendimą. Be to, bendruomenės fondų plėtra ir vietos filantropijos propagavimas regiono lygmeniu yra labai svarbūs dar ir todėl, kad jie neišvengiamai susiję su NVO stabilumo bei jų nepriklausomybės nuo valdžios institucijų užtikrinimu.

- 6) Remiantis tradicine filantropijos samprata, tikrieji filantropai, yra fiziniai asmenys ir jiems daugiau būdingas paramos teikimas iš moralinių paskatų. Šie žmonės nesiekia viešumo, o filantropija jiems yra saviraiškos forma. Pilietinės visuomenės išsivystymo požiūriu Lietuvoje asmeninė filantropija sąlyginai nėra išplėtotą, nes tam nepakanka individualiose rankose sukaupto kapitalo.
- 7) Verslo filantropija yra svarus indėlis į bendrą valstybės gerovę, kuris palaipsniui didėja. Tačiau verslo lyderiai dažnai nesupranta pilietinės visuomenės vaidmens bendruomenėje ir neįvertina, kokį poveikį parama gali turėti joje gyvenančių žmonių - darbuotojų, klientų ar tiesiog bendrapiliečių - gerovei. Labai dažnai jų filantropinės programos siejamos su veikla viešųjų ryšių srityje, labiau akcentuojant paramos žinomumą negu socialinį jos poveikį.
- 8) Nepaisant kylančio poreikio ir būtinybės plėtoti filantropijos idėjas Lietuvoje vis dar yra kliūčių, kurios neskatina verslininkų ir piliečių aukoti labdarai arba remti visuomenei naudingą ne pelno organizacijų veiklą. Didžiausios kliūtys yra filantropijos tradicijų stoka, įstatyminė bazė ir mokesčiai.
- 9) Filantropijos tradicijos Lietuvoje, sovietmečiu buvo sunaikintos ir sunkiai atgyjančios dabartinais laikais. Lietuvos nepriklausomybės praradimas ir sovietizacija buvo lemtingas lūžis lietuviškojoje filantropijos istorijoje. Poveikis, kuris buvo padarytas, net po keliolikos nepriklausomybės metų yra juntamas.
- 10) Tam, kad filantropija taptų tradicija, būtina skatinti filantropijos aplinkos, tradicijų plėtrą bei stiprinti labdarą ir paramą teikiančias institucijas Lietuvoje. Reikalinga išspręsti bendras problemas, trukdančias žmonių iniciatyvai ir suvokimui, jog tai kaip mes gyvename gali priklausyti nuo mūsų pačių.
- 11) Kita spraga nevyriausybinių organizacijų veiklai yra ją reglamentuojantys įstatymai. Nors labdaros ir paramos veikla yra skatinama šiokiomis tokiomis mokesčių lengvatomis, įstatymai sudaro jai daug kliūčių. Prie tokių kliūčių priskirtinas painus labdaros ir paramos teikėjų bei gavėjų reglamentavimas, biurokratiniai barjerai, sudarantys problemas kasdienėje labdaros ir paramos veikloje.
- 12) Didžiausiomis kliūtimis, trukdančiomis aktyviau įsijungti į filantropinę veiklą yra sunki mokesčių našta ir nesudėtingai pasiekiamų lengvatų filantropijos davėjams nebuvimas. Ne

pelno organizacijų veiklos ribojimai yra dideli, tačiau valdžia teisinasi, kad būtina išvengti piktnaudžiavimų.

- 13) Siekiant išsiaiškinti filantropijos galimybes Lietuvoje, atliktas kokybinis tyrimas. Apklaustieji politikai teigia, kad Lietuvoje dar nėra tvirtų filantropijos tradicijų, bet jos formuojasi. Taip pat jų manymu įstatymai yra palankūs filantropijos plėtrai, o trečiasis sektorius dar nėra toks stiprus ir išsivystęs, kad galėtų veikti savarankiškai. Labdaros ir paramos fondų atstovų manymu filantropijos tradicijų Lietuvoje nėra, bet jie siekia jas gaivinti, o Lietuvos valdžia, siekianti kontroliuoti filantropijos procesą, yra pagrindinis filantropijos vystymosi stabdys. Taigi, atliktas kokybinis tyrimas „Filantropijos galimybių vertinimas Lietuvoje“ parodė dviejų pagrindinių jėgų formuojant filantropijos tradicijas susipriešinimą.

REKOMENDACIJOS

Filantropijos vaidmuo dabartiniame visuomenės gyvenime yra įvairialypis. Lietuvos politika filantropijos klausimu yra besiformuojanti. Kaip parodė filantropijos dinamikos Lietuvoje analizė filantropinė veikla, nors ir remiasi tvirtais pozityviais moraliniais principais, tokiais kaip geranoriškumas ar atjauta, nėra apsaugota nuo blogybių, būdingų bet kuriai kitai visuomenės gyvenimo sričiai. Išanalizavus filantropijos situaciją Lietuvoje ir atlikus kokybinį tyrimą, pateikiami siūlymai filantropijos veiksmingumo didinimui Lietuvoje:

- 1) Atsižvelgiant į filantropiją įgyvendinančių institucijų nuomonę, galima tvirtinti, kad svarbiausia yra tobulinti įstatymus, plečiant paramos davėjų lengvatas ir mažinant formalumus. Paprastumas, nuoseklumas ir ribotas oficialus diskretiškumas yra geriausi veiklos kriterijai reglamentuojant labdaros davimą, kaip ir kitokią veiklą, ypač pilietinės visuomenės požiūriu.
- 2) Reikia nustatyti, kad visoms šiuo metu veikiančioms asociacijoms, labdaros ir paramos fondams, visuomeninėms organizacijoms bei viešosioms įstaigoms yra automatiškai suteikiamas paramos gavėjo statusas, o naujos organizacijos jį gauna be apribojimų, jei atitinka Labdaros ir paramos įstatyme nustatytus kriterijus.
- 3) Siūloma panaikinti “dvigubą” pelno mokesčio lengvatą iki nustatytos ribos.
- 4) Įgyvendinti siūlymą, kad 2 procentus savo fizinių asmenų pajamų mokesčio kiekvienas asmuo gali paskirti tik keliom išskirtom prioritetinėm ne pelno organizacijom visuomenei naudingiems projektams finansuoti.
- 5) Labai svarbu yra mažinti mokesčius ir taip sudaryti sąlygas geriau verslininkauti, gauti didesnes pajamas ir tuo būdu aktyviau įsitraukti ir į filantropinę veiklą.

- 6) Neišvystyta įstatyminė bazė, sunkus mokesčių lengvatų bei kitokios bent dalinės naudos realizavimas pakerta ekonominius potencialių labdaros davėjų stimulus, kurie yra labai ryškūs. Todėl viena iš akivaizdžiausių labdaros ir paramos plėtojimo galimybių yra šviečiamoji veikla, aiškinanti kaip galima realizuoti filantropines idėjas, remiantis jau egzistuojančia įstatymine baze.
- 7) Viešas ataskaitų apie suteiktą bei gautą labdarą ar paramą duotų naudos ir paramos teikėjams, nes viešina jų gerus darbus, ir paramas gaunančioms organizacijoms, nes parodo jų sąžiningumą ir patrauklumą įsitvirtinusių verslų akivaizdoje kaip tinkamos jų paramos gavėjos. Toks viešumas taip pat leidžia plačiau visuomenei, taip pat ir valdžiai, kompanijų akcininkams bei žiniasklaidai kontroliuoti paramos davimą.
- 8) Reikėtų verslo žmones gerokai aktyviau įtraukti į visuomeninę veiklą ir sprendžiamų problemų ratas turėtų tapti žymiai artimesnis ir suprantamesnis aukotojui, be to, jisai bus jau ne tik davėjas, bet ir projekto dalyvis. Reikia padaryti taip, kad siūlomas paremti projektas taptų ir galimo rėmėjo projektu.
- 9) Valdžia turėtų būti nevyriausybinių organizacijų partneris, o ne trukdys, įgyvendinant tokius svarbius tikslus, kaip skurdo šalinimas, švietimas ar sveikatos apsauga. Kad filantropija galėtų sėkmingai vystytis Lietuvoje, valstybė turėtų rūpintis tik tam tikromis ribotomis funkcijomis, kitas palikdama privačiai iniciatyvai. Šiuo atveju valstybė tik netiesiogiai, per savo didesnę ar mažesnę ekspansyvumą lemtų filantropijos lygmenį. Viso to pasekmė turėtų būti mažesni mokesčiai, teisinė sistema, paliekanti daugiau erdvės privatiems sprendimams ir pritraukianti filantropus, kurie steigia ir remia fondus ir buriasi į visuomenines sąjungas, tarpusavyje susijusias horizontaliais ryšiais.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

LR teisiniai aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Vilnius: Lietuvos Respublikos Seimo leidykla, 1993.
2. Lietuvos Respublikos Gyventojų pajamų mokesčio įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 73-3085.
3. Lietuvos Respublikos Labdaros ir paramos fondų įstatymas // Valstybės žinios. 1996, Nr. 32-787.
4. Lietuvos Respublikos Labdaros ir paramos įstatymas // Valstybės žinios. 1993, Nr. 21-506.
5. Lietuvos Respublikos Pelno mokesčio įstatymas // Valstybės žinios. 2001, Nr. 110-3992.
6. Lietuvos Respublikos Pridėtinės vertės mokesčio įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 35-1271.
7. Lietuvos Respublikos Visuomeninių organizacijų įstatymas // Valstybės žinios. 1995, Nr. 18-400.

Papildoma literatūra:

8. Ališauskas V. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kultūra: tyrinėjimai ir vaizdai. Vilnius: Aidai, 2001. P. 242-350.
9. Bouckaert, G., Pollitt, Ch. Viešojo valdymo reforma: lyginamoji analizė. Vilnius: Algarvė, 2003.
10. Butėnas D. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės valstybinių ir visuomeninių institucijų istorijos bruožai XIII – XVIII a. Vilnius: Lietuvos istorijos institutas, 1997. P. 105.
11. Denhardt.R.B. Viešųjų organizacijų teorijos. V., Algarvė, 2001. P. 165-166.
12. K. Gerika. Parama: mokesčių lengvatos, apskaita, atskaitomybė ir atsakomybė // Apskaitos, audito ir mokesčių aktualijos. 2003, Nr. 42.
13. Gineitienė D., Domarkas V. Visuomeninių organizacijų įtaka viešojo administravimo institucijoms. Kaunas: Technologija, 2000. P. 37.
14. Ilgius V. Lietuvos nevyriausybinių organizacijų sektoriaus dimensijos. Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centro biuletenis. 2002.
15. Jočienė D. Nevyriausybinių organizacijų teisinė padėtis ir veikla tarptautinėje teisėje // Nevyriausybinių organizacijų veiklos ypatumai nacionalinėje ir tarptautinėje teisėje. Mokslinės konferencijos medžiaga. Vilnius: Eugrimas, 2002. P. 16.
16. Labdara ir parama Lietuvoje 2004 m. Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas, 2005. P. 14-44.
17. Lane J-E. Viešasis sektorius: sąvokos, modeliai ir požiūriai. Vilnius: Margi raštai, 2001.

18. Lindblom C.E., Woodhouse E.J. Politikos formavimo procesas. Vilnius: Algarvė, 1999.
19. A. Lukšas. Ar skalsus nemokamas sūris // Vadovo pasaulis. 2004, Nr. 3. P 4-7.
20. Nakrošis, V., Vilpišauskas, R. Politikos įgyvendinimas Lietuvoje ir ES įtaka. Vilnius: Margi raštai, 2003.
21. Nakrošis, V., Vilpišauskas, R. Viešosios politikos įgyvendinimas Lietuvoje: „trūkstamos grandies“ analizė. Vilnius: Eugrimas, 2002.
22. Parsons W. Viešoji politika: Politikos analizės teorijos ir praktikos įvadas. Vilnius: Eugrimas, 2001.
23. Peters B. G. Biurokratijos politika. Vilnius: Pradai, 2002.
24. J. Pivorienė. Nuo ankstyvosios filantropijos iki profesionalaus socialinio darbo // Socialinis darbas. 2004, Nr. 3(1). P. 73-81.
25. Prašmantaitė A. Vilniaus Šv. Vincento Pauliečio brolija (1860-0863): Filantropija ar politika. Vilnius: Lituanistica, 2005. P 22-23.
26. Sakalauskas G. Vaiko teisių apsauga Lietuvoje. Vilnius. 2000. P. 176.
27. Tarptautinių žodžių žodynas / Vyr. enciklopedijų red.; Ats. Red. V. Kvietkauskas. Vilnius: VER, 1985.
28. A. Tuskenytė. Kiek atiduodame, tiek mūsų ir lieka. Labdaringa veikla ir jos motyvai // Vadovo pasaulis. 2004, Nr. 3. P. 8-13.
29. E. Vaidelytė. Filantropija Lietuvoje: modernybės paieškos tradicinėje visuomenėje // Sociologija. Mintis ir veiksmas. 2006, Nr. 1. P. 128-142.

Papildoma literatūra užsienio kalbomis:

30. Brilliant E. L. Voluntarism //Encyclopedia of Social Work: 19th ed. 1995
31. Dahrendorf R. The modern social conflict: an essay on the politics of liberty. Los Angeles: University of California Press, 1990. P. 35.
32. Hudson M. Managing without profit. The art of managing third sector organizations. 2th ed. London: Peauin books, 1999. P. 420.
33. Ortiz. L. P. Sectarian Agencies // Encyclopedia of Social Work: 19th ed. 1995.
34. E. Vaidelytė. Philanthropy in post-communistic settings: strategic action or manifestation of social responsibility? // Sociologija. Mintis ir veiksmas. 2004, Nr. 1. P. 51-57.
35. Salamon L., Anheier H. Defining the nonprofit sector. Manchester University Press. P. 337.
36. Salamon L. The international guide to nonprofit law. John Wiley and Sons, Inc., 1997. P. 5, 8.

Interneto šaltiniai:

37. Apie Labdaros ir paramos įstatymo projektą //

- http://www.lrinka.lt/index.php/meniu/spaudai/straipsniai_ir_komentarai/apie_labdaros_ir_paramos_istatymo_projekta/1739; prisijungimo laikas: 2006-10-18.
38. Apie Žemaitiją // http://www.zemaiciufondas.lt/apie_zemaitija_b.htm; prisijungimo laikas: 2006-10-19.
39. Ar duoti ir gauti paramą bus lengviau? // <http://www.lrinka.lt/Leidiny/filantropija/2000.3.komentaras.phtml>; prisijungimo laikas: 2006-10-19.
40. Ar gilios filantropijos šaknys Lietuvoje? // <http://www.labdara-parama.lt/filontrop.php?id=mg1>; prisijungimo laikas: 2006-10-22.
41. Ar vertinama filantropinė veikla Lietuvoje // <http://www.labdara-parama.lt/filontrop.php?id=mg3>; prisijungimo laikas: 2006-10-12.
42. Dėl Labdaros ir paramos įstatymo projekto ir su juo susijusių įstatymų projektų // <http://www.lrinka.lt/Tyrimai/Filantropija/DelLPist.phtml>; prisijungimo laikas: 2006-11-01.
43. Dėl paramos gavėjų sąrašo reglamentuojant labdarą ir paramą // http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/del_paramos_gaveju_saraso_reglamentuojant_labdara_ir_parama/1970; prisijungimo laikas: 2006-10-18.
44. Filantropija ir nevyriausybinės organizacijos // http://www.lrinka.lt/index.php/analitiniai_darbai/filantropija_ir_nevyriausybinės_organizacijos/2425; prisijungimo laikas: 2006-09-28.
45. Filantropija - nuo išimčių prie tradicijos // <http://www.lrinka.lt/Renginiai/Filantrop.phtml>; prisijungimo laikas: 2006-10-06.
46. Filantropija: tarp kūjo ir priekalo // <http://www.lrinka.lt/Straipsn/Labdara.phtml>; prisijungimo laikas: 2006-10-08.
47. Filantropija verslo lyderių akimis // http://www.labdara-parama.lt/docs/Filantropija_verslo_lyder_akim.doc; prisijungimo laikas: 2006-10-19.
48. Filantropija visuomenės ir įstatymų leidėjų akimis // <http://www.lrinka.lt/Pranesim/Filantrop.phtml>; prisijungimo laikas: 2006-10-18.
49. Ką būtina keisti labdaros ir paramos reglamentavime // http://www.lrinka.lt/index.php/temos/kitos_temos/nvo_veiklos_reguliavimas/pranesimai_prezentacijos/ka_butina_keisti_labdaros_ir_paramos_reglamentavime/2352; prisijungimo laikas: 2006-09-29.
50. Laisvieji mūrininkai. Masonai Lietuvoje XVIII a. pab. - XIX a. pr. //

- http://www.muziejai.lt/Informacija/laisvieji_murininkai.htm; prisijungimo laikas: 2006-11-11.
51. Lietuvos bendruomenės fondų bendradarbiavimo sutarties pasirašymas // <http://www.bendruomenes.lt/news.php?strid=11791&id=34876>; prisijungimo laikas: 2006-10-19.
52. Lietuvos gyventojų apklausa apie filantropiją: kiekybinio tyrimo ataskaita / http://lark.osf.lt/OSF/filantropija/filantropija_gyventojai.pdf; prisijungimo laikas: 2006-09-15.
53. Nevyriausybinės organizacijos // <http://www.plunge.lt/index.php/lt/39800>; prisijungimo laikas: 2006-09-28.
54. Nevyriausybinės organizacijos Lietuvoje // http://www.labdara-parama.lt/docs/NVO_%202002.doc; prisijungimo laikas: 2006-10-10.
55. Nevyriausybinių organizacijų vaidmuo ir privatus NVO finansavimas // http://www.lrinka.lt/index.php/temos/kitos_temos/nvo_veiklos_reguliavimas/pranesimai_prezentacijos/neyyriausybiniu_organizaciju_vaidmuo_ir_privatus_nvo_finansavimas/2166; prisijungimo laikas: 2006-09-28.
56. Pelno nesiekiančių organizacijų apmokestinimo ypatumai // http://www.buhalteris.lt/index.php?cid=2803&new_id=10488; prisijungimo laikas: 2006-10-08.
57. Prisiminkime filantropines idėjas // [http://209.85.135.104/search?q=cache:20rAelcLwp0J:www.bendruomenes.lt/news.php%3Fid%3D24276%26strid%3D11791+Terminas+%E2%80%9Efilantropija%E2%80%9C+\(graik%C5%B3+k.+philantropia\)+rei%C5%A1kia&hl=lt&gl=lt&ct=clnk&cd=1](http://209.85.135.104/search?q=cache:20rAelcLwp0J:www.bendruomenes.lt/news.php%3Fid%3D24276%26strid%3D11791+Terminas+%E2%80%9Efilantropija%E2%80%9C+(graik%C5%B3+k.+philantropia)+rei%C5%A1kia&hl=lt&gl=lt&ct=clnk&cd=1); prisijungimo laikas: 2006-10-19.
58. Rinkos laisvė kaip filantropijos garantas // <http://www.lrinka.lt/Pranesim/FilantE.phtml>; prisijungimo laikas: 2006-10-25.
59. Solidarumas, filantropija ir karitatyvinė veikla // <http://www.labdara-parama.lt/filontrop.php?id=mg2>; prisijungimo laikas: 2006-09-18.
60. Valstybinių pinigų skonis. Imti ar atsisakyti valstybinių pinigų tiems, kurie ragina mažinti valstybinį finansavimą // <http://www.lrinka.lt/Leidiny/filantropija/2004.4.valstfin.phtml>; prisijungimo laikas: 2006-11-01.
61. Verslo filantropija - pasaulinio masto reiškinys. Tarptautinė praktika reglamentuojant labdarą ir paramą //

http://www.lrinka.lt/index.php/temos/kitos_temos/nvo_veiklos_reguliavimas/pranesimai_prezentacijos/verslo_filantropija_pasaulinio_masto_reiskinys_tarptautine_praktika_reglamentuojant_labdara_ir_parama/2165 ; prisijungimo laikas: 2006-10-02.

SANTRAUKA

Magistro darbe pateikiama viešosios politikos Lietuvoje situacijos analizė, nagrinėjami teoriniai jos įgyvendinimo sprendimai, jų praktinio taikymo Lietuvoje pavyzdžiu pasirenkant filantropiją. Darbą sudaro: situacijos analizė, tyrimai ir jų rezultatai bei išvados ir rekomendacijos.

Pirmojoje dalyje pateikiama filantropijos įgyvendinimą Lietuvoje skatinančių veiksnių analizė, filantropinės veiklos Lietuvoje apžvalga ir identifikuojamos filantropinės veiklos Lietuvoje problemos.

Antrojoje magistro darbo dalyje atliekamas „filantropijos galimybių vertinimo Lietuvoje“ kokybinis tyrimas ir formuluojamos filantropinės veiklos Lietuvoje tobulinimo kryptys.

Išvadose pateikiami pagrindiniai filantropijos Lietuvoje situacijos aspektai, teorinių filantropijos įgyvendinimo sprendimų apibendrinimai ir „filantropijos galimybių vertinimo Lietuvoje“ kokybinio tyrimo rezultatai bei jais pagrįsti siūlymai.

Svarbiausi šio darbo teoriniai ir praktiniai aspektai iliustruoti 14 paveikslų, 5 lentelėmis, 1 priedu, o teoriniams nagrinėjamos temos pagrindams panaudota 29 spausdintos literatūros šaltiniai bei 23 interneto puslapiai lietuvių ir anglų kalbomis.

Darbe naudojamos pagrindinės sąvokos: filantropija, verslo filantropija, asmeninė filantropija, labdara, parama, bendruomenė, moralė, altruizmas, tradiciškumas, modernumas.

SUMMARY

The Masters Degree project reveals the analysis of the situation of public politics in Lithuania, interprets its theoretical solutions, and practical appliance of it in Lithuania, for example using Philanthropy. The project includes: the analysis of the situation, research with its results, conclusion and recommendations.

First part discusses the analysis of subjects that stimulate philanthropical implementation in Lithuania, together with the review of philanthropical activities in Lithuania and the identified philanthropical activity problems in Lithuania.

Second masters project part is exercising the quality research for "grading the philanthropical potentiality in Lithuania", and framing the perfection aspects of philanthropical activities in Lithuania.

The conclusion of the project includes the situation aspects of philanthropy in Lithuania, the summary of theoretical philanthropy decisions implementation and the results of the quality research for the "possibilities of the philanthropical grading in Lithuania" together with the suggestions based on them.

The main theoretical and practical aspects of this project are illustrated with 14 images, 5 tables, 1 appendix. Also 29 book sources and 23 internet sites in English and Lithuanian languages, were used to build the fundamentals of the theoretical theme analysis.

The main concepts of the project are: philanthropy, business philanthropy, personal philanthropy, charity, support, community, morals, altruism, traditionalism, and modernism.

PRIEDAI

Interviu klausimai politikams ir labdaros ir paramos fondų atstovams

- 1) Kiek populiari Lietuvoje užsiimti filantropija?
- 2) Kokios priežastys, Jūsų manymu, skatina užsiimti labdara ar parama pavienius žmones ir organizacijas?
- 3) Kokiu laipsniu trumpalaikė parama slopina iniciatyvą ir neskatina žmonių ieškoti būdų, kaip spręsti savo problemas?
- 4) Koks švietimo vaidmuo filantropijos vystymuisi Lietuvoje?
- 5) Ką reikia tobulinti, filantropijos atžvilgiu Lietuvoje?
- 6) Kaip Lietuvoje teisinė aplinka įtakoja filantropijos vystymąsi?
- 7) Kaip Jūsų manymu Labdaros ir paramos įstatymo pakeitimas paveikė labdaros, paramos teikimo ir gavimo procesą? Paramą gali gauti tik tos įstaigos, fondai, organizacijos, kurioms juridinių asmenų registro tvarkytojas įstatymų nustatyta tvarka suteikė paramos gavėjo statusą. Kaip tai vertinate?
- 8) Kiek Jūsų manymu dėl valstybės nenoro atsiriboti nuo viešųjų paslaugų teikimo funkcijų arba šių paslaugų teikimo kontrolės nukenčia nevyriausybinės organizacijos ir visuomenė?
- 9) Kaip keistumėte teisinę bazę, reguliuojančią filantropiją?